

DĚJINY
MĚSTEČKA
KUNŠTÁTU.

NAPSAL

JAN TENORA.

V BRNĚ 1885.

NÁKLADEM OBČANSKÉ ZÁLOŽNY V KUNŠTÁTE.

KNIHTISKÁRNA RENEDIKTINU V BRNĚ.

Svému rodišti,
milému
městečku Kunštátu,
jakož i
všem krajanům svým

posvěcuje

spisovatel.

Předmluva.

Již dávno sbíral jsem látku týkající se pánů z Kunštátu a městečka Kunštátu, abych ji snad někdy spracoval a vydal. Nenadál jsem se však, že tak brzy naskytne mi se příležitost k tomu, že již nyní »Dějiny městečka Kunštátu« vydám. A protož budiž mi dovoleno několik slov pronést.

Není mne nikterak tajno, že snad některé stati mohly býti důkladnější a úplnější, kdybych nemusil tak na kvap spisek tento sepisovati, a kdyby mi možno bylo i z jiných ještě pramenů čerpati: útěchou však mi jest a omluvou mi buď, že aspoň z pramenů, kteréž mi po ruce byly, jsem se jak moha snažil, abych věrně a a správně udalosti, o nichž jsem jednal, vyličil, spoléhaje jen na zprávy věrohodné a zaručené. Pro dobu starší jsem čerpal zprávy ze všech uveřejněných publikací, pokud jen jsem se jich dopátrati mohl, pro dobu novější pak mimo spisy tištěné hlavní látku mi poskytoval archiv městský i farní v Kunštátě; některé stati, kde zejména jiné prameny se neudávají, líčeny jsou úplně dle listin a spisů v archivech těch. Abych se z nich čeho dobrati mohl, svědomitě jsem si i zpráv nejmenších všímal.

Dík nejupřímnější budiž vzdán také všem, kteří mne při práci této jakkoliv podporovali; zejména slovutnému p. archiváři zemskému Vincenci Brandlovi, vysoce důstojnému p. kanovníku Dr. Františku Zeibertovi, veledůstojnému p. professoru Jakubu Procházkovi, důstojnému p. faráři na Kunštátě Karlu Břeskému, velectěnému p. nadučiteli Janu Belatkovi a všem jiným, kteří mně laskavě pomoci byli. Zvláštními pak díky povinen jsem

milým přátelům svým ctihodnému p. bohoslovcí Josefu Vejchodskému, a p. Janu Kniesovi, učíteli v Rovečíně, kteří platně mi přispěli ke zdokonalení spisu tohoto.

Obětavosti pak slavné občanské záložny na Kunštátě náleží zásluha, že mohl spis tento vydán býti, začez také jí nemensí díky budtež.

A tak podávám veřejnosti první svůj tento samostatný spis, nic vroucněji sobě nepřeje, než abych aspoň poněkud jím přispěl k lepšímu poznání milé vlasti naší.

V Brně, dne 20. července 1885.

J. T.

OBSAH.

	Strana
Věnování.	
Předmluva.	
I. Poloha; útvar geologický	1
II. Dějiny za jednotlivých majetníků	3
III. Poměry společenské.	
a/ Vrchnost a poddani	41
b/ Právo hrdelní	66
c/ Cechy	70
IV. Poměry náboženské. Správcové duchovní	78
V. Paměti o škole	106
VI. Kunštát nynější	113
VII. Nástin ethnografický	120
VIII. Příloha.	
Představení městečka Kunštátu	122

I. Poloha; útvar geologický.

Městečko Kunštát leží uprostřed toho odvětví česko-moravské náhorní roviny, které se obyčejně po něm jmenuje náhorní rovinou nebo i vysočinou Kunštátskou. Spolu pak jest i téměř uprostřed mezi řekami Svatavou a Svitavou, tam asi kde jejich střední tok začíná. Patří však vodstvem svým k potočí Svitavy.

Vrstvy země, na kterýchž Kunštát spočívá, náležejí ku dvěma útvarům: k prahorám, které jsou podkladem, a k usazeninám křídovým.

Prahory jsou složeny z ruly, která na mnohých místech ve svor přechází. Zajímavé ložisko svoru jest nad Sychotínem; tam jsou v něm uloženy granáty hlinito-železité, velikosti vejce až dvou pěsti, jaké se velmi zřídka jinde vyskytují.

Ke svoru často přistupují vrstvy vápence. — Mocné ložisko tuhy, které od Trestného přes Olešnici a Petrov až ke Kunšátu zasahuje, jest méně čisté, tak že se nevypálí, aby se tuha tu dobývala. Z nerostů, které se v prahorách také ještě vyskytují, jmenovati také sluší granáty, gramatit (v bílém vápenci v údolí Petrovském) a burel, který se blíže Rudky z části dobývá.

Větší části Kunšátu spočívají na usazeninách křídových, které z Čech přes Bohuňov, Břesice, Kunštát, Braslavec, Voděradý úzkým pruhem často přetřhovaným zasahují až k Blansku.

Spodní vrstvy, které spočívají na prahorním svoru, jsou hlinité usazeniny mohutných řek; k usazeninám těm pojí se drobný písek nebo jemnozrný pískovec, jemuž horníci »oprach« říkají. V těchto vrstvách nacházejí se často krásné otisky bylin, jako: fikův, oliv, vavřínův atd. Mimo to znamenati tam také možno malé ložisko uhlí a zvláštní smole podobný nerost »val-

chovit« (pojmenovaný dle vesnice Valchova u Boskovic), který hoří a podobá se jantaru; není než nakapanou smolou se stromů, které zde bujely.

Na vrstvách těchto spočívá mocné ložisko písku a pískovce železitými látkami prosáklého, kteréž často obsahuje v sobě železnou rudu hlavně hnědou, jež dříve ve velikém množství se tu dobývala. V pískovci jsou zajímavé také koule pískovcové, uvnitř buď s celkem vyhraněným nebo i drobným pískem vyplněné.

Nad usazeninami těmito spočívají rozervané vrstvy opuky, v níž jest mnoho otisků škeblí, červů, hvězdýšův a snad i ryb. Z opuky té jest kopec Milenka, Kříb u Rudky a j. —

Veškerá krajina okolo Kunštátu jest hornatá. Náměstí Kunštátské samo jest 446 metrů nad hladinou mořskou, zámek Kunštátský 465, kopec Milenka nad Kunštátem 574 metrů. Nejvyšší kopec v okolí jest Kulíšek, jenž má výšku 689 metrů. —

Snad již v dávných dobách staroslovanských osazovali se v krajině kolem Kunštátu nynějšího lidé. Tak souditi možno, že mezi Újezdem a Nejrovem na kopci, jemuž podnes říkají »Hradisko«, býval dřevěný hrádek. Podobné opevnění bylo i mezi Rudkou a Petrovem. A také starou památkou starých časů zdá se býti kopec »Hlásnice« nad Sichotínem; odtud snad strážé ohlašovaly bližícího se nepřítele. Než teprve od XIII. století s jistotou mluviti možno o Kunštátě.

Nynější městečko Kunštát jest od Brna asi 35 kilometrů na sever vzdáleno. Od založení svého náleželo k cúdě Olomoucké, později teprve snad až ve století XVII. patřilo do kraje Brněnského. Když pak roku 1783. byly kraje na Moravě jinak rozděleny, byl i Kunštát přidělen ke kraji Jihlavskému; ale již r. 1792. znova bylo celé panství Kunštátské přivtěleno ke kraji Brněnskému, u něhož až doposud jest.

II. Dějiny za jednotlivých majetníkův.

Tmavé lesy pokrývaly před věky veškeru krajinu, kde nyní Kunštát stojí. Nikdo nerušil ticho v lesích, leda zvěř, která po rozsáhlých hvozdech pobíhala. Málokdy se ozýval krajinou zvuk rohu, který naznačoval, že běře se člověk ve hvozdy za kořisti, že jde na lov.

Měnila se však krajina ta, když jali se lidé hlouběji do lesův a hvozdů vnikati, když jali se lesy mýtili, zemi vzdělávati, když jali se tam příbytky své budovati. Zcela pak jiný byl pohled na ni zejména od té doby, co jal se tam stavěti hrad mocný pán moravský, jenž se nazýval Kuna. Bylo to někdy před r. 1280. Zalíbila se Kunovi krajina ta, i vyvolil si vrch dosti strmě ze tří stran se zvědající a jen ze strany východní povlovně vystupující za místo, kde si vystaví hrad. A skutečně místo bylo k tomu velmi příznivé polohy. Severní a západní patu vrchu obtékal potok, tak že bylo dosti postaráno o vodu, k čemuž předkové naši obzvláště při zakládání hradu hleděli. Na temeni kopce rozkládala se značná rovina, kde bylo místa dosti i pro hrad vlastní i pro budovy ostatní ke hradu náležité. A k tomu rozkošný pohled na okolní krajinu jevil se s kopce. Krásná rovinka obzvláště k východu a k jihu otvírala se zrakům, z níž pak na dalekém obzoru zvědaly se vrchy lesem porostlé. K západu a k severu sice jenom úzké úžlabí dělilo vrch, na němž hrad státi měl, od hor vyšších, avšak úzké hřebeny nebo povlovný svah vrchů těchto nehodil se pro hrad. Vystavěl si tedy Kuna hrad na vrchu vhodně z roviny se zvědajícím, jenž se mu zajisté na první již pohled zalíbil.

Stavěl Kuna hrad v době, kdy živel německý valné obliby nacházel i u královského dvora českého i u pánů zemských

samých, kteří i Němce na statky své rádi přijímali i sami německá jména za přídomky sobě přikládali. Dle obyčeje toho valně rozšířeného nazval i Kuna hrad vystavený i osadu podle hradu vzniklou podle jména svého Kunstat čili na česky Kunino město.¹⁾ Vedle hradu ke straně západní vznikla totiž zároveň s hradem osada, kde přebývali lidé službou nějakou ke hradu zavázaní, kde se pak usadili řemeslníci a jiní lidé poddaní. I osada i hrad jednotně nazývány byly městem Kuniným, Kunstatem, a slovou tak až po dnešní den jen ve formě poněkud změněné: říká se totiž nyní Kunštát.

Poprvé se jmenuje Kuna podle Kunštátu r. 1280.²⁾ A od této doby počíná se jméno Kunštátu ozývat i v dějinách vlasti naší, hlaholící vždy zvukem mocnějším a jasnějším. Podle Kunštátu tohoto psali se mocní pánové z Kunštátu, z nichž tolik mužů slavných a zasloužilých o vlast a o národ vzešlo, z nichž mnozí se stkvějí v dějinách vlasti naší jako hvězdy první velikosti, z nichž pocházel i slavný český král Jiří z Kunštátu a z Poděbrad. Z Kunštátu tohoto odvozují původ svůj všechny početné větve poboční pánů z Kunštátu; Kunštát tento jest říkajíc kolébkou všech pánů z Kunštátu, ať už se píší po Lysicích, Jevišovicích, Poděbradech, po Louče, Poleradicích, Stařechovicích, po Lestnici, po Opatovicích, Senici atd.; Kunštát tento jest kolébkou knížat Minstrberských, kterýmžto jménem se nazývali synové krále Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad, vyjímaje nejstaršího z nich Bočka. Vymřel sice po meči rod knížat Minstrberských r. 1647., avšak po přeslici trval dále. Vévodové Würtemberští, kteří také r. 1792. po meči vymřeli, pocházeli od polovice XVII. století po přeslici z knížat Minstrberských, a jmenovali se také po městě Olešnici ve Slezsku vévodové Würtembersko-Olešnického provdala se za vévodu Friedricha brunšvického, a tak i tito po přeslici prostředně pocházejí od pánů z Kunštátu.

Než není úkolem naším vypisovati ve spisku tomto dějiny

¹⁾ V listinách latinských ovšem se píše jméno Kunštát kolikerym způsobem, tak píše se: Kunstat, Chunstat, Chuenstat, Chuonstat atd.

²⁾ Codex diplomaticus Moraviae IV. 239.

celého slavného rodu pánů z Kunštátu; ³⁾ vypravovati nám o pánech z Kunštátu jest jen potud, pokud skutečnými držiteli a majiteli Kunštátu byli.

* * *

Kuna, zakladatel Kunštátu, byl synem Heralta z Obran, jenž byl purkrabím v Olomouci v létech 1236—1240. Bratři jeho byli: Boček, slavný purkrabí ve Znojmě a zakladatel kláštera žďarského (1232—1255), Smil, purkrabí v Brumově a zakladatel kláštera Smilheimu u Vyzovic (1247—1273), a Mikul čili Mikuláš (1233—1254). Kuna vynikal nad mnohé pány moravské i udatností v boji, i důmyslem v radě, i vplyvem znamenitým. Poprvé se jmenuje r. 1243; od té doby vždy častěji jméno jeho se nazývá s chválou a úctou. Králi svému Přemyslu Otakarovi II. (1253—1278) byl vždycky věrně oddán; v oddané jeho službě byl již tehdy, když Přemysl ještě jako markrabí moravský vypravil se do Rakous. kam za panovníka povoláván byl. Ve službě Přemyslově byl Kuna v Rakousích zajat a nějaký čas ve vazbě držán; brzy však se ze zajetí vybavil. Odměnou za dobré služby své dostal tehdy ves Brumovice;⁴⁾ když pak stal se Přemysl králem, byl jmenován Kuna purkrabím na Veverí r. 1253.⁵⁾ Nedlouho na to jmenuje se Kuna r. 1256. komorníkem brněnským; roku 1258. byl maršálkem, jímž byl ještě r. 1262.⁶⁾ Později pak r. 1267. jmenuje se komorníkem olomouckým, a roku následujícího spolu maršálkem českým.⁷⁾ Ze všeho toho plyne, že Kuna byl mužem věhlasným, a že král na něho vždycky mohl spoléhati, byl mu věrně oddán i v dobrých i ve zlých časech. Když již hvězda slávy Přemysla Otakara II. zatmívati se počala, když již předtucha děsné katastrofy, která se na Moravském poli, kde padl Přemysl r. 1278., odehrála, se jeviti počala. i v této době

³⁾ Nejhlavnější větve, v něž se rod pánů z Kunštátu rozvětvoval, byly tyto: větev Lysická, Jevišovská, Stařechevská, Lestnická, Poleradická, které vesměs na Moravě své zboží měly; v Čechách pak se usadila větev Poděbradská, z níž i knížata Minstrberští pocházejí. — O větví pánů z Kunštátu Lysické, viz Šborník historický r. 1884., sv. 3. a 4.

⁴⁾ CDM. III. 132.

⁵⁾ CDM. III. 173. Purkrabím tam jmenuje se ještě r. 1259.

⁶⁾ CDM. III. 260, 313, 318.

⁷⁾ Tamtéž III. 403. IV. 20.

smutné zachoval Kuna nezlomnou věrnost velikému králi. Zavázal se také s jinými pány přísahou, když se r. 1277. ujednával mír mezi Přemyslem a Rudolfem habsburským, že v případě tom, kdyby ze strany české v těžších artikulech výminky míru byly zrušeny, že v Chebě do čtyř týhodnů vlehnu a tam zůstanou, a odtud že se nevrátí bez dostiučinění úplného. Avšak válka mezi Přemyslem a Rudolfem habsburským nikterak nebyla zažehnána. Přemysl se také k boji připravoval a věrným svým úřady nové svěřoval, aby mu po ruce byli. Počátkem r. 1278. jmenoval král Kunu purkrabím na Vranově při pomezí rakouském blíže místa toho, kde brzy vzplanouti měl boj rozhodný mezi Přemyslem a Rudolfem.⁸⁾ Když pak Přemysl zradou zahynul na Moravském poli, věrně stál Kuna při vdově královně Kunhutě, od níž ustanoven byl purkrabím na Hradci v Opavsku.⁹⁾ S jinými pány uvedl Kuna vdovu královnu v Opavsko, a neodstoupil od ní, než až královna zapominajíc na svou důstojnost v milostný poměr vcházela se Závíšem z Falkenšteina. To pokládal i Kuna i ostatní pánové téměř za zradu veliké památky krále Otakara, a proto vytiskli zase královnu Kunhutu z Opavska.¹⁰⁾

Když po nešťastné bitvě na Moravském poli byl vévoda saský Albert ustanoven za poručníka Moravy, která všecka tonula ve zmatech, vystupuje v popředí za bouřlivých oněch dob, kdy mnozí nedbali ani na právo, ani nešetřili toho, že snad bezpráví jiným činí. Kuna z Kunštátu; ustanoven byl za soudce v zemi, a jako soudce nalezal stranám právo.¹¹⁾

Dočkal se však Kuna časů lepších, viděl, kterak za časů krále Václavových blahobyť opět se vzmáhá, kterak opět pokoj jest v zemi. A ještě tu Kuna účastnil se života veřejného, ačkoli stáří vždy více doléhalo na tělo jeho. Byl však živ ještě v březnu r. 1295; ¹²⁾ od této doby více se nejmenuje, tak že souditi dlužno, že brzy na to zemřel.

⁸⁾ Tamtéž IV. 204, 208, 209.

⁹⁾ Tamtéž IV. 230. Grünhagen: Regesten zur schlesischen Geschichte. II. Th. n. 1605.

¹⁰⁾ Boček: Mähren unter K. Rudolf I. p. 12, 27, 35.

¹¹⁾ CDM. IV. 273, 275.

¹²⁾ CDM. V. 26.

Kuna, tento zakladatel Kunštátu, měl dva syny: Bočka a Bohuše, a dvě dcery, z nichžto jedna se provdala za Jimrama z Bystřice, čili z Pernštýna, a druhá stala se v Tišnově mniškou.¹³⁾

Ze synů Kunových Boček měl zboží většinou u Jevišovic dědictvím, a tak stal se zakladatelem větve Jevišovské pánů z Kunštátu. Bohuše pak, jak se zdá, držel po otci svém zboží okolo nynějšího Kunštátu. V listinách se vyskytuje v letech 1283—1293;¹⁴⁾ zpráv však o něm více žádných nemáme, ba ani nelze s určitostí říci, zda-li Heralt z Kunštátu a z Lysic, jenž po něm držel zboží Kunštátské, byl jeho synem čili nic.

Jisto jest jen, že na počátku století XIV. držel zboží Kunštátské Heralt z Kunštátu, jenž se někdy i po blízkých Lysicích píše. Poprvé se uvádí r. 1308.¹⁵⁾ Heralt požíval mezi současnými pány znamenité vážnosti a důvěry, a platně i zdatně působil v hodnostech a úřadech, jež zastával. V letech 1326—1327. byl komorníkem brněnským; v týž čas pak jmenuje se také komorníkem znojenským. Později v letech 1337—1350. připomíná se opět jako komorník brněnský i znojenský (1339—1350.).¹⁶⁾ Za Heralta byly zřízeny desky zemské brněnské i olomoucké r. 1348: v deskách brněnských jest první kniha Heralta z Kunštátu.

Na statky pozemské byl Heralt bohat. Jádrem jeho zboží byl Kunštát. Na Kunštátě a na jiném zboží zapsal také r. 1349. Alžbětě, manželce syna svého Smila, 190 kop u věno.¹⁷⁾ Ostatní zboží své zachoval si Heralt až do své smrti, která ho stihla r. 1350; jen ves Kunice u Kunštátu prodal dědičně Sudkovi z Veselí a ve vesnici Nuzířově prodal dvůr Křenovi z Nuzířova.¹⁸⁾

S manželkou svou Klárou měl Heralt tyto syny: Smila, od něhož pocházejí pánové, jimž Kunštát zůstal v držení, Bočka,

¹³⁾ CDM. IV. 283. Chronica domus Sarensis.

¹⁴⁾ CDM. IV. 283, 297, ačkoliv ani tu nelze s jistotou rozhodnouti, byl-li to tento Bočuše z Kunštátu.

¹⁵⁾ CDM. VI. 13.

¹⁶⁾ Tamtéž VI. 239, 240, 244, 270. VII. 128, 172, 183, 209, 269, 293, 323, 370, 460, 487, 517 (zemský komorník), VIII. 3.

¹⁷⁾ Desky Brněnské I. 124.

¹⁸⁾ DO. I. 104, DB. I. 3.

od něhož pocházejí pánové z Kunštátu na Poděbradech, Kunu, od něhož mají původ pánové z Kunštátu na Lysicích, Viléma, od něhož původ mají pánové z Kunštátu na Poleradicích, a Hrocha čili Hroznatu.

Po smrti Heraltově zdědil Kunštát a zboží okolní Smil, syn jeho, jenž je již za živobytí otce svého držel pode jménem nápravy. Ke zboží Kunštátskému přikoupil od Jence z Lomnice r. 1350. ves Roseč se vším příslušenstvím vyjímajíc jen stříbrné doly, které tehdy u Roseče byly.¹⁹⁾ Manželkou jeho byla Alžběta, dcera Tasa ze Skuhrova. Dlouho však nepožíval Smil zboží Kunštátského, zemřel ještě před rokem 1360.

Syn jeho Heralt z Kunštátu nastoupil po něm v panství na Kunštátě. A Heralt jakoby za hlavní úkol si položil rozmnožiti zboží své, zvýšiti moc i svou i rodu svého, přivést k plné platnosti vplyv svůj. A dařily se mu záměry jeho znamenitě; dlužno však vyznati, že neohlížel se někdy na prostředky, jimiž cíle svého dojíti chtěl, a skutky jeho pozdější že byly ve zřejmém odporu k jednání jeho dřívějšimu. Tak r. 1360. daroval strýcům svým Kunovi z Lysic, Vilémovi z Poleradic a Hrochovi z Lůčky zboží své v Kunštátě, totiž hrad a městečko Kunštát se vším příslušenstvím. Daroval jim to, avšak nepostoupil; měl Kunštát i dále v moci své a r. 1368. učinil obdarování jiné. Tehdy daroval hrad a městečko Kunštát s příslušenstvím v dědictví Bočkovi a Vilémovi bratřím z Kunštátu a Arklebovi ze Stařechovic. Následek toho byl, že se se svými svrchu jmenovanými strýci rozestál, čehož svědkem jest zápis v deskách olomouckých, že vše se má přetrhnouti, cokoliv darovali ti bratři z Kunštátu Heraltovi.²⁰⁾ Dlouho však, jak se zdá, nežil se strýci svými v nevoli.

Staral se Heralt co nejvíce, aby zboží své rozšířil. Skutečně pak nabyl zboží velmi velikého, jež měl po celé Moravě; my tu však všimati si můžeme po přednosti jen toho zboží, jež Heralt ke zboží svému Kunštátskému připojoval. A tu dostal darem r. 1374. od Kuny z Kunštátu na Richvaldě osm hřiven ročního

¹⁹⁾ DO. I. 153.

²⁰⁾ DO. I. 718, 958, 1149.

platu ve vesnicích Lysicích, Kunicích i Lhotě; od Procka z Richvaldu dostal pak mimo to všechny jeho statky dědické. S Ješkem Puškou z Kunštátu na Richvaldě sestoupil se na spolek, aby po sobě obapolně dědili; spolek však tento nebyl trvalý. R. 1389. prodal sice Heralt Prockovi z Richvaldu 8 hřiven platu ročního v Lysicích, získal však v čas ten za to hojně jiných zboží. R. 1392. přijal Heralta na spolek na všecky své statky kromě vesnice Hysly a Vlkoše Bedřich z Crhova. Od Ješka Pušky získal Heralt za své zboží Stařechovské r. 1398. v Lysicích dvůr, lidi poplatné a dvorce s polnostmi, lesy a vším právem, čtvrtinu kostelního podací, čtvrtinu lázní, právo na čtvrtou část hradu Richvaldu, a dále všecko, co měl Ješek ve Lhotě, Kunicích, Hlubokém, dvůr ve Štěchově se vším příslušenstvím a zejména s lesem, který získal Ješek od Kuníka. Všechno to připojil Heralt ke zboží Kunštátskému, jež tehdy už znamenitého objemu bylo. Avšak z toho prodal Heralt r. 1406. dědičně Prockovi z Kunštátu na Richvaldě všecko, co měl v Lysicích. Téhož času držel Mikšíkovi z Honětic v Rovečném dvě hřivny platu, v Drahoníně tolikéž a ve Chlumě dvůr s příslušenstvím a nadbytem; držel prý mu to Heralt již od sedmi let neprávem, a proto ho Mikšík poháněl k soudu.²¹⁾

Život Heralta z Kunštátu připadal do dob bouřlivých, kdy celá Morava zmítána byla válkou domácí. Markrabí Jošt válčil s bratrem svým markrabím Prokopem na velikou zhoubu a zkázu veškeré země. Příčinou bojů těch byla dilem nenasytná revnivost obou bratří, z nichž žádný žádnému se poddati nechtěl, dilem pak i nespokojenost, kterou mnozí pánové čeští, jimž vláda krále Václava po chuti nebyla, naplnění byli proti němu, a jimž se Jošt ochotně v čelo postavil, doufaje, že snad sám místo královo v Čechách zaujme. Prokop však naproti tomu přidržíval se krále Václava. Každý z obou bratří měl za sebou mocnou stranu pánů zemských, a tak válka neustávala. Pán válčil s pánem, soused často se sousedem. Heralt z Kunštátu byl věrně na straně Joštově a jako stranník jeho vynikl v brzkou nade všecky jiné pány. Prokázal Joštovi mnohé platné služby, jménem

²¹⁾ DO, II. 455, 465, 474. VI. 58, 395, 606, 748, 749. VII. 69. Knihy půhonné II. 30.

jeho vyjednával s Prokopem, a i jinak mu na ruku byl; Jošt pak oceňuje dobře zásluhy Heraltovy daroval mu zboží veliké. Tak získal Heralt zboží Týnecké (1389), Búzovské (1397), rozsáhlé zboží Třebovské (1398), Spránovské a Malenovské (1406); mimo to již r. 1386 postoupil Jošt Heraltovi městečko Napajedla v manství a později ve zboží svobodné.* Tak ve všech končinách Moravy množil Heralt zboží, rozmnožoval i moc svou.²²⁾

Na sněmích zemských i v Brně i v Olomouci býval Heralt téměř na všech, a všude nad jiné vynikal. Všichni mu důvěřovali, pánové nejpřednější i zemané ustanovovali ho poručníkem svých dětí a statků. Hezké zajisté svědectví vydává mu r. 1390. p. Vilém z Pernštýna; ustanovil ho za pravého poručníka svých dětí i statků, »poněvadž mu důvěřuje i co se týče dětí i co se týče statků nad ostatní přátely své a svěřuje mu k věrné ruce děti i statky jako obzvláštnímu příteli svému.«²³⁾

Od Jošta pak zejména ustanoven byl na nějaký čas i nejvyšším hejtmánem moravským. Tímto vyznamenán přiklonil se ještě více Heralt k Joštovi a zůstal mu věrným až do smrti. K prospěchu Joštovu chtěl se zmocniti zradou tvrze Slověnic na Třeboňsku v Čechách, avšak nezdařilo se mu to.²⁴⁾

Na konec života svého porušil Heralt zemský mír v Čechách. Měl nějaké rozepře s korunou a nechtěl právo si hledati soudem, nýbrž svou mocí. Začal zjevnou válku s králem, v níž mu syn jeho Heralt m'adší věrně pomáhal. Heralt mladší zmocnil se s lidem svým Vodňan, pobral velikou loupež a zjímal měšťany. Proto na soudě zemském v Čechách žaloval král Václav na Heralta jako na zhoubce zemského, a páni nalezli, aby se stavěli k soudu obeslání byvše. Než na to nechtěl Heralt přistoupiti: podával se naproti tomu na výpověď pánů, které by si zvolil, avšak pánové na soudě zase tohoto nechtěli dopustiti: jest prý pánů dosti a jest od toho soud. Avšak brzy učinil král Václav s oběma Heralty jisté porovnání a sjednal se s nimi, a odpustil jim to, spolu pak

²²⁾ Archiv český III. 286. DO. VI. 57, 517, 740, 741. VII. 74. Sommersberg Scriptores rer. Sil. I. 964.

²³⁾ DO. II. 520. IV. 280. DB. VII. 859 atd

²⁴⁾ DO. VI. 896. — Kniha popravčí vyd. Mareš, p. 21.

* 1389 marks. Jošt dal Heraltovi na c.
jeho života nad Pzookec s městičem Byz

Pražané dle vůle královny porovnali se s nimi, a vešli u věčný mír a slibili jim nepřekážeti, aby všude bezpečni byli svých životův i statkův. — Tak se vyrovnal s králem Heralt, jenž tehdy také hrad a panství Bechyni v Čechách držel, jež mu markrabí Jošt postoupil. I toto panství držel po smrti jeho Heralt mladší, tak nazývaný, aby se od otce svého, jehož starším jmenovali, rozlišoval.²⁵⁾

Když už jsme dospěli v životě Heralta z Kunštátu, jenž moc pánů z Kunštátu valně rozmnožil, téměř na konec, zdá nám se, abychom vypsali, jak asi veliké bylo za jeho času vlastní panství Kunštátské. K panství Kunštátskému náležely: Kunštát hrad a městečko, dva poplužní dvory pod hradem, a šest mlýnů pod hradem, a tyto vesnice: Rudka, Sulikov, Petrov, Makov, Rosička, Ústup, Braslavec (tehdy se říkalo Zbraslavec). V Braslavci vyňat byl z moci panské jeden panoš, který měl 30 hřiven na Martinovsi (osada nyní bezpochyby zaniklá), v Touboři, Sichotíně. Roseči vyňat byl pak panoš, který tam měl právo purkrechtni.²⁶⁾

Na tomto na všem zboží Kunštátském zapsal již r. 1374. Heralt manželce své Jitce 1400 kop gr. Kdyby pak dědiců nezanechal, poroučel r. 1385. Bočkovi z Kunštátu na Poděbradech toto zboží. Po smrti však Heraltově, jenž zemřel r. 1406., dědili to synové a dcery jeho. Byli pak jeho synové: Heralt a Jiřík, a dcery: Eliška, která se provdala za Jana z Boskovic na Brandýse, Jitka, která se vdala za Jana Ptáčka z Pirkšteina, Markéta, manželka potom Hynka z Ronova na Letovicích, a Žofka, manželka Albrechta z Lukova.

Heralt a Jiřík z Kunštátu žili v nedílnosti a společně užívali hojných svých statkův. Mnoho však od zboží svého odprodali; tak prodali zboží Malenovské (r. 1408.) dětem po Bohušovi ze Šonvaldu, zboží Búzovské a Spránecké Janu Puškovi z Kunštátu a z Otaslavic a později, když ho zase od Pušky odkoupili, Bočkovi z Kunštátu odjinud z Poděbrad. A i jiné zboží odprodávali. Přikoupili však ke zboží Kunštátskému r. 1407. od

²⁵⁾ AČ. I. 189, II. 364. Palacký Dějiny III. část I. poz. 93. Tomek Dějepis Prahy III. 424.

²⁶⁾ DO. II. 473.

* napřed byla provdaná za jeho bratra
Beneša z Boskovic na Brandýse (+ 1405)

Oldřicha z Boskovic, jenž byl plebanem čili farářem ve Chlumu, polovici statků jeho: Sebranic s tvrzí a polovici kostelního podací, Újezda, Nýrova (nyní Nejrov), Habrova, Voděrad a Sasiny se vším příslušenstvím. Hned však roku následujícího dali oba bratři sestře své Elišce tři díly majetku svého v Sebranicích, s třetí částí kostelního podací a vším příslušenstvím.²⁷⁾

Než třeba také o každém z bratří zvláště promluvit. Již za živobytí otce svého jmenuje se Heralt komorníkem brněnským, jímž trval od r. 1398.—1412. Byl rovněž na straně markrabího Jošta, od něhož k rozličným službám užíván byl; avšak Jošt také se mu odměňoval dávaje mu rozličné zboží. I penězi pomáhal Heralt Joštovi; Jošt byl mu dlužen 3000 kop gr. a za ten dluh zastavil mu hrad nový, jmenovaný Furchtenberk a město Šonvald s celým panstvím. Když však Jošt r. 1411. odemřel, zapsal král Václav Heraltovi ten dluh: zástavu tu mohl pak buď sám král Václav nebo potomní králové čeští vyplatiti.²⁸⁾

Roku 1411. po smrti markraběte Jošta vypravilo se poselstvo z nejpřednějších pánů moravských, mezi nimiž byl i Heralt z Kunštátu, ku králi Václavovi přikázat se jemu jménem země své jako pánu svému přirozenému; král pak vydal majestát 16. února, kterým všechna privilegia země moravské potvrzoval. Toho času však ještě nebylo na Moravě pokoje. Pán vedl skutečnou válku s pánem, jeden druhému jímali, lidi jeho šacoval, na cestách mnozí lidi kupecké přepadali a z hradů svých všeliké loupeže činili, neohlížeje se nikterak na soud zemský, který byl od toho, aby spory uklízel, činili podle své vůle a moci. Příklad takového boje pána proti pánu máme i z okolí Kunštátu. Týká se Heralta z Kunštátu. Heralt nesnadil se totiž s bratry Hynkem a Čenkem z Ronova a z Letovic. A tu vypravil se spolu s Heraltem z Kunštátu odjinud ze Skal, s Janem z Boskovic odjinud z Brandýsa. Heralt s Puškou z Kunštátu a s jinými svými přáteli a pomocníky proti Hynkovi, Hynka jal a hrad i zboží jeho mu odňal. Hynka dal Heralt u vězení až teprve na list svůj, jehož datum ve Vyškově 6. prosince r. 1412., byl

²⁷⁾ DO. VII. 590, 621, 381, 572.

²⁸⁾ AČ. I. 537.

propuštěn, když slíbil o ty věci, což se mu stalo od nich, ničím zlým skutkem ani radou ani kterým právem buď duchovním nebo světským, dokud bude živ, nevzpominati pode ctí a věrou. A jestliže by kdy bratr jeho Čeněk s Heroldem nebo s jeho přátely který ústrk učinil, že mu nebude pomáhati.²⁹⁾

Než to bylo již z posledních záští panských. Pánové totiž vidouce, že veškerá země stálým bojem hrozně trpí, umluvili r. 1412. na Hromnice pokoj zemský, k němuž se zapsali listem landfrídním. Všechna nepřátelství měla pominouti; kdyby však přece někdo některé války činil, nebo kterou mocí v zemi jímál nebo bral, nebo čeho bezprávně dobyl, měli k němu pánové popraviti jako k bezprávníku a jako k zemskému zhoubci. K landfrídu tomu, jímž země na nějaký čas upokojena, přistoupil i Herolt z Kunštátu, jenž vždy většího vplyvu v zemi nabýval.³⁰⁾

Rada Heroltova bývala vážena: Herolt pak sám radě přihlížel k dobru zemskému. Když Petr Malovec z Pacova, panoše Čenka z Vartenberka r. 1413. velikou nelibost a hanbu na Humpoleckém zboží učinil Janovi, biskupu litomyšlskému, hleděl to Herolt urovnati obsilaje Čenka ke sjezdu. Když pak toho Čeněk učiniti nemohl, psal mu Herolt domlouvaje mu důtklivě, aby Malovcovi kázal vše vrátiti a vězení od něho přijeti, a ho pokázati, aby nebyl Čeněk zaveden v nepřízeň a lečjaké řeči. Radí mu pak, aby to učině shledal se s biskupem, sám že Herolt mezi nimi, přáteli-li si budou, prostředkovati bude, aby Čeněk s biskupem vždy takovým přítelem ostal, jakož počali dobře s sebou býti. Neboť jest prý to vši zemi dobré, jehož by hospodář zemský i rozliční jeho podruhové rádi by, aby jinak mezi nimi bylo.³¹⁾

Král Václav Heroltovi také osvědčil svou důvěru tím, že ho ustanovil za hejtmána moravského, aby na místě králově Moravu spravoval a řídil. Hejtmánem byl r. 1414. a r. 1415.³²⁾

²⁹⁾ Palacký III. část I. str. 131. AČ. III. 276.

³⁰⁾ Kniha Tovačovská 26.

³¹⁾ AČ. II 522 násl.

³²⁾ DB. XI. 106. AČ. VI. 30.

Ke zboží Kunštátskému držel Heralt rovněž jako otec jeho v Rověčném a v Drahoníně po dvou hřivnách platu, a v Chlumě dvůr i s nadbytem. V Chudobíně držel prý Bonuši z Veselé r. 1407. dva mlýny, dva podsedky a půl říčky. V Doubravici pak držel r. 1409. Habartovi ze Sulejovic plat jeho, k němuž prý práva žádného neměl. Jeptišce Jitce z Muchnic držel r. 1406. Brťové a Bolešín bez práva. Avšak dle nálezu panského měl Jitce ještě 4 hřivny platu na svobodném zboží vykázati a zapsati, aby ona to měla do života, po její smrti mělo pak to na Heralta zase spadnouti. Ves Sebranice zastavil však Heralt v 350 hřivnách Janu Puškovi z Kunštátu.³³⁾

R. 1416. byl Heralt z Kunštátu již mrtev. Potomka žádného nezanechal.

Bratr jeho Jiřík z Kunštátu nezasahoval tak účinně v dějiny jako Heralt. Žádných zpráv nemáme, že by se byl účastnil života veřejného. Zemřel ještě dříve, nežli jeho bratr, rovněž bezdětek.

Jimi vymřel po meči rod vlastní pánů z Kunštátu, kteří se výhradně po Kunštátě psali. Již však r. 1408. když přijali Bočka z Kunštátu a z Poděbrad, syna onoho Bočka, od něhož původ má Poděbradská větev pánů z Kunštátu, na spolek všech statků svých v cídě olomucké, ujednali Heralt i Jiřík, aby, zemrou-li bezdětni, statky jejich Bočkovi z Kunštátu a z Poděbrad připadly.³⁴⁾

Tím se stalo, že zboží Kunštátské zdědil Boček z Kunštátu a z Poděbrad, pán, jenž té doby mezi přední šlechtou českou počítán byl, a jenž v životě veřejném již velmi proslul. Zboží své Poděbražské rozšířil nad míru, tak že byl jedním z nejbohatších pánů. Více však pečoval o to, aby rozmnožil statky své v Čechách; na Moravě odprodával mnoho statků. Tak prodal zboží Potštátské (1408.), Týnecké (1416.) a některé

³³⁾ KP. II. 92, 113, 360, 24, 61, 185. — Heralt měl také v moci své Podivín. Úředníkem jeho byl tam Beneš Sup, jenž byl potom purkrabím v Račicích (KP. II. 562). — Heralt měl i svého písaře, jenž se jmenoval Mikuláš (KP. I. 392). — Vesnice Brťové a Bolešín postoupil potom Heralt sestře své Žofce (PK. III. 13).

³⁴⁾ DO. VII. 621, 622

Po smrti Bočka z Poděbrad zdělili zboží jeho moravské synové jeho Boček a Viktorin z Kunštátu a z Poděbrad. Na zboží tomto žili nedílně; Viktorin však měl statky i v Čechách. Nad zbožím Kunštátským vládli tedy oba dva bratři.

I za nich se panství Kunštátské co se týče rozsahu nezměnilo. Jenom uvázali se sami ve zboží Sebranické, ačkoli je nevyplatili Janu Puškovi z Kunštátu, jemuž bylo v 350 hřivnách zastaveno. Jan Puška je proto poháněl k soudu roku 1418. Téhož roku i Eliška z Kunštátu, manželka Jana z Boskovic, poháněla Bočka i Viktorina, že nechť jí platiti zadržených úroků z věna jejího.³⁸⁾

Oba bratři nakloněni byli ruchu husitskému a sami bojovali pro kalich. Boček, jenž se vedle otce svého na soudě zemském českém jmenuje již r. 1404., 1406. a 1408., přivěsil také r. 1415. pečeť svou k stížnému listu do Kostnice, uvádí se v zápisu velikého sněmu toho, na němž byli páni čeští i moravští, z čehož viděti, že rovněž tak jako otec jeho byl horlivým zastancem učení Husova.³⁹⁾

Roku 1418. byl Boček ve službě králově, ačkoli blíže nevíme, v čem záležela. Více však vystupuje v popředí, když vypukly války husitské. Zboží jeho bylo od vojska Sigmundova strašně popleněno; pánové pak, jichž statky rovněž pleněny, poddávali se císaři Sigmundovi napořád. A tu i Boček na sněmě dne 17. listopadu 1421. v Brně, kde dal Sigmund sněmovnu vojskem svým obkličiti, vida nezbytí, slibil Sigmundovi vší svou mocí pomáhati proti Husitům. Sotva však vyjel z Brna jal se

(K. P. III. 633.). Kdyby však byl odpraven Heralť z linie Poděbradské, jenž by pak byl strýcem Jiřího z Poděbrad, nebylo by třeba, aby Proček vzdával se svého práva k sirotkům odpraveného Heralta ve prospěch Jiřího z Poděbrad; Jiří by sám měl bližší právo k nim. Dále: manželka odpraveného pána na Kunštátě Heralta jmenuje se Kateřina z Častolovic, tato však byla manželkou Heralta z Kunštátu a z Lestnice. Z toho ze všeho tuším s dostatek plyne, že Heralť odpravený r. 1444. jest týž s Heraltem z Kunštátu a z Lestnice, a že nelze pomýšletí, že by to byl nějaký Heralť z Kunštátu a z Poděbrad, strýc Jiřího z Poděbrad čili bratr Bočka, Viktorina a Hynka Bočka z Kunštátu a Poděbrad. Tvrdíme tedy, že tohoto Heralta z Kunštátu a z Poděbrad nebylo.

³⁸⁾ K. P. II. 584, 585.

³⁹⁾ AČ. II. 363, 365. 367. III. 187, 193.

platy v jiných dědinách. Zboží Kunštátské však nechal si všecko.³⁵⁾

Za Bočka zmáhati se počal ruch husitský a zaujal v brzku myslí všech. Boček také byl nakloněn zcela mistru Janu Husovi, zastával se ho ještě než vydal se na cestu do Kostnice, pomoci mu hleděl když byl v Kostnici dán do vězení, jakož i když Hus upálen byl, přivěsil pečeť svou také na stížný list, který proto 452 pánů českých i moravských ke sboru kostnickému poslali. Boček také zvolen byl vedle Čenka z Vartenberka a Lacka z Kravař za náčelníka spolku, který páni a zemané na sněm sebrání zavřeli mezi sebou, a který trvati měl šest let pořád sběhlých. Podle smlouvy té měli pánové podle sebe státi a sobě vespolek pomáhati, hájiti na statech svých svobodné kázání a slyšení slova Božího, zřetel míti k nálezům university pražské atd. Následkem toho se hnutí husitské ještě více šířilo, a od pánů podporováno jsouc nalezalo ochotného přijetí i u lidu venkovského, jeuz u věcech náboženských velmi byl vznětlivý. Že pak husitství šířilo se na panstvích Bočkových, když Boček sám jemu byl tolik nakloněn, jest pochopitelno, a tudíž za pravdu přijati jest, že i na panství Kunštátském se rozšiřovalo.³⁶⁾

Než Boček sám nedočkal se velikého výbuchu válek husitských; zemřel r. 1417. Manželkou jeho byla Anna z Lipé a z Dubé. Synové jeho byli: Boček, Viktorin, Hynek Boček a Heralt.(?)³⁷⁾

³⁵⁾ DO. VII. 660. VIII. 545, 553. DB. XI. 328.

³⁶⁾ AČ. III. 181, 183, 184, 187. Palacký III. část I. 240. Tomek III. 589.

³⁷⁾ Synové Bočka dle menší kroniky Žďárské byli: Boček, Jan řečený Kostka, Hynek a Viktorin. Slov. naučný jmenuje zase je: Boček, Viktorin, Hynek a Heralt. Kterak to srovnati? — Zejména však vyskytuje se veliká obtíž s Heraltem, který se pokládá za pot mního majitele Kunštátu. Pátráme-li však v pramenech, nevyskytuje se nám nikde v době husitské nějaký Heralt, jehož bychom pokládali musili za bratra Viktorina z Poděbrad a tudíž za strýce Jiřího z Poděbrad. Vyskytují se dva Heraltové na Moravě: Heralt z Kunštátu a z Lysic a Heralt z Kunštátu a z Lestnice. Za majitele Kunštátu jest pokládati tohoto Heralta z Lestnice, jenž také v Brně r. 1444. odpraven. Proč tomu tak, pokusíme se objasniti. V úvahu vzíti dlužno toto: Nejbližším příbuzným odpraveného Heralta z Kunštátu byl Proček z Kunštátu a z Opatovic, a tomuto byl tento Heralt strýcem. Proček jak vzdal dobrovolně před úředníky všecko své právo k sirotkům po Heraltovi Jiříku z Kunštátu a Poděbrad

sbírali spolu s Haškem z Valdštýna a Václavem ze Strážnice lid branný proti Sigmundovi. Táhli s posilou tou do Čech a u Čáslavi se spojili s Žižkou. Tam ve vojstě Žižkově bojoval i Boček u Německého Brodu, kde Sigmund úplně poražen.⁴⁰⁾ Více zpráv o Bočkovi z Kunštátu a z Poděbrad nemáme; jen Balbín vypráví ještě, že na řadě vojenském, který r. 1423. Žižka vydal, jmenuje se svědkem mezi jinými i Boček z Kunštátu.⁴¹⁾ Jinak každá stopa o Bočkovi ve válkách husitských se ztrácí.

Daleko nad bratra svého vynikal v hnutí husitském Viktorin z Kunštátu a z Poděbrad. Ve všech téměř tehdejších bězích válečných bral horlivé i obětavé účastenství. Stál věrně při straně Pražanů, po boku jejich bojoval u Vyšehradu r. 1420. proti Sigmundovi. s nimi dobýval míst nepřátelských r. 1421., a tak byl jedním »z hejtmanův obcí příchýlných k zákonu božímu.« Za věrnost svou straně husitské pykal ovšem tím, že zboží jeho Poděbradské a Pardubické strašně bylo popleněno od vojska Sigmundova (r. 1420.) a panství jeho Litické od Slezáků (r. 1421.), avšak proto Viktorin ještě více přilnul k nepřátelům Sigmundovým. Když r. 1423. Sigmund na novou výpravu do Čech se strojí, předešli ho tenkrátě Čechové. Diviš Bořek z Miletínka, Viktorin a Hynek z Poděbrad a jiní pánové vypravili se s vojskem na Moravu. Pronikli směle až ke Kroměříži, kde byli podstoupeni bojem od silného vojska vedeného Janem, biskupem olomuckým a Přemkem, knížetem opavským. Bitva byla velmi krvavá, ztráta s obou stran veliká, Čechové však zvítězili. Od dalších výbojů byli však odvoláni do Čech. Tam dále působil Viktorin v časech těch válečných. Viktorin byl důvěrným přítelem Žižkovým, a přátelství mu zachoval věrné až do smrti. I když byl Žižka v tísní největší v Kostelci nad Labem, spěchal mu Viktorin ku pomoci a vybavil ho na svobodu. A při smrti Žižkově byl také Viktorin. Když Žižka 11. října 1424. u Přibislavi se roznemohl nemocí smrtelnou, poručenství učinil svým milým bratřím a Čechům, panu Viktorinovi a jiným, aby se milého Boha bojíce stále a věrně bránili pravdy Boží pro věčnou odplatu, a tu do-

⁴⁰⁾ PK. II. 550, AČ. III. 234. Palacký III. část II. 129, 136 sqq. Tomek IV. 223 sqq. Höfler I. 525.

⁴¹⁾ Epitome Lib. IV. Notae in Caput. IV. p. 465.

konal. Po smrti Žižkově přiklonil se Viktorin k Sirotkům a věrně při nich vytrval. Od té doby nevystupuje však již tak v popředí jako dříve; nikdy však neopomíjel přispěti i svou pomocí tam, kde běželo o prospěch vlasti. Proto ochotně r. 1426. s lidem svým přirazil k Sirotkům k Bydžovu, když nařizena byla válka proti domácím protivníkům strany podobojí v severních končinách českých, kteří se bezpečili na pomoc z Mišně. A když se utkalo vojsko české s vojskem míšeňským u Ústí nad Labem, přispěl platně i Viktorin konaje skutky udatné ke skvělému vítězství vojska českého. Byla to však již poslední výprava Viktorinova. Na nový rok 1427. zemřel, zůstaviv syna teprve šestiletého Heralta čili Jiřího, potomního slavného krále.⁴²⁾ ←

Uvážíme-li veškerý život Viktorinův, můžeme říci: Viktorin z Kunštátu a z Poděbrad byl pán mocný a bohatý, vynikal jak v radě tak v boji. Za kalich snášel dosti, proto lnul k němu, nikdy však se nespřátelil s výstředními Tábority. Vždy byl také upřímným synem vlasti.

Viktorin byl pánem na Kunštátě v době náramného rozčilení a pobouření — za válek husitských. A protože on Kunštátem vládl, proto zajisté byl Kunštát ušetřen od vojsk husitských, která i na Moravu vpadala a tam vše ničila. Aspoň neslyšeti, že by byl Kunštát něco utrpěl, ačkoli víme, že místa okolní, na příklad Letovice, od Husitů nepřátelsky navštívena byla.

Viktorin zemřel právě uprostřed válek husitských. Komu se pak po jeho smrti zboží Kunštátské dostalo, když Jiří, syn Viktorinův, byl ještě nedospělý, jaké zmatky tu nastaly, o tom nikdo nás nezpravuje, jenom tušiti to můžeme. Teprve až r. 1435. objevuje se nám jako pán na Kunštátě Heralt z Kunštátu a z Lestnice. Kterak však získal zboží to, zdali dobrovolným postupem, nebo snad násilím se ho zmocnil, to jest zahaleno rouškou neproniknutelnou.

Heralt z Kunštátu a z Lestnice byl povahy nepokojné ale také nepodajné. Za válek husitských navykl si životu válečnému, jehož potom, když války ty dobourily, odložiti nechtěl. Když

---

⁴²⁾ AČ. III. 208, 227. Höfler I. 429 sqq., 444, 498. Palacký III. část I. 425, část II. 65, 75, 142, 200. Tomek IV. 115, 150, 187, 207, 282, 302, 347, 352.

byl smluven landfríd zemský, aby země úplně se upokojila, nechtěl asi Heralt k němu přistoupiti a počínal si dále po své vůli. Bral na zboží jiných, veda proti nim ze zboží svého i Kunštátského i Lestnického hotovou válku. Konečně markrabě Albrecht, jemuž Morava již od r. 1423. zastavena byla, nemíně mu toho trpěti, vypravil se na Heralta jako na zhoubce zemského. Zboží Lestnické také skutečně na Heraltovi dobyl a dal Janu Zubkovi, purkrabímu olomuckému, v držení. A roku 1436. také byl Heraltovi hrad Kunštát obležen. Hradu tohoto, jak se zdá, nedobyli pánové, kteří u něho ležením byli; bylo však zboží Kunštátské odňato u práva Heraltovi a Jan z Lomnice, kterýž právem obdržeti chtěl na Heraltovi 500 hřiven gr., byl zveden v těch penězích na ves Roseč a na všecko zboží ke hradu Kunštátskému náležející.⁴³⁾

Než Heralt už neustál v řemesle válečném a dále hubil zemi, ačkoliv byl landfríd prohlášen. Bral lidem, je šacoval a hubil. Byl roku 1440. od pánů, kteří vybráni byli, aby uklidili nesnáze, které byly mezi pány českými a moravskými, proto napominán, aby proti Moravanům neválel, ale ku komu vinu má, aby mocně přišel na pana Menharta z Hradce.⁴⁴⁾

Avšak za všecko, co učinil, pykal Heralt r. 1444. V srpnu téhož roku přijel do Brna, aby vyrovnal s pány brněnskými jakousi rozepří. Avšak tu, ačkoli přijel na radnici pod glejtem, dali jej stíti v noci při pochodních pro některaké listy, kteréž otevřel před pány a radou, když se byli sjeli. A tak učinili Brněnští nevěrně a zrádně nad hrdlem Heralta z Kunštátu a z Lestnice.⁴⁵⁾

Popravením Heraltovým rozbouřen byl náramně celý rod pánů z Kunštátu na Moravě i v Čechách; hledáno proto krvavé pomsty dlouhý čas a zvláště Jiří z Poděbrad, jenž vždy více zasahoval v dějiny české, nebyl smířen ani ku konci následujícího léta.

Po Heraltovi zůstala manželka jeho Kateřina z Častolovic, a dcera jeho Kateřina. Netrvala však na dlouho manželka

⁴³⁾ PK. III. 436, 437, 438, 439, 449, 474, 480.

⁴⁴⁾ Palacký IV. část I. 17.

⁴⁵⁾ Ibidem 100. AČ. V. 268.

Heraltova vdovou, nýbrž provdala se opět za Jana z Hazmburku a na Kosti.

Nejbližším přítelem Kateřiny, sirotka po Heraltovi, byl Proček z Kunštátu a z Opatovic.* Ten byl Kateřině, dědičce panství Kunštátského, za nějaký čas poručíkem. Ale r. 1447. vzdal dobrovolně své všechno právo, které měl k sirotkům páně Heraltovým p. Jiříkovi z Poděbrad. A Jiří ujímal se velice Kateřiny, staraje se, aby neutrpěla škody. Jakýsi Kuník pokradl po Heraltovi peníze a klenoty a utekl se k Čeněkovi z Mošova a z Hodonína. Tam ho zastal pan Jiří a žádal, aby Čeněk toho Kuníka i s věcmi pokradenými sstavil ku právu a postavil před pány. Avšak Čeněk, ačkoliv ho o též pan hejtman i páni obsýlali, toho neučinil. Proto poháněl ho Jiří r. 1447. poprvé z 1100 hřiven, ale nedlouho na to podruhé již ze 4000 hřiven.⁴⁶⁾

Avšak Kateřina, dcera Heraltova, zemřela brzy na to; již r. 1448. nebyla více na živě. Panství Kunštátské spadlo na Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad, na pána, k němuž tehdy veškerá země česká i moravská s nejlepšími nadějemi pohlížela. Stal se pánem na Kunštátě právě toho roku (1448.), co dobyl Prahy. A jakož při dobytí Prahy zaznívalo daleko jméno Kunštátu — všickni zajisté, kteří se hlásili ke straně Jiřího, když vpadli do Prahy, ustavičně velikými a ustavičnými hlasy volali: »Kunštát, hr Kunštát! Kunštát, hr Kunštát!« — tak zaznívalo den ode dne jméno Jiřího z Kunštátu zvukem stále jasnějším a mocnějším, z něhož přemnoží se radovali, po veškerých zemích koruny české. Veškerý Kunštátský rod i Kunštát sám, kolébka rodu toho a i v ten čas majetek Jiřího, byl proslaven v Jiřím z Kunštátu a z Poděbrad, jenž od hodnosti k hodnosti postupoval, až na hlavě jeho zaskvěla se zářící koruna Svatováclavská. Než k čemu šířiti slov? Znáám jest život velikého Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad, jméno jeho bude skviti se po všechem čas v dějinách našich ke chloubě všeho národa, k oslavě pánů z Kunštátu i městečka Kunštátu.

Král Jiří neponechal však Kunštát v držení svém. Uznáváje veliké zásluhy a platné služby, kteréž mu prokázal Proček

⁴⁶⁾ PK. III. 633, 646, 667.

* jeji bratranec.

z Kunštátu a z Opatovic, z větve Lestnické, postoupil a zapsal mu r. 1464. v pravé dědictví a vlastnictví hrad Kunštát s městečkem, se všemi dědinami, s kostelním podacím, se vším příslušenstvím, se vším, co ke hradu Kunštátskému od starodávna příslušelo.⁴⁷⁾

Tak stal se vlastníkem Kunštátu pan Proček z Kunštátu a z Opatovic, znamenitý pán moravský, jenž, co se týče znalosti a správy zemské, stkví se mezi ostatními jako hvězda první velikosti.

Již r. 1455. připomíná se Proček jako nejvyšší komorník Olomucký, jimž byl ještě 1466. Týž čas ustanoven byl také za hejtmana ve Slezích, avšak v městě Lehnici vypukl proti němu odboj, lidé jeho vražděni, stínáni, žalářováni, loupeni, až na konec všichni byli vypuzeni. Zastal se ho tehdy rázně Jiří z Poděbrad, jemuž byl Proček vždycky věrně oddán.⁴⁸⁾

Zboží své rozmnožil Proček velice. Když vymřela někdy po r. 1451. Janem z Kunštátu a Lysic větev Lysická pánů z Kunštátu, připadlo zboží větve této všecko Pročkovi. Mimo to získal zboží Lestnické, tak jak ho Heralt z Kunštátu a z Lestnice držel, a nabyv ještě mnoho jiných statků, právem se mohl pokládati za jednoho z nejbohatších pánů Moravských.

K panství Kunštátskému náleželo za něho toto: Hrad a městečko Kunštát, tvrz v Lysicích, vesnice: Rudka, Sulikov, Ústup, Rosička, Roseč, Makov, Petrov, Sichotín, Toubor, Lhota, Braslavec, Martinovaves, a mimo to podíly v Hlubokém a Kunicích; od zboží Lysického pak, které připojeno bylo ke Kunštátskému, patřily k tomu vesnice: Štěchov, Kunice a Kunčínaves.⁴⁹⁾

Na toto všecko zboží vzal Proček r. 1476. na pravý spolek Jana Heralta z Kunštátu a na Plumlově. Avšak učinil tyto podmínky: aby bratrské obci a faráři (t. j. duchovnímu správci bratrskému) na Kunštátě vyplatil hned 320 dukátův, a 5000 dukátův aby vyplatil tomu, komu je Proček v poslední své vůli odkáže.

---

⁴⁷⁾ DO. XI. 36, 37.

⁴⁸⁾ Palacký: Urkundliche Beiträge zur Zeit des K. Georg 90.

⁴⁹⁾ Volný II. 2, 64. 107.

Ze smlouvy této viděti, že v Kunštátě byl už tehdy bratrský sbor, jemuž Proček nakloněn byl. Farářové katoličtí byli však také současně v Kunštátě.

Není ani známo, kdy Proček z Kunštátu zemřel. Panství však Kunštátské po něm připadlo Janu Heraltovi z Kunštátu a na Plumlově. Jan Heralt, jenž byl nejvyšším komorníkem Olomuckým, v letech 1486—1490., horlivě se účastnil všeho jednání veřejného za tehdejších bouřlivých a zmatečných dob, kdy Morava přiřčena byla králi uherskému Matiašovi. Od krále Matiaše byl povolán také Jan Heralt s jinými pány do rady přísežné, která stanoviti měla, kterakým pořadem rodové panství v psaní a v soudech a v sedání po sobě jíti mají.⁵⁰⁾

Více však ještě nežli vynikal Jan Heralt v životě veřejném, vynikal jako dobrý hospodář. Téměř do nekonečna jsou zápisy, kterými zboží nějakého nabyl a všude viděti, že pečliv byl velice o zboží své, aby z něho nějaký užitek měl. Zboží své, kteréž náramně rozlehlé bylo, hleděl zaokrouhliti a užitek z něho zlepšiti. Proto zakládal rybníky, dělal strouhy atd.

Avšak Jan Heralt z Kunštátu a z Plumlova zemřel již roku 1490.,⁵¹⁾ zůstaviv po sobě vdovu Johanku z Kravař a dceru Ludmilu, která byla provdána za Vratislava z Pernštýna.

Zboží Jana Heralta, veliké po smrti jeho, nezůstalo v jedněch rukou; část jeho, však dosti značná, dostala se odkazem Hynku Bočkovi z Kunštátu a na Polné, z větve Jevišovské. Tomuto také připadlo panství Kunštátské.

Hynek Boček, jenž získal tak panství Kunštátské, Lysické a Opatovské na Moravě, měl v Čechách také hojné statky, jichž střediskem byla Polná a Přibislav. Na poddané své byl pánem laskavým. Tak pro město Polnou vyprosil od krále Vladislava dva jarmarky, jakož i právo, aby v míli cesty kolem města nikdo piva nevařil. Roku 1502. dal odúmrt' všem vesnicím zámku a panství polenského, jakož i městečku Přibislavi.⁵²⁾ Později sídlil na hradě Kunštátském.

---

⁵⁰⁾ Tovačovská kniha kap. 53, 54. AČ. V. 430. Kniha Drnovská 99.

⁵¹⁾ AČ. VI. 526.

⁵²⁾ Památky archaeologické 1871 str. 596.

Náklonnost svou ke Kunštátu projevil Hynek Boček také tím, že r. 1502. dal městečku jistá obdarování, jakož i dal jim odúmrť, by totiž se statkem, na nějž už dědiců řádných nebylo, tak že by po smrti majitelové na pána spadnul, majitelové svobodně a volně poručiti mohli.⁵³⁾

Hynek Boček byl spřátelen také s proslulým a věhlasným pánem Vilémem z Pernštýna, jehož ujcem svým nazýval a u něhož, jsa synem sestry jeho, za mládí také vychován byl. Roku 1502. dne 26. prosince dal a postoupil Hynek Vilémovi hory a doly všecky, v kterýchž by stříbra neb jakýchkoli kovů dobývati chtěl, a to na zboží Kunštátském a Lysickém.⁵⁴⁾

Z veškerého života Hynka Bočka zejména nás poutá záští jeho s Burianem Trčkou na Lipnici, nejbohatším to statkářem českým po pánech z Rosenberka a z Pernštýna. Hynek Boček byl z předních pánů, kteří se zasadili o obnovu moci královské; ke knížeti Bartoloměji Minstrberskému, jenž rovněž o to usiloval, přilnul celým přátelstvím, i táhl s ním r. 1514. do Uher, kde vypukla hrozná válka kurucká, a stále měli k němu mnozí pánové, kteří o obnovu moci královské pracovali, své zření jakožto k jedné z hlavních podpor svých. Znesnadnil se však r. 1516. s Trčkou, z čehož vzniklo záští bezmála krvavé. Příčina toho byla tato: Prodal totiž Hynek Boček Mikuláši Trčkoví, bratru Burianovu, panství své Polnou, na něž ještě Mikuláš nedoplatil 10.050 kop gr. Po Mikuláši zdědil pak Polnou r. 1416. bratr jeho Burian, ale nedoplatku toho Hynku Bočkovi platiti nechtěl. Boček si stěžoval na sněmě Benešovském v červenci r. 1156. na to, a spravedlivost dluhu byla uznána. Přátelskou cestou však, na niž ho pánové odkazovali, ničeho docílit nemohl, jakož i ani u krále, ani u stavů moravských, ani kde jinde rady a pomoci dohledati se nemohl, ba nekonečnými průtahy a odklady nadobro se rozmrzel. Avšak ještě slibil vyslaným pánům moravským a poslům pražským, že bude mítí strpení do sv. Vavřince r. 1517., do té doby však že vše musí býti uklizeno. Ale páni čeští na jednu dávají Burianovi Trčkoví za pravdu. To ještě více rozhořčilo

---

⁵³⁾ Opis extraktu z privilegií městečka Olešnice, Kunštátu a dědiny Prosetína v archivu městečka Kunštátu.

⁵⁴⁾ AČ. VI. 541.

Hynka Bočka, který, když nedostal do sv. Vavřince dluhu svého, opověděl z hradu svého Kunštátu Trčkovi do Čech skutečnou válku, nic se neohlížeje na to, že tak zemský mír ruší, který podpisem svým zachovati povinen byl. S ním spojilo se mnoho zemanův a lid boje a kořisti chtivý přicházel odevšad: z Uher, Rakous, Čech i Slezska. Naproti němu pak zase nejvyšší purkrabě pan Lev z Rožmitálu volal celé Čechy do zbraně, ale i stavové moravští opověděli mu rovněž válku, jako rušiteli zemského jejich míru. Chystalo se vše k boji krvavému. V tom však poslaný od krále Ludvíka dvořenín, polský pán Ondřej Trepka, přišed nejprve k panu Bočkovi na Kunštát, zastavil přípravy válečné na obou stranách. Opět v placení dluhu vyjednáváno, až i umluveno, aby Burian Trčka pro obecní svornost království českého a markrabství moravského zaplatil celou sumu 10.050 kop ve lhůtách určitých p. Hynku Bočkovi. Spolu pak zvolení za rozsudí o některé škody mezi p. Hynkem Bočkem a Trčkou Stanislav, biskup Olomucký a Vilém z Pernštýna.⁵⁶⁾

Tím však věc ta ještě urovnána nebyla. Hynek Boček zdráhal se později výpovědi rozsudí oněch přijati. A proto, maje list královský, že nade vším svým statkem může sám jak chce poručiti (od 16. února r. 1502.), dal a poručil dne 26. dubna 1518. všechny statky své panu Ludvikovi Zajimači z Kunštátu. Na statku Kunštátském zapsal však r. 1517 své manželce Anně 5000 kop gr.⁵⁶⁾ A když takovým způsobem se statkem svým naložil, nejsa již na nic vázán, umínil si mstiti křivdy sobě učiněné, a stal se zjevným odpovědníkem země české. Zemřel však bezpochyby již během léta 1519., protože vdova po něm, Anna z Hradce, již v červnu 1520. vdávala se za nejvyššího kancléře českého Ladislava ze Šternberka.

Od roku 1518. stal se tedy pánem na Kunštátě Ludvík Zajimač z Kunštátu, jenž podřízen býti měl svému otci Janu staršímu Zajimači z Kunštátu. Ludvík Zajimač byl také zástavním pánem zboží sv. Prokopa v Sázavě v Čechách, měl zboží dosti, ale mýjela již přece stále dávná sláva rodu pánů z Kunštátu.

⁵⁶⁾ Palacký V. část 2. str. 324—328.

⁵⁸⁾ Geschichte der Landtafel LVIII. — Kniha Drnovská 89.

Z rodu toho jest Ludvík Zajimač pánem na Kunštátě, kde byla kolébka všeho rodu, již posledním. Po půltřetího století vládl rod Kunštátský na Kunštátě, — a nyní již nezbývá Ludvíkovi Zajímači nic, než prodati zboží to. A tam, kde vládl rod panský z té duše přichýlný vlasti své a jazyku svému, tam po krátké době, ve které ještě domácí rodové Kunštát drželi, vládnou rodové původu, ba mnohdy i smýšlení německého!

Poněvadž na zboží Kunštátském mnohé závady byly, a zase naopak důchodové byli nepatrní, počal Ludvík Zajimač prostřednictvím Jaroslava ze Šellenberka, nejvyššího komorníka království českého, jednati s Vilémem z Pernštýna o prodej zboží Kunštátského. Počátkem února r. 1520. počali o to jednati. Vilém chtěl panství to koupiti, avšak za cenu, kterou sám by uznal, až by uzřel registra všech důchodů na panství Kunštátském, a spolu poznamenání všech svrchků: vysoce se však zakazoval, že nechce Ludvíka Zajimače oklamati, a že jemu všecko, což bude moci, učiní. Vyznával však také, že by za zboží to nechtěl 12.000 dáti: vždyť prý není na celém zboží žádného místa, kde by mohl rybníky dáti dělati, a ani jeden haltěř stálý nemůže udělati. Užitékové pak také, kteří se mu v registrech vypisovali, nestáli za mnoho. Než přece Vilém zboží to koupil a bylo mu postoupeno uprostřed měsíce června r. 1520. Koupil je za 15.500 kop gr. míšenských, z toho pak měl platiti p. Vilém vdově po Hynku Bočkovi 10.000 kop míšenských a Janu Dubčanskému na Habrovanech 4.300 kop míšenských.⁵⁷⁾

Tak se dostalo zboží Kunštátské p. Vilémovi z Pernštýna. Náleželo v ten čas k němu toto: Hrad a městečko Kunštát. vesnice Sichotín, Martinovaves, Braslavec, Makov, Petrov, Sulikov, Roseč, Rosíčka. Ústup, Rudka, Roubanina, Unčín, pustá ves Jurečko. Kunice, Lhota, Hluboké, Crhov, Brťové, Opatovice, Malonín, Smolno, Lysice, podíly na Bedřichově, Kunčiněvsi, Drnovicích a na jiné Rudce.⁵⁸⁾

Vilém z Pernštýna. nový pán na Kunštátě, byl muž, jemuž rovného hledali bychom nadarmo v dějinách českých. a snad

⁵⁷⁾ AČ. I. 82, 84, 90, 112, 134.

⁵⁸⁾ Volný II. 2, 65.

i u jiných drahně národův. Byl výtečník v každé příčině, byl válečníkem a hrdinou, byl velikým průmyslníkem, byl ušlechtilou povahou. Byl z těch vzácných zjevů v historii české, kteří čím bedlivěji zkoumání jsou, tím mocnějšího nabývají půvabu. Zvláště však hospodářem byl vzorným, nikdo neuměl bystřeji obracet k užitku svému, cokoli naskytovalo se v přírodě neb v obcování s lidmi příhodného, a vystříhati se při tom vší ošemetnosti a krivdy. Zakládal hojně rybníky, na všecko obracel svůj zřetel, vždycky však jednal věrně, spravedlivě, poctivě a velikomyslně. Byl hlava výtečná, srdce zlaté.⁵⁹⁾

Když koupil panství Kunštátské, už je poněkud znal, vždyť již od r. 1502. dobýval na něm rozličných kovův, a výnos jich byl za jeho doby velmi hojný.⁶⁰⁾ Ke zboží Kunštátskému připojil i zboží ke hradu Louce náležející, ale toto zboží Loucké stále se za zvláštní zboží čítalo. Než dlouho neměl zboží to v držení; zemřel již dne 8. dubna 1521.

Zboží Kunštátské zdědil po něm syn jeho Vojtěch z Pernštýna (1490—1534.). Vynikal neméně mezi pány českými, věrně chodil ve slépějích svého věhlasného otce. Vždy prohlédaje k dobru země, neohlédal se na osoby, a tím získal si vážnost nemalou, tak že od mnohých pánů za vůdce uznáván byl.

Avšak Vojtěch z Pernštýna již po dvou letech r. 1523. odstoupil zboží Kunštátské Havlu Zvířetickému z Vartenberka. Než tento pán z rodu proslulého nedržel Kunštát také déle než dvě léta. Opět zboží Kunštátské koupil od něho pan Vojtěch z Pernštýna r. 1525.

Ale r. 1529. koupil hrad a městečko Kunštát a všechno zboží Kunštátské od Vojtěcha z Pernštýna Jan Černčický z Kácova. Nový tento majitel Kunštátu přesídlil se sem z města Hradiště nad Medhují v Čechách, k němuž sám r. 1501. základní kámen položil, a jež vystavěl. Byl srdečně Městu Novému tomu nakloněn,

⁵⁹⁾ Palacký V. I. 359—362.

⁶⁰⁾ d'Elvert: zur Geschichte des Bergbaues und Hüttenwesens. Schriften der hist.-stat. Section XV. 141.

a mnohá obdarování mu učinil. Avšak přece je prodal r. 1527. bohatému Vojtěchovi z Pernštýna; od něho pak zase zakoupil Kunštát. Jakož dřívějším poddaným svým byl pánem laskavým, tak i městečku Kunštátu Jan Černčický osvědčoval přízeň svou. Chtěl, aby všichni Kunštátští, věrní jeho milí, lásku od něho k budoucí památce poznali. Proto když postavil si pivovar v Kunštátě a Kunštátští v dobrotě se s ním srovnali, ku pomoci a potřebě městečka propustil jim ve mlýně svém ten plat se všech sladů, tak že více toho bílého peníze s konce sladů, kterýž ti, kdo vařivali v pivovare v městečku, platili, již platiti neměli; a mlynářům svým přikazoval spolu zároveň, aby Kunštátským jich statek zase vracovali.⁶¹⁾ Tak se stalo r. 1546.

Kdy Jan Černčický z Kácova zemřel, jest neznámo; zdá se však, že umřel v Kunštátě i že v Kunštátě pochován, a že náhrobní kámen, který při dveřích postranní kaple u kostela až posud viděti, jest právě tohoto Jana Černčického. Vyobrazuje se na kameni tom rytíř mohutné postavy s mečem v ruce; postava jest dosti zachovalá, erb však nerozeznati. Po stranách náhrobního kamene lze čísti: »W patek przied swatym Wawrzyncem umrziel urozeny Jan Cze(?) . . . Buoh dussy gehu milostiv bud.« Více nelze čísti.

Zboží své Kunštátské zůstavil Jan Černčický z Kácova synům svým Arnoštovi a Vilémovi. Avšak tito nevládli dlouho Kunštátem: r. 1558. prodali zboží to Matiaši Mincovi ze Zárušic. U Kunštátu se tehdy připomíná dvůr, mlýn, pivovar, zahrady ovocné a chmelnice.

Již však po dvou letech prodal Matiaš Minc ze Zárušic zboží Kunštátské r. 1560. Hynkovi Posadovskému z Posadova, který je však postoupil Hanušovi Fridrichovi z Hardeka na Kladsku. Hanuš Fridrich byl z rakouské hraběcí rodiny, která ve století XVI. znamenitých statků na Moravě nabyla. Sám byl horlivě oddán učení Lutherovu, jež také šířiti a sjednotiti v jednotu na panstvích svých usiloval. Evangelickým pastorům a predikantům dával rozličné výsady a privilegie.⁶²⁾

⁶¹⁾ Archiv městečka Kunštátu.

⁶²⁾ Volný II. 2. 65. Jirečkova Rukověť 437.

Na Kunštátě a na tvrzi Sebranicích zapsal Hanuš Fridrich své manželce Alžbětě z Monesis r. 1566. osm tisíc pět set zl. V závěti své, kterou napsal na Sebranicích v pátek před sv. Pavla na viru obrácení r. 1575. jmenoval za dědičky zboží Kunštátského své dcery Barboru a Alžbětu s tou však ohradou, aby matka jejich požitkův a důchodův až do své smrti užívala.

Avšak Barbora a Alžběta hrabinky z Hardeku prodaly zboží Kunštátské pánu na Letovicích Janu hraběti z Hardeku, svobodnému pánu ze Stattenberku, jenž byl rakouským číšníkem a štýrským truksésem. Panství Kunštátské držel již r. 1589. Přiznával se také k luteranismu, jež horlivě na statech svých rozšiřoval. Mimo Kunštát byl pánem i na zboží, jež patřilo k hradu Louce, a které, ačkoli se zbožím Kunštátským spojeno bylo, přece zvláště se čítalo.⁶³⁾ Nebyl však pánem na Kunštátě dlouho, nýbrž prodal již r. 1590. zboží Kunštátské paní Johanně Evě z Lichtensteina a Mikulova, vdově po nejvyšším sudím zemským Janu z Boskovic za 71.000 zl.

A tu již jeví se nám panství Kunštátské rozsáhlejší, nežli kdy jindy před tím. Náležela k němu tato místa: Hrad a městečko Kunštát, vesnice Sichotín, Braslavec, Makov, Petrov, Sulikov, Roseč, Rudka, Brťové, Bolešín. Újezd, Nejrov, Sasina, Habrov, ve Voděradech 4 obyvatelé; a připojeno bylo k němu zboží od hradu Louky, a to: pustý hrad Louka a dědina Louka s dvorem, městečko Olešnice s podacím kostelním a pivovarem, Prosetín s kostelním podacím, Rovečín s kostelním podacím, vesnice Tasovice, Křenov, Věstínek, Lhota, Kněžoves, Trestné, Niklovice, Sulkovec, Veselí, Ubušínek, Hluboké, Polom, Korovice, Výr, Crhov, Chlum, Věstín, Radiměř s kostelním podacím, v. Nedvězí osm obyvatelů, v Mezeříčku sedm, v Jasenové tři, v Rumberce a ve Svitávce po jednom. Tvrz v Sebranicích a dědina Sebranice také patřily ke zboží Kunštátskému.

Úředníkem na Kunštátě za Johanny Evy z Lichtensteina jmenuje se v letech 1595—1597. David Černhouz z Neudorfa.⁶⁴⁾

Johanna Eva z Lichtensteina posledním svým pořizením z r. 1591. doporučila zboží Kunštátské Mikulášovi Matyášov-

⁶³⁾ Volný II. 2. 66. Kirchliche Topographie, Brünn. Dioez. 2. p. 261.

⁶⁴⁾ Archiv m. Kunštátu.

skému z Matyášovic uvažujíc jeho věrné služby, které jí a bývalému manželu jejímu Janu z Boskovic prokázal. Avšak Mikuláš Matyášovský Kunštát nikdy nedržel; zemřel bezpochyby dříve ještě nežli Johanna Eva. Avšak ani tato dlouho si Kunštát nenechala. Roku 1597. jmenuje se sice ještě paní dědičnou na Kunštátě, ale brzy na to, snad ještě téhož roku, prodala zboží Kunštátské moravskému zemskému purkrabímu Pavlovi Katharinovi z Katharnu, jenž od r. 1595. také zástupcem nejvyššího zemského písaře byl. Pavel Katharin způsobem skutečně neobyčejným skoupil na Moravě velmi mnoho statkův, ačkoliv ani do rytířského stavu povýšen nebyl. Cena všech jeho panství byla daleko větší nežli 100.000 tolarů: vždyť mu náležely ještě než Kunštát koupil tyto statky: Dalečín, Jimramov, Borotín, Šildberk, Pernštýn a Mitrov.⁶⁵⁾ — Na Kunštátě byl za jeho času úředníkem Petr Vrchlabský z Vrchlabí. (1599—1601.)

Pavel Katharin z Katharnu zemřel však již r. 1600. Zboží své zůstavil svým dvěma synům Petrovi a Janovi, kteří však oba byli ještě nedospělí. Mocnými, otcovskými poručníky sirotkův a statkův Pernštýnského a Kunštátského po Pavlu Katharinovi byli Jan Vanecký z Jemničky a na domě svobodném blíže města Ivančic, a Jan starší Odkolek z Oujezdce a na Temenici.⁶⁶⁾ A tito poručníci bezpochyby prodali panství Kunštátské, na němž bylo i mnoho dluhův, a o něž, jakož i ostatní statky po Pavlu Katharinovi, byl zajímavý spor. Tvrdilo se totiž, že statky ty, jichž Katharin více než za 100.000 tolarů nabyl, získal proti zemskému obyčeji, poněvadž nikdy ani do stavu rytířského povýšen nebyl, a tudíž že po smrti jeho spadly na císaře. Avšak k panstvím, o něž se tento spor vedl, nepatřil již Kunštát, jenž již r. 1606. měl nového majitele, jímž byl Štěpán Schmidt z Freihoffen.

Štěpán Schmidt pocházel ze Štýrska, odkud se vystěhovati musil, když arcikníže Ferdinand (potomní císař toho jména II.) protireformaci prováděti počal. Odebral se na Moravu, kde

---

⁶⁵⁾ Beiträge zur Geschichte der böhmischen Länder, insbesondere Mährens, im XVII. Jahrhunderte. Schriften der hist.-stat. Section. XXIII. Band, p. 464.

⁶⁶⁾ Časopis českého Museum 1847. část I. str. 540.

r. 1606. jmenuje se královským důchodním, v kterémžto úřadě až do r. 1609. setrval. Za služby, které císaři Rudolfovi II. prokazoval, jemuž i svých vlastních peněz půjčoval a cizí půjčky prostředkoval, a jemuž po ruce býval vždy ano i tehdy, když císař vojsko pasovské sobě na pomoc do Čech volal, jmenován byl radou komory dvorské. Později pak stal se říšským pokladníkem (pfenigsmeister).

Byl nekatolíkem (kalvínem, jak tvrdí domácí protokol kláštera sv. Josefa v Brně) horlivým a neustupným, ale přes to přese všechno vynasnažoval se jak moha na počátku českého povstání, z něhož vznikla válka třicetiletá, aby Morava po bitvě na Bílé Hoře (8. list. 1620.) podrobila se císaři Ferdinandovi II. V té příčině působil horlivě mezi stavy moravskými ano i s dvorem císařským vyjednával. Sam zůstal vždy věrným císaři, a byl i ve službách jeho činným, ačkoli byl nekatolíkem. Hned r. 1621. Schmidt, jenž se jmenuje cis. radou a říšským pokladníkem, byl jako rada v záležitostech kr. komory se týkajících kardinálovi Dietrichšteinoi přidán; kardinál pak ho užíval pro jeho zvláštní zkušenost jako komisaře k inspekci, již dohlížeti bylo, aby se zásobování vojska císařského náležitě dalo. Platu měl měsíčně 200 zl.

Není tedy divu, že Schmidtovi, jenž císaři k platným službám byl, byl přislíben pardon, o nějž hned, jakmile povstání v Čechách uduseno bylo, zažádal, a že mu i udělen. Stalo se tak r. 1622.; statky také všechny mu ponechány. Akatolíkem však Schmidt zůstal, ano obrátil se rovněž jako Karel ze Žerotína k císaři se žádostí, aby kazatelé evangeličtí nebyli vyháněni a sbory jejich zavírány. Než císař, jakkoli se všeobecně uznávalo, že Schmidt byl hlavním původem toho, že se Morava poddala, stejnou mu dal odpověď jako Karlu ze Žerotína, že papežská stolice neuznala toho za dobré. Císaři však i potom ve všem byl po vůli, ano půjčoval i komoře kralovské hojně peněz. Na zaplacení těchto velikých dluhů, jimiž mu byla královská komora povinna, dáno Schmidtovi ze skonfiskovaných statků panství Jimramovské, i statek Veliké Němčice (1624). Získal i panství Lukovské.⁶⁷⁾

---

⁶⁷⁾ Schriften der hist.-stat. Section XVI. 124, 131, 143, 159, 161, 172, 173, 266, 278 etc. XXII 76. XXIII. p. XLVI., LXXVII., LXXVIII., CVII., CCLV. etc. Gindely: Dějiny českého povstání III. 289—292.

Kunštátu byl Štěpán Schmidt pánem laskavým. Dal tam ševcům i hrnčírům Kunštátským cechovní artikuly, a pokud souditi lze, i jinak přízeň svou Kunštátu na jevo dával.⁶⁸⁾

Úředníky na Kunštátě na začátku XVII. století a za Štěpána Schmidta byli: v letech 1603—1604. Jiřík Flodt z Potštýna, 1607—1612. Tobiáš Fronč (správce panství Kunštátského), 1619—1624. Mikuláš Korynský z Hory Olivetské.⁶⁹⁾

Z posledních let, co vládl Štěpán Schmidt na Kunštátě, vypráví se pamětihodný příběh, který byl i v jednotlivostech byl nesprávný, hlavními rysy zajisté na pravdě se zakládá. Měl Štěpán Schmidt dceru, jménem Annu Marii. Tato když pannenských let došla, oblíbila si podkoního, který u jejího otce ve službě byl, a chtěla s ním v manželství vstoupiti. Prosila otce za povolení. Avšak ten rozhněvav se náramně, dal nebohého podkoního v lese na honě úkladně zastřeliti, a dceru, ještě než-li toto provedeno bylo, dal uvrci u vězení, kde byla o chlebě a o vodě. Smrt podkoního hleděli jí zatajiti, ale přece se to dověděla, a tu jí to zase vymlouvali a vytáčeli. Ale jakmile se o smrti jeho dověděla, nedala si už nic vymluviti. Toho, jenž jí u vězení stříci měl, prosila, aby jí přinesl papír, péro a inkoust. Dlouho nechtěl a zdráhal se z bázně před otcem jejím, konečně však na snažné prosby její donesl jí, oč žádala. A tu uvězněná šlechtična napsala list kardinálovi Dietrichšteinoi, jenž byl také v ten čas zemským hejtmanem, že chce přestoupiti k náboženství katolickému, a stěžovala si zároveň trpce do toho, že otec její s ní tak tyransky zachází; když pak nyní nemůže míti ženicha pozemského, aby s ním v manželství vstoupila, že voliti si chce ženicha nebeského. Takovými slovy prosila kardinála, by se jí ujal. A tento tak učinil. Poslal do Kunštátu oddělení vojákův, aby vysvobodili mladou šlechtičnu z vězení; mimo to měli prý i otce jejího Štěpána Schmidta s sebou u vězení vzíti; kdyby pak se bránil, aby i zbraní svých použili.

Avšak Schmidt se nebránil. Vida, co se děje, roznemohl se ze samého hněvu, a jsa nemocen dopustiti musil, že dceru jeho

---

⁶⁸⁾ Notizenblatt 1856. p. 34, 36.

⁶⁹⁾ Archiv městečka Kunštátu.

z vězení vybavili a do Brna s sebou vzali. Tu ji dal kardinál o víře katolické důkladně poučiti, a sám od ní vyznání víry katolické přijal. Za obydlí vykázán jí byl klášter sv. Josefa, který tehdy ještě před branou města Brna byl; tam se jí však tak zalíbilo, že tam zůstala a jeptiškou se stala. Klášterním jménem nazývala se Viktoria. Zbožně a všem k povzbuzení žila v klášteře až do r. 1640, kdy dne 10. května zemřela.⁷⁰⁾

Byť i nestalo se všecko takto, přece jisto zůstává, že dcera Štěpána Schmidta skutečně v klášteře u sv. Josefa v Brně jeptiškou se stala, a že jí Štěpán Schmidt na Kunštátě r. 1629. pojistiti musil jako výbavu 80.000 zl. Stalo se tak nálezem soudním, dle něhož Schmidt dceři své podílem ty peníze zanechatí měl. Poněvadž pak dcera jeho, jakmile jeptiškou se stala, žádného soukromného jmění nabyti nemohla, nýbrž všecko, cokoli by jí připadlo, klášteru připadlo, měl klášter sv. Josefa v Brně od r. 1629. na panství Kunštátském zapsáno 80.000 zl.⁷¹⁾

Ještě však téhož roku 1629. zemřel Štěpán Schmidt z Freihoffen.⁷²⁾ Panství Kunštátské zanechal synu svému Karlovi, jenž musil dlužní úpis na těch 80.000 zl. vystaviti a jej do desk zemských dáti zapsati. Avšak o Karlovi hned na to všeliká stopa se tratí za nešťastné války třicetileté, v níž, jak tehdejší farář kunštátský píše, téměř všichni na panství Kunštátském byli na žebrotu přivedeni. A obyvatelé nemohouce vydržeti již na

---

⁷⁰⁾ Z domácího protokolu kláštera sv. Josefa v Brně, v němž to vy-psáno podle vypravování Františka Xaveria Lefflera, faráře Kunštátského a později děkana kapitulního na Petrově v Brně.

⁷¹⁾ Geschichte der Landtafel LXXXVII.

⁷²⁾ Kámen jeho náhrobní jest ve zdi kostela v Kunštátě úplně dobře zachovalý. Psáno na něm jest:

Mors fit sopor lenis

Fideli

Postrema et ab hoc die

Resurget.

Hic Stephanii Schmidii crypta est

in hac et uxor dormit eius Barbara,

cultrix pietatis et mariti gaudium,

quem cum suis cupit sibi post iungier;

huic pax et hanc quies sit in sequentibus.

statečcích svých, z nichž ještě pánům robotovati musili, odbíhali a zanechávali grundy své pusté. Po válce jmenuje se v Kunštátě kolik gruntů pustých.

Za tricetileté války střídali se také často majitelové panství Kunštátského. Z nich po Karlovi Schmidtovi z Freihoffen první uvádí se pánem na Kunštátě již r. 1630. Petr Katharin z Katharnu, avšak již po roce jmenuje se vrchností dědičnou na Kunštátě

Jindřich Šlik hrabě z Pozounu a z Lokte, jenž byl císařským tajným radou, komorníkem dvorským, válečné rady presidentem a nejvyšším zemským komorníkem v markrabství Moravském.

Hrabě Jindřich Šlik byl z hlavních opor, na něž mohl spoléhati císař Ferdinand II. a III. na Moravě. Na bojišti válečném vynikal tak, že jmenován byl polním maršálkem, a i jinde platné služby císaři konal.

Na panství Kunštátském ovšem nebydlil stále. Než přece se tam zdržoval nějaký čas. Odtud ze zámku Kunštátu dal také r. 1638. mistrům řemesla krejčířského artikule cechovní, jichž na něm snažnou žádostí pohledávali, aby tak na budoucí časy při řemesle svém dobrý a prospěšný obchod vésti a při živnostech svých se lépe vzdělávati mohli.⁷³⁾

Úředníky panství Kunštátského za jeho času byli: Melichar Závadský ze Závadky (1630—1637.) a Jan Pospíšil z Heilendorfu (1641—1652.).⁷⁴⁾

Jindřich hrabě Šlik nedržel však později panství Kunštátské sám, nýbrž dal je do nájmu Václavovi Zahradeckému ze Zahrádek, jenž byl císařským podmaršálkem a generalním komisařem vojenským. V nešťastné bitvě u Jankova byl zajat od Švédů, jimž se vykoupiti musil. Zdali však měl v pronájmu panství Kunštátské až do své smrti, která ho stihla r. 1647, jest neznámo.⁷⁵⁾

⁷³⁾ Listina z bývalého cechu krejčířského.

⁷⁴⁾ Archív městečka Kunštátu.

⁷⁵⁾ Proventus et obventus parochiae Kunstadiensis de a. 1701 a parcho Fr. X. Leffler (z archivu farního v Kunštátě).

Na počátku r. 1650, když už na Moravě byli Švédů prosti, zemřel hrabě Jindřich Šlik. Panství Kunštátské zdědil po něm syn jeho František Arnošt, cis. král. rada a přisedící zemského soudu v Čechách. Toho času bylo pak i panství Dalečinské s Kunštátským spojeno, jež hraběnka Anna Maria, manželka Jindřicha Šlika, získala r. 1635. a manželů svému postoupila, a jež sestávalo z těchto míst: z Dalečina s tvrzí, farou, dvorem, rybníkem, mlýnem, pilou a chmelnicí, a z dědin Chudobína, Unčina a Ubušina. — Úředníky panství Kunštátského, čili, jak tehdy se jim říkalo, hejtmany panství, v tento čas byli: r. 1654. Oldřich Zigmund Mirošovský z Mirošovic, a v letech 1655—1658. Adam Otto Danczer. Purkrabí panství Kunštátského r. 1654. uvádí se Václav Němčický.⁷⁶⁾

Avšak již r. 1658. František Arnošt hrabě Šlik prodal všecko to panství za 30.000 zl. rýnských Leopoldovi hraběti z Náchoda. Ovšem vázl stále na panství Kunštátském také dluh, zapsaný klášteru sv. Josefa v Brně, z něhož se také klášteru ročně 6% platiti mělo. Avšak klášter prý úroků nikdy nedostával bez velikého nucení a nátlaku.

Konečně vzniknul i o dluh ten právní spor, jehož následkem bylo, že panství Kunštátské, které r. 1666. dne 22. ledna i s panstvím Drnovským od Lysic odděleným (k němuž náležely tyto vesnice: Drnovice, Stěchov, Lhota, Kunice, Hluboké, Toubor, Rosička, Ústup, Žerůtky, Lačnov a podíl na Voděradech), a se 14 Bystřickými dědinami (Karasín, Ždánice, Dětochov, Pisečné, Janovice, Janovičky, Bratrušín, Míchov, Bohuňov, Lhota, Vojtěšov, Rovné, Domanínek) vyceněno bylo na 84.000 zl., bylo za tyto peníze s povolením císaře Leopolda I. klášteru sv. Josefa v Brně postoupeno a v desky zemské zapsáno. Tak se stalo 22. února 1672. Dědictvím tedy po Anně Viktorii, dceři Štěpána Schmidta z Freihoffen, získal klášter sv. Josefa Kunštát za abatyše Maximiliany ze Spauru.⁷⁷⁾ Za vlády klášterní hejtmanem

⁷⁶⁾ Archiv městečka Kunštátu.

⁷⁷⁾ Protokol domácí kláštera sv. Josefa v Brně. Volný II. 2. p. 67.

panství Kunštátského byl v letech 1676—1677. Alexander Reitersturm.⁷⁸⁾

Kunštátští měli teď vrchnost duchovní, a to vrchnost dobrotivou, na kterou ještě po mnoha letech vzpomínali. Poddaní nebyli od vrchnosti utiskováni, platy vrchnosti platili malé, a ještě obdarováni jim z kláštera činěna. Oddechli sobě tudíž poněkud poddaní, neboť časy byly pořád těžké.

Avšak dlouho nedržel klášter panství Kunštátské. Hned 3. září 1673. odprodal klášter z panství toho statek Drnovský za 14.000 zl. 20 kr. nejvyššímu moravskému komorníku Jiřímu Štěpánovi hraběti z Vrbna, a na důtklivé naléhání provinciala klášterního, jímž byl tehdy Bernard Sanig, odprodáno i panství Kunštátské s dědinami Bystřickými dne 2. dubna 1678. c. k. nejvyššímu hofmistru, tajnému radovi a rytíři zlatého rouna Janu Nep. hraběti z Lamberku za 115.000 zl. Avšak všechno panství toto za tutéž sumu prodal hned 31. září t. r. Jan Nep. hrabě z Lamberku svému synovi Kašparu Bedřichovi, c. k. komořímu a radě komory dvorské. Za jeho času hejtmany panství Kunštátského se jmenují Jan Oberhons (1681—1686), a Matias Josef Radošovský (1686—1689).⁷⁹⁾

Kunštátským byl Kašpar Bedřich hrabě z Lamberku pánem laskavým. Nedal jim aspoň větší platy uložiti nežli byly platy, jež odváděti musili poddaní za vrchnosti klášterní. Za jeho času vystaven byl nynější kostel sv. Stanislava. Dostaven byl však teprve r. 1687; sestával původně jen z hlavní lodě, kaplí u něho nebylo.

Když hrabě Kašpar Bedřich r. 1686. dne 28. července v Brně zemřel, byl jeho syn Karel Benedikt chlapcem devítiletým. Ustanovení tedy jemu a panství jeho Kunštátskému poručníci, aby jím vládli až do vzrostu mladého hraběte. A poručníky byli J. Excel. František Karel Liebšteinský hrabě z Kolovrat,

---

⁷⁸⁾ Archiv městýse Kunštátu. R. 1667 byl hejtmánem panství Kunštátského Michal František Špic, 1668 Martin Egelhort, 1669—72 Oldřich Grysl z Gyslau.

⁷⁹⁾ Archiv městýse Kunštátu.

zemský hejtman moravský, císař. tajný rada a rytíř zlatého rouna, a Kristian hrabě z Rogendorfu, nejvyšší komorník moravský, císař. tajný rada, pán na Rajci atd.⁸⁰⁾

Teprve r. 1700. ujal se sám Karel Benedikt hrabě z Lambergu panství Kunštátského. Zároveň s Kunštátem držel panství Sokolnické, Bystřické a Rožinecké. Hejtmany panství Kunštátského v čase, kdy Kunštát byl pod poručníky i když sám Karel Benedikt jím vládl, jmenují se: v letech 1690—1692. Jan Braun, 1693—1697. Šalomoun Oberzetzl, 1699. Kuneš z Rosenthalu, a v letech 1695—1721. jmenuje se hejtmanem panství Kunštátského a Rožineckého Matiaš Ferdinand Bobhr (r. 1699. však uvádí se jako důchodní na panství).⁸¹⁾

V závěti své dne 9. září 1721. odkázal Karel Benedikt statky své svému nejstaršímu synu Janovi. Brzy pak po závěti té zemřel na Kunštátě hrabě Karel Benedikt r. 1722. maje věku 45 let. Pochován jest v Kunštátě. Náhrobní kámen jemu zbudovaný viděti lze posud ve zdi kostelní.⁸²⁾ Jak se v nápisu

---

⁸⁰⁾ Z archivu farního: Proventus et obventus par. K. etc.

⁸¹⁾ Archiv m. Kunštátu.

⁸²⁾ Nápis na náhrobním kameni jeho zní:

Sta viator! quo properas itinerarius aeternitatis homo, perpege
lucens.

Quisquis es, athlethire corderis? in pulverem reverteris!

Intuere et vide inter singultus hic nobile fatum!

Invida trux, rapiens mors nulli parcat honori!

Isthanc quis fugiat? Nex omnia denique tollit.

Hic tute jacet, usque resurget in novissimo die,

Jacet inturbate et requiescit in Domino usque resurget

Illustrissimus Dominus Dominus

Carolus Benedictus

Sac. Rom. Imperii Comes de Lamberg.

En in isto anno nona Januarii Brunae feliciter mundo natus est

Ast ah! in hocce anno vitam finivit Kunstadii

In devoto agone suo sacris necessariis provisus omnibus

Ut felix perpetuae felicitatis attingeret stadium.

Si scire appetis peractos aetatis suae annos: quadraginta quinque
[annorum erat.

Ex thoro comitissae Kevenhillerianae quinque patrios generabat
[haeredes.

na něm praví, živ byl Karel Benedikt Bohu, císaři, vlasti, rodině a bližnímu.

Panství Kunštátské a i jiné statky držel po něm tedy Jan hrabě z Lamberku. Hejtmanem panství za něho i za jeho nástupců — majitelů panství jmenuje se Jiřík Haubt (1716—1744.)⁸³⁾

Avšak Jan nedržel panství svá dlouho. Smlouvou ze dne 2. května 1730. postoupil panství svá Kunštátské, Bystřické a Rožinecké v ceně 460.000 zl. r. svému mladšímu bratru Leopoldu, jenž byl hejtmanem ve pluku Khevenhüllerově. A Leopold brzy na to rozprodal všechna panství tato. Panství Bystřické a Rožinecké prodal již r. 1731. svobodnému pánu Arnoštovi Matiašovi Mittrovskému, a panství Kunštátské prodal také brzy na to dne 27. června 1733. c. k. dvornímu radovi, tajnému sekretáři kabinetnímu a rytíři zlatého rouna Janu Theodorovi svobodnému pánu z Imbsen za 310.000 zl. r. Výslovně v listině prodejní se připomínají na panství Kunštátském lomy na kamení a na mramor.

Jan Theodor, pán nábožný, jenž v účtě obzvláštní měl svého patrona sv. Jana Nepomuckého, na jehož přímluvu také se manželce jeho ukradené věci opět vrátily, jak sám vlastnoručním listem z r. 1737. vyznává,⁸⁴⁾ poručil panství Kunštátské

Abiit Carolus Lamberg ad nuptias agni faventer invitatus.

En! scala Jacob scuto gentilitio insistit! hac ascendit superius,
[hac ivit ad astra.]

Vixit Deo, Caesari, patriae, prosapiae ac proximo.

Něco doleji:

Caesaris Caroli VI. Camerarius erat coruscanti clavi aurea

Hinc ibi clavigero patefiat ianua coeli

Nec site ire morans ianua clausa poli

Hoc ei vere congruo favore exoptandum est.

Abi viator requiem illi fave,

Dic pronus pro eo Pater et Ave

Sic pariter parenti suo grati ista devota intentione

Parentant nati et hoc triste ponunt epitaphium.

V každém téměř verši lze podle velikých písmen (jichž jsme tuto nepoznačili), přečísti nějaký letopočet. Tak čísti možno, že se Karel Benedikt narodil r. 1677., zemřel 1722.

⁸³⁾ Archiv městečka Kunštátu.

⁸⁴⁾ Berghauer, Vita S. Joanni Nepom. II. p. 206.

v poslední své vůli ze dne 24. ledna 1742. své dceři Marii Antonii. Tato byla provdána za Františka Arnolda svobodného pána z Imbsen, jenž byl císařskou radou a přisídícím tribunálu moravského. Avšak brzy ovdověla Maria Antonia a od té doby na Kunštátě bydlela osvědčující se poddaným paní laskavou, byť i nebyla vždycky Kunštátským tak po vůli, jak si tito přáli.

Panství Kunštátské držela až do smrti své r. 1783. Za jejího času byl hejtmanem panství Kunštátského Antonín František z Wagensfeldu (1746—1752.). Od r. 1749. jmenují se však vrchní úředníci panství Kunštátského, a sice 1749. František Schulz, 1755—1761. František Zillinger, 1763—1770 Maximilian Frol, 1773. Josef Hustý (jenž se psal »dobře zřízený vrchní úředník«), 1777. Ferdinand Math. Steindorf.⁸⁵⁾

Maria Antonia svobodná paní z Imbsen odkázala Kunštátské panství své nejbližší příbuzné Marii Anně svobodné paní z Honrichsu, rozené šlechtičně Locherové z Lindesheimu. A od této doby, od r. 1783, tedy již přes sto let, jsou svobodní pánové Honrichsové z Wolfswarten majiteli panství Kunštátského. V držení tohoto rodu jest i nyní kolébka pánů z Kunštátu.

R. 1788. odkázala Maria Anna panství Kunštátské svému synu Ignátovi Hypolitovi, svobodnému pánu z Honrichsu. Vrchními úředníky panství za jeho času byli: r. 1787. Jan Antonín Senský, r. 1789. Jan Heimerle, r. 1796. František X. Noswitz, r. 1797. Bedřich Aulík hejtman panství.

Ignát Hypolit staral se jak moha o povznesení a zvelebení svého panství. Obzvláště pak pečoval o hornictví, kopal se na jeho panství síra, modrá skalice a j. Výtěžek čisté síry, která se dobývala od r. 1801. u vesnice Lhotky v kopci zvaném »pod Horou,« byl velice značný; r. 1801. dobylo se jí na 500 centův, a ložisko to zdálo se býti téměř nevyčerpatelným.⁸⁶⁾

Farář Kunštátský Josef Vierbovský (1805—1815.), jenž byl před tím vychovatelem na zámku, zmiňuje se o svobodném pánu Ignátovi z Honrichsu velmi pochvalně. Když přičiněním Vierbov-

---

⁸⁵⁾ Archiv Kunštátský.

⁸⁶⁾ Schriften der hist.-stat. Section XV. 262, 265.

ského zřízena byla v Kunštátě industriální škola, aby si chudobní více vydělali mohli, dal baron Ignát i stavivo, zjednal nářadí i zapravil výlohy. A dále praví Vieřbovský o něm:

Roku 1803. svobodný pán Ignát z Honrichsu mimo nadání, sotva pět dní postonávav, dne 3. dubna zaopatřen byv sv. svátostmi v 45. roce věku svého klidně v Pánu zesnul, zanechav 11 sirotek z dvojího manželství. Z prvního manželství s urozenou Leopoldinou ze Schiku zůstali na živě: Josef, Anna, Antonín, Kateřina, Leopoldina, Ignát, Aloisia; z druhého pak manželství s baronessou Karolinou z Rothschützu zůstali: Vilemína, Adolf, Karel, Bedřiška; dvanáctý František zemřel jako chlapec několika měsíční. Sotva byl který baron tak pobožný, jako svobodný pán Ignát; žádnou veřejnou pobožnost nezanedbal, a tak všemu lidu na povzbuzení byl. Ve svatý týden pobyl ve chrámě jak dopoledne, tak odpoledne více hodin. Nemocným ze svého platil lékaře i léky, dříví jim na zimu dával; mimo každodenní a soukromné almužny každý rok 200 zl. ústavu chudinskému daroval.⁸⁷⁾

Panství Kunštátské po smrti svobodného pána Ignáta zdědil syn jeho nejstarší Josef, svobodný pán z Honrichsu, jehož otec jeho v závěti své ze dne 21. února 1798. dědicem ustanovil. A jako byl dědicem panství po otci, tak prý zdědil po otci dobré srdce. Hojně podporoval chudé jak na penězích, tak i dary jinými je poděloval. Byl také srdce zbožného; při průvodech prosebných, by Bůh ušetřil Kunštát hrozné rány cholerové, která v okolních místech roku 1832. propukávala, účastnil se sám i s veškerou rodinou svou.

Rovněž jako otec jeho, pečoval i Josef svob. pán z Honrichsu o zvelebení panství svého. Tak na př. u Chudobína zřídil železné hutě, k čemuž povolení r. 1827. od gubernia moravského dosáhnul. U Sichotína dal kopati tuhu atd.

Než abychom se ještě jednou porozhlédli po panství Kunštátském, náležela k němu za Josefa svobodného pána z Honrichsu tato místa: městečka Kunštát a Olešnice, a tyto vesnice: Bolešín,

---

⁸⁷⁾ Farář J. Vieřbovský ve své autobiografii ve farním archivu Kunštátském.

Braslavec, Brřové, Crhov, Dalečín, Hluboké, Chlum, Chudobín, Klevetov, Kněžoves, Křenov, Louka, Lhota. Makov, Nejrov, Níklovice, Petrov, Polom, Prosetín, Roseč, Rovečín, Rudka, Sasina, Sebranice, Sichotín, Strachojov, Sulíkov, Sulkovec, Tasovice, Velíké a Malé Trestné, Ubušín, Ubušíněk, Újezd, Unčín, Veselí, Věstín, Věstínek, Výř. Vesnice pak, na níhž panství Kunštátské podíly mělo, jsou tyto: Jasinov, Mezeříčko, Nedvězí, Radiměř. Ústup a Voděřady. Na panství bylo sedm dvorů: v Kunštátě, Louce, Nejrově, Olešnici (Lamberg), Dalečíně, Sebranicích a Radiměři. Co se týče půdy, mělo panství rolí 1447 jiter 455 čtv. sáhů, luk 294 jitra 815 sáhů, pastvin 196 jiter 1055 sáhů, lesů 6165 jiter 1180 čtv. sáhů.

Než panství Kunštátské ve smyslu tom, jak až potud rozuměti mu jest, přestalo r. 1848. prohlášením konstituce. Přestala vrchnost, z panství stal se velkostatek, jehož nynějším majetníkem jest syn barona Josefa Kuno svobodný pán z Honrichsu, c. k. komoři a rytmistr m. s. Ještě pak jednou byl pán zámku v čele městečka Kunštátu, když zvolen byl svob. pán Kuno roku 1870. za starostu městečka, jímž tři léta potřval.

Kuno svobodný pán z Honrichsu, jenž velíké a nepopíratelné zásluhy má o povznešení hospodářství vůbec v Kunštátě, dal opravití také nynější zámek, bývalý hrad Kunštátský, ku kterémuž, byt i nebyl zachován ve své dřívější staré způsobě a podobě, přece vždycky zalétají myšlénky naše, kdykoli v dějinách našich čteme o pánech z Kunštátu. Vždyť přece zůstane povždy památkou milou jako kolébka rodu mocného a slavného, z něhož Jiří z Kunštátu a z Poděbrad dostoupil i na trůn královský, a povždy bude památkou, jíž se honositi bude městečko Kunštát.

III. Poměry společenské.

a) Vrchnost a poddaní.

Zajímavě avšak také nesnadno bývá vypisovati, v kterakých poměrech se páni a poddaní během času k sobě ocitovali, a vyličovati, kterak poddaní pod vrchností svou byli živi. Obzvláště však nesnadnost práce takové jeví se nám, když vypisovati chceme nejstarší dobu městečka Kunštátu, kterou nám prameny žádné neozařují, a o níž jen nemnohých zpráv se dohledati možno. Z pozdější doby ovšem i četnější i rozmanitější zprávy nám se naskytují.

Než ačkoli z doby od založení Kunštátu až téměř do XVII. století málo jen zpráv Kunštátu se týká, přece je poněkud nahraditi možno. Poměry společenské ve středověku byly celkem napořád stejné, tak že začasté to, co se na jednom místě dalo, slušně i na panství jiné vztahovati můžeme. Takovým způsobem majíce náležitý zřetel na polohu Kunštátu i tuto si počínati budeme vypisující poměr mezi vrchností a poddanými na Kunštátě.

Současně se založením hradu Kunštátského vzniknul i Kunštát. Hrad vystaven byl na značném pahorku, na jehož temeni bylo místa dosti i pro obydlí panské i pro jiná stavení. Avšak tu již znamenati možno, že hrad Kunštátský byl také z těch hradův, u nichž rozeznávati jest tři části: vlastní hrad, předhradí čili část před hradem, a dolní ohradu, která byla už pod hradem. Vlastní hrad Kunštátský byl na tom místě, kde nyní jest zámek vlastní, předhradí jest ta část nynějšího zámku Kunštátského, které se říká »starý zámek,« a dolní

ohradu hledati dlužno asi tam, kde jest nyní pivovar a panská zahrada.

Tam u dolní ohrady byla snad nějaká brána, již se brániti měl přístup k předhradí. Odtud ke bráně, která vede v předhradí, stoupá se pomalu vzhůru; cesta pak, když už se blížíme ke bráně, jest po obou stranách hradbami zavřena. Prostora mezi nimi jest úzká, aby nemohl nepřítel, kdyby snad hradu dobýval, u větším počtu ke bráně se hrnouti. Před branou byl padací most, jehož zbytky posud viděti; ten se mohl rychle vytáhnouti navrch a před nepřítelem teď hluboký příkop zel. A pokoušel-li se nepřítel příkop vyplniti a tak ke hradu se dostat, bránili se mu z hradu statečně, střílami stříleli a nijak přiblížiti se mu nedopouštěli. — Střílny posud viděti lze, příkop pod padacím mostem ovšem jest zasypán, tak že se nyní bez překážky jede ke bráně jiné.

Brána tato z mohutných kvádrů byla zbudována, vedle ní pak byla branka, kterou se vycházeti mohlo, když brána hlavní byla zatarasena. Nyní jest tato brána úplně zachovalá a obnovena péčí nynějšího majitele svobodného pána Kuna z Honrichsu. A tu potkáváme se s památníkem z věků dávných: nad branou vytesán ozdobně znak pánů z Kunštátu — trojčárí — a pod ním jest latinský nápis: *In nomine Jhesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum* — Ve jménu Ježíšově každé koleno ať se sklání, nebešťanů, pozemšťanův i podzemšťanův. Nyní nade branou vypíná se budova na dvoje poschodí; zřetelně však uznamenati možno, že aspoň část přízemí z doby staré pochází.

Projdeme-li branou, ocitneme se na rozsáhlém nádvoří. Jest to druhé nádvoří v předhradí. Bylo se všech stran stavbami obklíčeno; jen ke vlastnímu hradu vedla cesta, která najednou příkře stoupala. Po levé straně chráněna byla mohutnou tříhrannou věží, již posud viděti. Na předhradí tomto byly zajisté také jako u jiných hradů kuchyně, pekárna, konírny, chlévy, spižirny, obilnice, kovárna; byl tu i byt purkrabský a byty čeledi hradské, pokud přímo k osobní službě pána nebo paní nebyla. Pán hradu tuto nikdy nebydlil, nýbrž obýval ve vlastním hradě.

Vlastní hrad Kunštátský byl na temeni vrchu. Jakým způsobem vedla k němu cesta z předhradí, lze tušiti; bezpochyby byl ve skále vytesán hluboký příkop, přes nějž vedl buď pevný dřevěný most, kterýž se mohl v čas nebezpečenství podvrátiti, aneb most zvoditý. Na straně východní, od tříhranné věže směrem na jih hluboký a široký příkop viděti posud; přes tento příkop bylo téměř nemožno do hradu vlastního se dostatí. Jak však vlastní hrad Kunštátský původně vystaven byl, o tom nelze souditi, poněvadž jmenovitě tato část hradu stavbami pozdějšími úplně podoby své původní pozbyla. Zdá se však, že již ve staré době zbudováno tu stavení prostranné, jemuž někde říkali »palác,« a že u něho byla snad také nějaká silná věž, která by mohla býti posledním útulkem pánovým, kdyby už nouze byla největší. Nyní jen příkop dotčený, jenž rozměry svými opravdu překvapuje, a opevnění na straně západní, kde stěny hradu až u samého strmého svahu vrchu vystaveny jsou, naznačují, jak tvrdým a pevným hrad Kunštátský asi byl.

Nejvýše na temeni vrchu bydlil tedy sám pán, jakoby tím se naznačiti chtělo, že ten, kdo tu přebývá, stojí nade všemi i na hoře i pod horou bydlícími. A ovšem veliký byl rozdíl mezi pánem, mezi vrchností a mezi poddanými, kteří v podhradí od hradu vzdálenějším bydlili.

Podhradí toto čili Kunštát sám rozkládá se dosti daleko ode hradu, na svahu, který se od paty vrchu, na němž hrad stál, zvedá na severovýchod. Kunštát již r. 1360. nazývá se městečkem. Darmo však ptáme se, jak veliký a jakou podobu asi v ten čas Kunštát měl. Jediné nám oznamuje jeden zápis v deskách olomuckých z r. 1374., že byly u hradu Kunštátského dva dvory a šest mlýnů. —

Pán hradu byl i pánem městečka i všech dědin na panství. Všichni, kteří na panství čili, jak se říkávalo, na zboží pánově bydleli, byli jeho lidé, byli jeho poddaní, službě jeho v mnohé příčině zavázáni. Z poddaných těch měl pak i pán důchod dosti značný. Bral z nich i plat peněžitý, mimo to pak musili poddaní i robotovati i odváděti rozličné dávky v plodinách.

V robotách však bývala rozmanitost veliká. Bývaly roboty dělné, ženné, sečné, tažné a j. Některé z robot byly jen k po-

třebám zámeckým, jiné byly, kterými poddaní k dvorům atd. povinni byli. Někteří zorávali polnosti panské, svázeli s pole obilí, někteří pleli a protrhávali, jiní sekali seno a je potom hrabali, sušili a roztrásali, jiní je do dvora svázeli. Robotou tažnou dovaželi dříví do zámku a do dvorů atd.

Pán hradu Kunštátského vyvýšenost a moc i vrchnost svou nad městečkem Kunštátem ukazoval nad to ještě kolikerym způsobem. Pánu příslušelo, aby městečku vybral představené, aby jmenoval primátora i dvanáct konšelů. Z konšelů úřadoval každý jeden měsíc a tu jmenoval se purkmistrem. Primator čili hospodář, jak se také v knize nejstarší pozemkové jmenuje, byl první mezi konšely. Obyčejně však nesázel sám pán radu městečka, nýbrž poručil to svému úředníku, jenž si při tom asi takto počínal:

Když se přiblížil den aby se rada městečka obnovila, což obyčejně se stávalo při času masopustním, sešli se všichni z městečka, jakož jim uloženo bylo od úředníka. Úředník rozkázal konšelům starým, aby si do lavic sedli, a posečkal chvíli, nehlásil-li by se někdo s něčím u rady. Když se nikdo neozval, sami konšelé starší vzkládávali na úředníka žádost, aby z té práce propuštění byli; neučinili-li koušelé tak propustil je jednoduše úředník z úřadu jejich. Propuštění konšelé odešli z lavic mezi obec. A tu hned ke všem prvé než by se rada obnovila úředník činil řeč, měl-li by kdo oč s kterou osobou z konšelů starých činiti, aby před ním oznamovali, že slyšeti chce. Bylo-li by co takového, srovnával je úředník. Potom řekl všechněm, kdožkoli ke kterému úřadu zavolán bude, ať na své místo do lavice jde, žádný ničímž se nevymlouvaje, nebo ta výmluva že platná nebude. I rozkázal je písaři pořadem čísti, které do rady povolal. A hned když tak rada obnovena byla, vydávala se jim přísaha. Každý musil vstáti, dva prsty zdvihnouti a v tato asi slova říkati: »Přisahám Pánu Bohu Stvořiteli svému a Jeho Milosti pánu svému i od Jeho Milosti úředníku nad námi postavenému, že jsa v tomto úřadě ve všech věcech a k každému chci se spravedlivě chovati, zúmyslně žádnému svým vědomím krivdy nečiniti a to ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro dar ani pro nedar; při tom dobré velebiti, cti a chvály Boží hleděti a

jiné k tomu vésti, zlé tupiti, neřády rušiti, a v ničemž průchodu
zlému nedávati. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí na
věky požehnaný. Amen.«⁸⁸⁾

Páni nad městečkem také svou vrchnost ukazovali tím, že
vybírali platy a úroky rozličné od poddaných osedlých. Mimo to
příslušelo pánům v městečku i tak zvané odúmrtí. Když totiž
děti od rodičů vybaveny a odděleny byly, anebo když tu dětí
nebylo, spadlo všechno jmění na pána; později páni od toho
upouštěli spokojující se obyčejně jistým platem. Kunštátským
dal odúmrtí r. 1502. na den sv. Jiří Hynek Boček z Kunštátu a
na Polné; dovolil tedy jim, že mohou svobodně zboží své a
statek svůj v každém případě odkazovati, komu by jen chtěli.

Jak se zdá, nevedlo se městečku Kunštátu ve století XVI.
tak zle. Měliť měšťané i svůj vlastní pivovar, a vařili v něm
dosti várek ke své potřebě. Panský pivovar žádný na hradě
nebyl, a tak nebyli v té příčině měšťané od pána utiskováni.
Ale tu najednou usmyslil si Jan Černčický z Kácova, pán na
Kunštátě, postaviti pivovar pod hradem Kunštátem ku potřebě
a užitku svému. Kunštátští nemohouce ovšem pánovi v tom
brániti, snesli se s pánem o to beze všech nevolí a ústrkův, a
pán za to odměnil se jim také dobrým. Listem svým z r. 1546.
v první pátek v postě na Kunštátě daným vyhlásil, že ten jeho
pivovar městečku Kunštátu ke škodě várkám jich býti nemá, a
to tak, že oni Kunštátští táž práva a touž svobodu ke všem
várkám mají a míti budou po všechny časy budoucí. Ani Jan
z Kácova ani potomci jeho nemají měšťanům ke škodě na ně do
městečka svých piv vystavovati, leč by se stalo, že by piva
v městečku neměli, avšak i tehdy nemá na ně vystavováno býti
žádnými leč s vědomím a povolením purkmistra, konšel a rych-
táře, aneb při jarmarce, kdež svoboda jest. — Poněvadž však
někdy také se stávalo, že rozličné sváry při várkách v městečku
byly, aby spravedlnost svůj průchod měla, pán s vůlí všech
kdož vařiti má i ustanovil, aby v těch várkách jedni druhých
nepředcházeli, než pravým pořádkem na kohož pořádku jeho dne
přijde, ten aby vařil. Kdyby se však k té várce připraviti ne-

⁸⁸⁾ Časopis Českého Museum 1845, p. 109.

mohl, tehdy ten hned druhý nebo třetí, na kohož by pořádka docházela, vařiti má. Pakli by kdo z toho vystoupil a pořádky nezachoval, ten aby hřivnu na opravu pivovaru jich jim povinen dáti byl, poněvadž by více neřád nežli spravedlnost miloval. Než co se Jana Mlýnka a potomků jeho dotýče, kteříž by vodu spravovali, ti hradské pivo jakož i nyní bráti moci budou, poněvadž vody k těm várkám jich i našim vedou a spravují . . . »
 »Však ještě při tom chtěje my, aby všichni Kunštátští věrní naši milí lásku od nás k budoucí památce poznali a za takové s námi snešení to ku pomoci a ku potřebě městečka od nás měli na všechny časy potomní, propustíme jim ve mlýně našem ten plat se všech sladů kromě sladu našeho, tak že více po dnešní den toho bílého peníze s konce sladu, kterýž jsou nám ti, kdož vařivali, platili, více platiti nemají nám ani potomkům našim a mlynáři naši, jimž se toho dověrně důvěruje a přikazuje, že jim budou spravedlivě jich statek zase vracovati.«⁸⁹⁾

Na počátku století XVII. byly prameny příjmův obecních výtěžek ze solního obchodu, z rybníka obecního a z obecného pivovaru (r. 1605.). Roku 1612. přistoupil k těmto příjmům ještě výnos z vinného šenku.⁹⁰⁾

Tehdy byl v městečku blahobyť zajisté větší než jindy. Zakupovali si v městečku šlechtici a šlechtičny domy, aby tam přebývali. Tak hned r. 1604. zakoupila si v Kunštátě grunt urozená paní Markéta Koliegiovská z Koliegiovic (jinde psána Chulejovská), vdova pozůstalá po nebožtikovi ur. p. Křištofovi Katharinovi z Katharnu za 134 hřivny se všemi povinnostmi a robotami. A ještě r. 1619. koupil ur. pan Istvan Czokhy grunt od Mikuláše Šklupky za 160 hřiven, pustil jej však téhož léta Bartoloměji Němečkovi, kmotrovi svému, za též peníze.⁹¹⁾

Avšak brzy se časy změnily. Za války třicetileté byli téměř všichni Kunštátští úplně přivedeni a ochuzeni. Grunty

⁸⁹⁾ Listina in originali na pergameně se 4 pečetmi odtrženými a částečně poškozenými. Kopie toho listu také jest v archivu Kunštátském.

⁹⁰⁾ Poznámání v archivu obecním.

⁹¹⁾ Nejstarší kniha kupní a trbová v archivu Kunštátském.

některé zůstávaly pusté; ti pak, kteří si nějaký koupili, nemohli jej zaplatiti. Kdo koupil totiž grunt nějaký a nemohl jej hned zaplatiti, každého roku část dluhu svého zaplatiti musil. A tu čteme zápis v kupní knize, že r. 1648. roky k pokládání peněz staveny byly. A příčina, jaká se tu hned udává, jasně naznačuje, jaké to tehdy časy byly. Příčina ta byla, poněvadž léta toho nemalé roztržitosti a útěky skrze vojenský lid jsou byly.

Nejlepší však doklad těžkých časů těch podává obec sama. Koupila někdy na konci století XVI. »d ů m r á d n ý.« Čteme zápis v příčině té: L. 1598. ve středu před památkou sv. Matouše apoštola Páně za primatora Jiříka Mřenka, a purkmistra Jiříka Dražďanského podle bedlivého vyhledání v rejstřích purkrechtních, našlo se, že obec Kunštátská zůstává za dotčený dům rádní od Beneše Vlacha na onen čas koupený po zaplacení jinším nápadníkům, ještě toto dopláceti, totiž — 64 hřiven. — Úplně však zaplatila obec dům rádní až po 100 letech. »L. 1698. položila obec Kunštátská z domu rádního 4 hřivny 2 groše; přijal je od práva v rathouzi Jan Jambor z Doubravníka nápadem manželky své Marušě Slotkové, kterouž sobě týž Jan Jambor vzal a tak již svou spravedlnost všecku dojal a vůbec Kunštátská již rathauz doplatila.«

Avšak i jinak jevíly se smutné následky války třicetileté. Ochromilá válka třicetiletá veškerý život národní, jazyk český byl vytlačován z příbytků panských a uchýliti se musil v příbytky prosté po dědinách a městečkách. A čeština, která přede dvěma stoletími zaznívala s trůnův i v cizích královstvích, nenalezala milosti nyní na hradech a zámcích. Chtěli-li tam o něco poddaní žádati, nebo o něco jednati, musili začíti vždycky po třicetileté válce po německu. Tak bylo i na panství Kunštátském až do tohoto století.

Tak psali asi r. 1680. rychtář, konšelé a veškerá obec Kunštátská hraběti Kašparu Bedřichovi z Lamberku němčinou ovšem hodně kostrbatou, prosíce ho v nejvyšší své nouzi úpěnlivě, aby je chudé lidi ochránil od inspektora, jenž přílišné povinnosti jim ukládal. Za vlády klášterní neplatil sedlák více než 6 krejcarův, a chalupník tři. Inspektor však na nich že chce dvakráte tolik, tak že ani obživiti se už nemohou. Proto aby se

nad nimi hrabě smiloval a nad jejich chudobou, aby se ustrnul, aby do větší bídy ještě neupadli.

Supplika tato nezůstala bez účinku; hrabě se osvědčil ještě laskavým. Odpověděl jim, že nic více na nich vymáhati nedovolil, nýbrž že chce, aby vše zůstalo tak, jak bylo za vlády klášterní. Jestliže si inspektor nesprávně počíná, aby mu to oznámili, aby tomu odpomoci mohl.

Kunštátští tím snad osměleni jsouce, obrátili se po málo létech, když nouze jejich nepřestávala, ke hraběti Kristianovi z Rogendorfu, splnomocněnému poručníku sirotkův a panství po hraběti Kašparovi z Lamberku. Primatorem v Kunšátě byl tehdy Martin Skalník a purkmistrem Jiřík Vlastovička. Tito učinili r. 1688. s hrabětem smlouvu o robotě, kterou povinni byli k zámku a ke dvoru. Robotu tato doléhalo na poddané z městečka Kunšátu tak těžce, že nemohli žádného lepšího stavu a bytu dojíti, ba mnozí byli tím ochuzeni. A když tak si stěžovali hraběti, nelhali zajisté. Vždyť známe zápis v knize kupní Kunšátské: Léta 1686. prodán jest grunt Pavlovi Vejchodskému za 120 hřiven, však prohlédajice na nynější časy těžké puštěn jest jemu za 90 hřiven.

Poněváž neustávali prositi, povolil hrabě Rogendorf milostivě k prosbám jejich. A učiněna smlouva taková:

1. Obec Kunšátská bude povinna na dlouhých a velikých lukách od mlýna Vísského až k haltěřům a k Sichotínské cestě (když budou napřed od jiných robotníků pokoseny) všecko seno a otavu sami dobře vysušiti, obrátiti a do kopek dáti; jen kdyby nutnost nutkala, pomohou jim jiní; avšak v případě tomto musejí Kunštátští tolik dní, kolik se jim pomohlo, podobnou práci panskou konati.

2. Rovněž bude obec Kunšátská povinna podle starého zvyku 30 sáhů dříví, kde by jim vykázano bylo každoročně odměřiti a srovnati.

3. Také mají zvoníci nebo na jich místě čtyři jiní sousedé u lovení rybníků Kunšátských a u haltěřů pomáhati.

4. Bude-li třeba častějších poselství, bude povinna obec Kunšátská posly bez odmluvy vypraviti; bylo-li by to již

na tři míle, zaplatí se jim od každé míle 3 krejcarey, bude-li to však bližší, měli poselství bezplatně vyřídití.

5. Konečně při pochodech vojenských nebo při nějaké komisi, kdyby se naskytla, mají Kunštátští posly a příprěž poskytovatí.

Za tyto svobody však měli Kunštátští ročně do panského důchodního úřadu platiti 100 zl. moravských, každý počítajíc za 1 zl. 10 krejcarův, a sice polovici na sv. Michala a druhou o sv. Jiří.

Zatím tato smlouva měla platiti na rok, potom obě strany měly rozhodnouti, chtějí-li v tom setrvati.⁹²⁾

Zdali tato smlouva skutečně po roce v platnost vešla, o tom nikde zmínky se nečiní; zdá se však, že zachovávána byla po nějaký čas, ale potom že zrušena byla. Teprve skoro po 70 letech zase obnovena byla.

Rádi pak věříme, že hospodářství Kunštátským mnoho nevynášelo. Rolí bylo málo, půda na nich kamenitá nebo písčitá. Zápis z r. 1674. udává, kolik rolí patřilo k městečku. Čte se v tato slova: »Jsouce nařízení od slavného úřadu královského J. M. páni kommisari v celém markrabství moravském na každém panství role přeměřovati, kdež přijedouce na panství Kunštátské při jednom každém městečku aneb dědině, obzvláště při městečku Kunštátu přeměříc, kterážto roli při téměř našem městečku v summě dle součtu jejich na lány vynachází se všeho totiž 5 lánů, 7 achtelů, 1 čtvrt.«

A ukázkou, jak se tehdy v Kunštátě měli, jsou pusté grunty. V kupní knize městečka připomíná se r. 1695. grunt pustý, roku 1714. spustlý velice grunt vlachovský, téhož roku sešel s gruntu Martin Zahradník, r. 1747. jmenuje se pustá chalupa, r. 1757. spustlý velice grunt po potomcích Pětových a ještě r. 1767. pusté místo Palatovské.

Avšak naproti tomu s potěšením uznamenati jest, že od XVIII. století jeví se téměř stále živá a čilá snaha primátorův

---

⁹²⁾ Smlouva tato, jakož i všechny listiny následující, o nichž se zmínka činí, jsou z archivu městýse Kunštátu.

a purkmistrů Kunštátských, aby pomohli městečku. Jednak snažili se privilegia a stará nadání si zachovati a usilovali, aby potvrzena byla, jednak pak neustávali pracovati o tom, aby od vrchnosti opět nabyli, čeho během času nepříznivého, a to zejména ve třicetileté válce, pozbyli, a čeho vrchnost poddaným na úkor se zmocnila.

Za tím účelem, hned jakmile po smrti císaře Leopolda nastoupil na trůn Josef I., obrátil se purkmistr a rada městečka Kunštátu k císaři, pohledávající, aby jim stará jich privilegia a nadání potvrzena byla. Slíbeno jim to a ochrana jim zaručena následujícím listem daným ve Vídni dne 18. června 1706.: »Purkmistru a raddě městečka Kunštátu hraběcím Lamberským poddaným oznámiti, kterak Jeho M. císařská a královská se nejmilostivěji resolvírovati ráčil za příčinou od nich pohledávajícího potvrzení jich starých privilegií a nadání dříve následujícího českého korunování před sebe nic nebrati, po stalém pak korunování supplikující se zase ohlásiti moci budou. A aby se jim . . . od jich vrchností neb správců panských žádné zkrácení nedálo, to již prostředkem královského tribunálu markrabství moravského zaopatřeno jest. Vedle čehož se dále jak řídití věděti budou.« Dán jest list ten z kanceláře království českého.

Neutěšené poměry však, které jeví se ve století XVII., a které těžce doléhaly i na Kunštát, trvaly i po století XVIII. Bylo dosti bídy mezi obyvatelstvem, která neodstupovala, ať si už dělali co chtěli, a ať se namáhali jak mohli. Pomáhati si musili Kunštátští, kteří i r. 1741. vpádu pruského do Moravy zle zakusili, i tím, že r. 1749. za primatora Filipa Festy dle obecního narovnání všechny obecní role mezi sousedy jednomu každému rovným dílem se rozdělily. Čítalo pak se roku 1755. majitelův usedlostí v Kunštátě 72, kteří měli 307 kusů polí, z nichž se oselo skutečně 607 měric. Pastvin bylo 19 mír a 3 achtele, zahrad bylo 47 mír a 1 achtel; luk bylo 32 kusů, z nich se sklídilo sena 16 $\frac{1}{4}$ dvojsprežných fůr, otavy na dvě dvojsprežné fůry. Byl-li rok prostředně úrodný, sklídilo se z jedné měrice 2 $\frac{1}{2}$ měrice. A kterak hospodářům v Kunštátě se vedlo, poznati z poznamenání, které údaje tyto sprovází. Pole musejí prý dvojspre-

žením třikrát a čtyřikrát ano i pětkrát vzdělávána býti. Pšenice se tam selo asi na 12 měric, proso a len vůbec se nepěstovaly. Třetina půdy nechávala se ladem. Když z obilí a z jiných plodin v úrodný rok něco nad potřebu se vyzískalo, dováželi to buď do Bystřice nebo do Bystré a tam to prodávali; dříví však žádného prodávati nemohli, poněvadž žádných lesů nemají. Dříví musejí od vrchnosti kupovati, a sice jak si je smluviti mohou a to kmen za 45, 48, 51 kr. i za zlatý a výše.

Takto že tomu jest, potvrzovala sama vrchnost, ano i tehdejší paní na Kunštátě, svobodná paní Maria Antonia z Imbsen, uznávala chudobu Kunštátských a kterak se pracně živiti musejí. Proto svolila k prosbám ustavičným, jimiž se na ni obraceli Kunštátští, a obnovila a potvrdila dne 31. října 1756. onu smlouvu, kterou druhdy uzavřela obec Kunštátská s hrabětem Rogendorfem.

Ačkolí prý obec Kunštátská byla vrchnosti podle prastarých urbářův a knih pozemkových robotou tažnou i pěší podle usedlosti povinna, nyní všecku tu robotu nejen na časy nynější, nýbrž i na časy budoucí a věčně zrušuje, a místo ní aby platila obec do panského důchodního úřadu ročně 116 zl. 40 kr., a sice polovici o sv. Jiří a druhou o sv. Václavě. Mimo to platiti měla obec vrchnosti úroku 54 zl. 20 a půl kr. rovněž o sv. Jiří a o sv. Václavě.

Ostatní povinnosti, kterými obec Kunštátská dle smlouvy s hrabětem Rogendorfem povinna byla, zůstaly také všechny. Jenom místo dříví, jež měli Kunštátští odměřiti a srovnati, mohli dáti 3 zl. 30 kr. do panského důchodu.

Avšak mimo to byly uloženy městečku Kunštátu i jiné povinnosti, o nichž ve smlouvě s hrabětem Rogendorfem zmínky se nečiní. Tak v zimě měli Kunštátští lidé nebo čtyři sousedé do panských lednic led srovnati; za to však, jakož i za práci u rybníkův a haltěrů, dostanou z panského důchodního úřadu 1 zl. 30 kr. a vědro piva ročně.

Rovněž když obnovuje se ročně rada, budou dva řádní muži ke Kunštátskému a dva k Nejrovskému panskému dvoru od

vrechnosti vybrání a pod přísahu vzati, jichž povinností bude, při obdělávání rolí jak v létě tak v zimě, potom i při tom, když se mandele na poli čítají, býti a vrechnosti zprávy o tom svědomitě podávati. Za toto jejich přičinění měli dostati po měřici předního žita ročně. Mimo to, podle starého zavedení, měla rada městečka Kunštátu při odčítávání mandelů do dvora Kunštátského přítomna býti a o tom hospodářskému vrchnímu úřadu zprávu podávati; dostati se jim mělo za to vědro piva.

Také kdyby bylo kdy třeba, měli skládati Kunštátští panská vína do vrechnostenských sklepův; od vědra měli však za to míti po krejcaru.

O poselstvích a o přípřeží, kterými byli povinni Kunštátští dle oné smlouvy z r. 1688., zmínky se nečiní v této listině od svobodné paní Marie Antonie z Imbsen.

Zajisté byli povděční Kunštátští primatorovi svému Josefu Taláckovi, purkmistru Martinovi Šamšulovi, radnímu Janu Fantovi a rychtáři Stanislavovi Procházkovi, že jim r. 1756. vymohli tyto výhody, kterými roboty větším dílem zproštěni byli. Povinnosti, které jim zůstaly, byly přece poměrně daleko snesitelnější, nežli robota, která přemnohdy k veliké obtíži byla.

Zajímavo jest také, jaké platy a povinnosti toho času musili Kunštátští platiti. Listina, na níž poznamenány ty platy jsou, zní takto:

»Městys Kunštát má k užívání rolí, zahrad a louček dle vyměření Ondřeje Kanýza, rychtáře Sebranského, 826 měřic, s kterýchžto užívání rolí jest následovně jmenované platy a povinnosti odpravovati, totiž:

Kontribucí ročně	290	zl.	21	kr.
Taxu	17	»	28	»
Na císařské cesty 136 fůr a 51 dní pěšky, což když s fůr vykonávati nemůžeme, platíme za každou po 12 kr.	27	»	12	»
Za těch 51 dní pěšky též po 12 kr., což činí	10	»	12	»
Milostivé vrechnosti platu úroku	54	»	20	»

Item robotního platu	116	zl.	40	kr.
Za kuchyňské dříví	3	»	30	»
Posadného	3	»	30	»
Panu faráři desátku žita 14 kop 16 snopů, kdež jedna každá kopa vynéstí má v ceně po 3 měřicích, což činí $42\frac{5}{6}$ měřic, a měřice za 1 zl.	42	»	38	»
Item ovsa 14 kop 16 snopů, a každá kopa 4 měřice, což činí 57 měřic, à 30 kr., činí	28	»	30	»
Item p. farářovi za sýr	6	»	12	»
Summa (avšak špatně je sčítáno!) 601	zl.	33	kr.	

Tyto všecky platy se vyplácí v městysu Kunštátě podle vy-
měření rolí; jak mnoho kdo užívá, tak mnoho dává.*

Kromě toho byly ještě zvláštní povinnosti městyse Kunštátu.
A tyto byly:

»Za primatora, rychtáře, kostelníky a zvo- níky a hajného vyplácí obec jeden každý podle rolí užívání každoročně	18	zl.	—	kr.
Hlídačům a ponocným při chrámu Páně	6	»	18	»
Obecnímu vodákovi služby	3	»	—	»
Kalkantovi služby	2	»	—	»
Pastýřovi »mimo quartiru« z obce každo- ročně	8	»	—	»
Na správy vody do městečka a pro p. fa- ráře; za zděře od vrtání troub a na kašně každoročně nejméně	3	»	—	»

NB. Jako lonský rok na správu kašny
a pazderny se vydalo nejméně
15 zl. jakž proukáže obecní počet.

Seno a otavu milostivé vrchnosti sušiti, led
rovnati, ryby loviti, k stodolám, kvítkám
a k mandelům choditi, kdežto jeden
každý soused za tu svou vykonanou

práci, než to v roce vykoná, při nejmenším počítati může po 1 zl.; a 63 sousedy, činí . . . . . 63 zl. — kr.

Summa . . . . 103 zl. 18 kr.

Na tuto všechnu summa žádný z chalupníků nikdy nic nedává aniž z této povinnosti co vykonává. Jsou-li povinni na to podruzi co dáti, nechám na uznání.«

Smlouvou obce Kunštátské se svobodnou paní Marií Antonií z Imbsen z r. 1756. dostalo se Kunštátským znamenité výhody. Přece však povinnosti, které jim ještě uloženy zbyly, tížily je dosti a byly jim odporňy. Na panském odjakživa nerádo se dělávalo, a když už dělati musili, nedbali příliš o práci.

Ale Kunštátští přemýšleli opět, kterak by i od povinností, jimiž vrchnosti povinni byli posud, se vysvobodili. Roku 1772. v příčině té obrátili se se žádostí k svobodné paní Marii Antonii z Imbsen. Ale tu dostali odpověď, ovšem že německou, v tento rozum :

Smlouva s obcí Kunštátskou dokazuje, že městečko povinno jest bez nejmenší pobídky seno a otavu pod zámkem na loukách a v oboře sušiti. Kdyby se tak nestalo, že jest vrchnost oprávněna, nejen aby se jí nahradila škoda, kterou tím utrpěti může, nýbrž i že může obec ke dřívějším robotám přidržovati, a smlouvu tu zrušiti. Každý rok že k své mrzutosti slyšela, že obec jen liknavou v odesílání robotníků se osvědčuje, ba že robotníci ti jen ze samých dětí záleželi. Všechno napominání od vrchnostenského úřadu posud prý zcela nic neprospívalo, a tak smlouvě té jest to docela na odpor, že by dosti příčin měla k tomu, aby smlouvu tu zrušila, a milost, kterou jim prokázala, aby jim odvolala. Ale na prosby jejich že je ještě při smlouvě té ponechá, to však že vážně jim na srdce klade, že jestliže ještě jednou budou liknavi, nebo jestliže robotníky nevhodné posílati budou, že neodvolatelně smlouvu tu jim zruší. To že jim na výstrahu praví.

Ale svobodná paní Maria Antonia z Imbsen proukazovala se laskavou na Kunštátské i potom; jak se zdá, odpustila jim i úrok, který platiti jí měli. Nechtěla však jim připověděti a při-

slíbiti, že by výhoda ta platiti měla i po její smrti. Když o to Kunštátští žádali, odpověděla jim dne 28. února 1776., že dokud živa bude, že všelikou milost jim učiní; co však po její smrti bude, o tom že jim nic nepřihlíká, že však smlouva ta pokaždé obnovena zajisté a potvrzena bude, dokud Kunštátští věrnými poddanými budou a ve svém dobrém smýšlení setrvají.

Nedlouho však na to, ale již po smrti Marie Antonie z Imbsen, odhodlali se Kunštátští, že říkajíc výbojně proti vrchnosti postoupí. Ovšem dělali to úplně v pokoji a beze všeho odboje; chtěli to jen poníženými supplikami vymoci.

Dne 11. července 1785. starší obecní Karel Talácko a Jan Kubík na místě celé obce podali žádost k vrchnosti, aby se jim od vrchnosti vrátilo, čeho za časů nepříznivých pozbyli a čeho nyní užívá vrchnost. Primator, jímž byl tehdy Václav Kropáček, nepodepsal se na žádost tu, poněvadž bezpochyby tušil, že bude vše marno. Zněla pak žádost ta asi takto:

Obec Kunštátská shledala ve svých manuskriptech a starých účtech obecních, že užívala rozličných požitků, z nichž, aniž se tuto zmiňuje o tom, že vlastní svůj pivovar měla, jen tyto uvéstí chce:

Kus lesa k Nejrovu nad městečkem Kunštátem mimo jiné menší kousky lesa, které na hranicích a mezi Kunštátskými polnostmi leží; to dokázati mohou Kunštátští tím, že mají vlastní znamení na dříví, a že hranice vykázati mohou.

Dva rybníčky v obecních polnostech.

Svobodný obchod solní a nálev vína v čas výročního trhu.

Tyto všechny požitky, jichž Kunštátská obec užívala, jsou nyní všechny v rukou vrchnosti, neví se však jakým způsobem se to stalo, a neví se, že by obec za to něco dostala.

Poněvadž pak obec nyní téměř nic nemá, z čeho by nějaký užitek bráti mohla, aby své výdaje nezbytné odtud uhražovala, bere své útočiště k vrchnosti s prosbou, aby milostivá vrchnost chudé obci tyto požitky povolila, a že se tak stane, tím se obec těší, jakožto první milostí od své vrchnosti.

Než ovšem tehdejší paní na Kunštátě, Maria Anna svobodná paní z Honrichsu, nedala nic na prosbu Kunštátských. Vlastno-

ručním listem jim odpověděla, že ze všeho toho, co Kunštátští uvozují, nic na ni se nevztahuje, obzvláště když sami praví, že nevědí, jakým způsobem anebo za jakou náhradu pozbyli Kunštátští těch požitků. Sama že drží to, co její předchůdci od nepamětných let skutečně drželi, a z toho že nic odstoupiti nemůže. To že však jim dovoluje, aby víno nalévati směli osm dní před každým výročním trhem a osm dní po něm; za to však každý, kdo víno nalévati bude, za každé vědro, kteréz odbude, 1 zl. do důchodního panského úřadu aby zaplatil. Povolení toto však, kteréz se nyní z obzvláštní milosti městečku uděluje, může vrchnost zase dle libosti své odvolati.

Avšak Kunštátští nedali se tím ještě odbyti. Ještě téhož roku dne 29. října opětovali tuto předešlou prosbu svou, uvádějice tu již zejména, že jsou i o pivovar svůj oloupeni. Teď že nemají sobě k pomoci a k polevení nic, nýbrž že platy, kteréz nezbytně platiti musejí, jediné z pracného výtěžku své těžké práce platiti musejí, následkem čehož jest obec tak ochuzena a v nejhorším stavě. Že nevědí sice, na jaký způsob se požitky ty, druhdy jejich, vrchnosti dostaly, že však rovněž dokázati nelze, že by co za to dostali; proto že prosí aspoň o ten les nad Lipkou, jehož hranice znají a je odpřisáhnouti mohou. Prosí o to Kunštátští tím spíše, poněvadž dosti přesvědčení jsou, že jsou milostivou, spravedlivou vrchností obdařeni atd.

Po novém roce dne 5. ledna r. 1786. dostalo se jim teprve odpovědi. Zněla jako dříve: Vrchnost že od pradávna v pokojném držení toho jest, od čehož že neupustí, poněvadž obec ani dokázati neví, na jaký způsob nebo za jakou náhradu bylo to postoupeno vrchnosti.

Když však Kunštátští lesa už jednou domáhati se začali, neupustili od toho tak snadno. Václav Kropáček, primator, Jakub Lamplot, starší purkmistr, František Suchý, rychtář, a Karel Talácko, starší obecní, podali dne 4. března r. 1786. opět prosbu o ten les, ačkoli byli nedávno odmrštěni. Teď oprávněnost žádosti své stvrzovali těmito důvody:

Posud jsou v Kunštátě na živě staří lidé, kteří s hrabětem z Lamberka hranice obcházeli a na památku toho u hranic panského

a obecního lesa »výplatu« dostali. Že les ten nebyl však do katastru obci zapsán, toho že vinu nese bývalý vrchní úředník František Zilliger, jenž obec od toho odvrátil výhrůžkami, že bude museti obec veliké platy za to platiti. Ale les ten nebyl ani vrchnosti ani obci připsán, nýbrž v katastru se o něm zmínky neučinilo. Také bylo od svobodné paní Marie Antonie z Imbsen Kunštátským slíbeno, že budou dříví dostávatí za levnou cenu, tak jak je před mnoha léty platívali, teď však po více let že musejí velmi draho dříví platiti. Protože pak i na hajného Kunštátského z lesa obecního 2 zl. ročně platiti jim jest, proto obracejí se na vrchnost s prosbou, by se jim ten les nad Lipkou odstoupil a jim se připsal. Že také bída jest v obci veliká, ano teď že musili za potvrzení svých privilegií platiti taxu 50 zl., proto mimo to prosí ve vší poddanosti, aby za dvou výročních trhů jen po několik dní svobodně víno nalévati mohli.

Tenkráte však pochodili Kunštátští se žádostí touto ještě hůře nežli dříve. Zůstala u vrchnosti ležeti půl třetího roku. Teprve nový pán na Kunštátě, Ignát svobodný pán z Honrichsu, dne 13. prosince r. 1788. jim odpověděl. Žádost jejich o les zamítnul, poněvadž obec dokázati nemůže, že by jí příslušel, co se však týče nalévání vína o výročních trzích, dovolil jim o všech čtyřech trzích po 14 dní víno nalévati; za vědro však, jež se odbude, měli do důchodního úřadu 30 kr. dávatí.

Když dlouho Kunštátských tato odpověď nedocházela, ještě jednou obnovili žádost svou a žádali dne 24. listopadu 1786. o kousek lesa, poněvadž musejí platiti pořád hajného, poněvadž vodovod sami p. faráři a vrchnosti spravovati musejí, a poněvadž jsou roury tuze drahé.

Právě na nový rok 1787. dostalo se jim odpovědi od Marie Anny svobodné paní z Honrichsu. O lesu se v ní ani zmínky neděje, a jenom to se povoluje, aby, kdykoli potřebi bude, dříví na roury dostávali zdarma.

Když tak všecko bylo marno, a Kunštátští lesa nedostali, ačkoli tolikrát o něj žádali, neosmělili se již po té více o les žádati. Myslili si právem, že škoda by bylo papíru.

Upříti však nelze, že v městečku Kunštátě velikou tehdy činnost vyvíjeli, a že snaha jejich všechna k tomu cílila. aby

městečku pomohli. Byť i někdy všechno vynasnažení jejich zůstalo bez účinku, přece jindy zase nemíjelo se s cílem. Tak s dobrým výsledkem se potkala žádost městečka Kunštátu k císaři Josefu II., aby k užitku obyvatelstvu a k užitku městečka dva trhy na vlnu a sice o svátku sv. Jana Křtitele a o sv. Václavě jim milostivě povolil. Josef II. uváživ, jak se v privilegium na trhy ty praví, že bude-li více trhů na vlnu v zemi, že vlna snáze se nakoupiti může. a tak továrníkům vlna. již potřebují, v místě samém nebo aspoň na blízku zjednána bude, udělil jim trhy ty, poroučeje zároveň všem, zejména guberniu moravskému, aby práva na ty trhy městečku Kunštátu chránili a ho nerušili aniž mu překáželi. Datováno jest privilegium to ve Vidni dne 6. listopadu r. 1786. Císař Josef II. jest na něm vlastní rukou podepsán.

Tak mělo městečko Kunštát dva trhy na vlnu. Avšak na něco zapomněli. Již před tím po všecken čas odbývaly se v Kunštátě trhy také v den po Novém roku, v pondělí přede všemi Svatými a na sv. Stanislava. A z těchto trhů zapomněli Kunštátští dáti si potvrditi trh v den po Novém roku a v pondělí přede všemi Svatými. Bylo zle. Když žádali r. 1792., aby jim trhy na vlnu, které jim císař Josef II. udělil, potvrzeny byly, přišlo se na to, že na ty dva trhy, které odbývány v den po Novém roku a v pondělí přede všemi Svatými, nemají Kunštátští žádného privilegia, tím pak méně potvrzení. Bylo to proti »jus majestaticum.« Proto zakázáno bylo městečku Kunštátu tyto dva trhy odbývati, a zákaz ten měl se oznámiti po celém kraji Jihlavském. k němuž tehda Kunštát patřil, pak i ve kraji Čáslavském, Olomuckém a Brněnském. Tu obec Kunštátská, když už zákaz ten prohlášen byl, obrátila se k císaři, žádajíc o potvrzení těch dvou trhů. To ovšem jim bylo volno, ale spolu nařízeno, že dokud záležitost ta nebude vyřízena, nesmějí se ty dva trhy v Kunštátě odbývati.

Tím více záleželo Kunštátským na tom, aby i tyto dva trhy jim povoleny byly. Zástupcem jejich ve Vidni byl dvorní agent Josef Antonín šlechtic z Weltzu. Z Kunštátu mu poslali 117 zl., aby jen brzy záležitost tu šťastně vyříditi se snažil. A přičiněním jeho udělil císař František II. městečku Kunštátu milostivé povolení, že i ty dva trhy v den po novém roce a

v pondělí přede všemi Svatými odbývati se mohou, a potvrdil spolu privilegium císaře Josefa II., jímž Kunštátu dva trhy na vlnu uděleny. Kdyby však některý trh tento na neděli připadnouti měl, má se přeložiti na nejbližší všední den. Privilegium toto, na němž vlastní rukou jest císař František II. podepsán, dáno bylo ve Vídni dne 11. května 1793.

Avšak již před tím přišlo rozhodnutí císařské ze dne 28. prosince r. 1792., že Kunštátští i ty dva trhy, o něž se jednalo, odbývati mohou. Jenom že oznámeno bylo do Kunštátu z Brna dne 31. ledna 1793., tak že sotva asi trh dne 2. ledna 1793. odbýván byl. Než od té doby mělo městečko Kunštát aspoň pokoj; nikdo mu více v příčině této nepřekážel.

Měli však Kunštátští dosti výloh s tím. Dvornímu agentovi Josefu Antonínovi šlechtici z Weltzu poslali do Vídně, jak jsme se již zmínili, 117 zl. A tento jim výlohy vypočítal takto: Taxa za zprávu o těch všech trzích do Brna 3 zl. 12 kr.; dvorní taxa o těch dvou trzích dne 2. ledna a v pondělí přede všemi Svatými dle kvitance 52 zl. 20 kr.; dvorní taxa o trzích na vlnu 26 zl. 16 kr.; za vyhotovení privilegia toho dle kvitance 9 zl. 46 kr.; poplatek za psaní dle kvitance 6 zl. 24 kr., za obal k těm privilegiím 30 kr.; za poštu asi 1 zl. 32 kr. Summu výloh čítal 100 zl. Ale jak viděti, neuměl dobře počítati. Než Kunštátští rádi chybu tu přehlédli a nic nenamítali, že si ještě těch 17 zl., co by zbylo, nechal za svou práci, obzvláště když jim pravil, že vymohl, že útraty nebyly mnohem větší, — jen když teď aspoň privilegia ta měli a nikdo jim překážky v trzích už dělati nemohl. Tak záležitost ta šťastně ke konci přive ena byla.

Dříve však nežli nesnáz tato v příčině trhův uklizena byla, nastala nová nemalá mrzutost městečku. Bylo od vrchního panského úřadu oznámeno, že kdykoliv někdo někam dopsati chce, musí zažádati u vrchnosti o povolení, což Kunštátští si vykládali tak, že o svolení vrchnosti se žádati musí, kdykoli se o výtah z pozemkových knih nebo o zápis něčeho do nich jedná. Dále bylo radě obecní uloženo, že závěti nesmí dle své libosti publikovati a projednávati pozůstalost, nýbrž že kdykoli někdo zemře, že se to musí vrchnosti oznámiti, a ta že i inventář zhotoví i pozůstalost projedná.

Nařízení tomuto vrchnostenskému se bránili v městečku způsobem důtklivým. Dne 17. května 1791. psali v příčině té Josef Vaněrka, purkmistr starší, František Vencovský, purkmistr mladší, Josef Koňorza, rychtář, a Karel Míchal, starší obecní, baronovi Ignátovi z Honrichsu. Nařízením tím vrchnostenským že jsou tím více uraženi, poněvadž všecko, co se jim tu zakazuje, od nepamětných časů vykonávali a nikterak si nezasloužili, aby jim to zakazováno bylo. Nikdy že se nedálo, když o kup nebo prodej běželo, aby se oznamovalo to vrchnosti, nýbrž kup nebo prodej stal se u rady městečka a pak dával se vrchnímu panskému úřadu na potvrzení; proto že nyní to, co se jim nařizuje, jest tím nemístnější, protože vrchnost tím nic nepozbude; Kunštátští však že s tím budou větší útraty míti, rada pak městečka že bude jaksi zmenšena a o soudní svůj vplyv oloupena. Dále ke každému výtahu nebo zápisu do pozemkových knih musilo by se o povolení žádati, to jest však zakázáno od 11. června 1779., kdyby tedy o povolení žádali, jednali by proti zákonu. Co se pak týče závětí, vždycky že to rada městečka vykonávala a, jak doufá, nikdy nikomu neukřivdila, proto že se to jich tím bolestněji dotýká, a že doufají, že od nařízení svého vrchnost upustí, aby obyvatelé, kteří by dvakráte pozůstalost projednávat musili, dvakráte za to platiti nemusili. Prosili tedy Kunštátští, by je vrchnost toho ušetřila, vše, co jim vrchnost uloží, že věrně a horlivě plniti budou, jen aby při starém pořádku ponecháni byli, a slibovali, že s každým po spravedlnosti a právu jednati budou.

Ale prosba tato jejich byla nadarmo. Baron hned čtvrtého dne jim odepsal stručně a jasně. Může prý sice každý z městečka bez dovolení vrchního úřadu přípisy činiti, ty však, mají-li platnost míti, musejí býti potvrzeny od vrchního úřadu; kupy a prodeje mohou také se před radou městečka uzavírat, ale teprve, když od vrchního úřadu potvrzeny budou, platnosti nabývají, v této pak příčině že nemůže si rada stěžovati, že pozbude svého soudního vplyvu, poněvadž prý ho v takových případech nikdy neměla. Cokoli z pozemkových knih se vypisuje nebo do nich vkládá, že musí od vrchního úřadu potvrzeno býti; že by však toto nejvyšším rozhodnutím zakázáno bylo, že jest naprosto nepravda. A co se týče závětí, že to u Kunštátu má býti jako

u jiných poddaných městeček, právo závěti ohlašovati a pozůstalost projednávat, že přísluší jediné vrchnosti. Poplatky však za jednání toto že nebudou nikterak dvojnásobné, ježto poddanému městečku Kunštátu pod nejprísnějším trestem tímto se zakazuje poplatky a taxy od někoho bráti.

Proti tomuto rozhodnutí vrchnosti nebylo ovšem rekursu a tak musili se Kunštátští, byť i s těžkým srdcem, podvoliti. Šťastněji však vyřízena byla jejich žádost, aby jim povolen byl příspěvek za poselství s cirkulářem od krajského úřadu. Svobodný pán Ignát z Honrichsu dne 24. března 1792. svolil, aby se dávalo poslům od míle 10 kr.; ti však poslové, kteří jen na jeho panství poselstva roznášeli, musili to zadarmo činiti.

Když pak už měli v Kunštátě potvrzena privilegia na čtyry výroční trhy, snažili se jak mohouce, aby si ty trhy zvelebili a aby hojně lidí na ně přicházelo a tam kupovalo. Ale jaksi se jim nedařilo, tak že si stěžovali, že málo lidí se schází. Mimo to mrzelo také Kunštátské, že musili mnoho za povolení těch trhů platiti. Přemýšleli, jak by si pomohli, a výsledek toho byl, že opět r. 1793. obrátili se ke svobodnému pánu Ignátu z Honrichsu s prosbou. A oč tenkrát neprosili? Aby si mohli k trhům těm v panském pivovare několik mázů piva uvařiti, že za to zaplatí poplatek za várku, že zaplatí slad i chmel. Že to chtějí jen proto, aby laciněji pivo nalévati mohli, aby se jim lidé do městečka scházeli.

A tenkrát dostalo se jim odpovědi laskavé sice — ale odmítavé také. Odepsal jim dne 7. září svobodný pán Ignát z Honrichsu takto:

Jakkoliv rád své milé Kunštátské obci ochotným jsem, nemohu přece v tuto žádost svoliti, poněvadž by tím se újma stala panskému hospodskému. Avšak přece z obzvláštní milosti povolují obci po 14 dní za každého trhu svobodný nálev vína, obec však pokaždé důchodnímu úřadu aby oznámila den, kdy se víno nalévati začne; kdyby toho obec nedbala a to přestupovala, zruší se toto dovolení.

Bylo tedy teď dovoleno Kunštátským svobodně víno nalévati, aniž musili již něco do důchodního úřadu platiti. Pro chudou

obec byla to přece výhoda. Vždyť větší část obyvatelstva Kunštátského pracně se živila, a dnem i nocí starati se musili o výdělek. Dělati tehdy v městečku nejvíce vlněné rukavice a tak si vydělati mohla osoba 3 nebo $3\frac{1}{2}$ kr. za den. A i tehdy, když vychovatel v zámku, Josef Vierbovský, pozdější farář Kunštátský, zařídil v městečku školu industrialní r. 1800. a učil mládež dělati tkaničky, nebyl výtěžek z toho veliký; osoba si vydělati mohla denně 7 nebo i 10 kr.

Tím více pociťovala veškerá obec smutné ty poměry, když ve válce s Francií vedené nové a nové platy se vymáhaly. Nejhorší však bylo městečku, když z nenadání r. 1805. po bitvě u Slavkova četa Francouzů do městečka přijela. Bylo to dne 4. prosince. Než ti dlouho se nezdrželi, vzali jenom v zámku na kanceláři 700 zl. a odjeli. Následujícího dne přijelo však Francouzů více. Faráře Josefa Vierbovského odvedli do zámku a tam s mnohými pohrůžkami chtěli na něm, by jim obstaral 3000 zl. Farář musil psáti do městečka. Avšak z městečka poslali jen 500 zl. Tu počal kapitán francouzský zuřiti proti faráři, kdyby prý jen slovíčko řekl, hned že by peníze farníci donesli. V městečku prý je 200 čísel, a kterak by nebylo v každém čísle 30 zl. ? »Ani 30 kr. v mnohých, vím já, kterak jsou tu chudí,« odpověděl farář. Nic to však nebylo platno; druhého dne ráno musili z Kunštátu a z okolních vesnic zaplatiti Francouzům ještě 2000 zl. Několik mužů z vojska francouzského zůstalo hlídkou v Kunštátě až do začátku ledna r. 1806. Týrali všechny, jak mohli, a poroučeli si, co jen mohli. Kolik všeho a co jim musili Kunštátští dáti, to zajisté měli dlouho v dobré paměti; z obecního účtu z r. 1805. také se o něčem dovidáme, co se pro Francouze v Kunštátě vydalo. Bylo toho celkem za 38 zl. 08 kr. Peníze tyto se čítají za maso hovězí (libra byla za 9 kr. nebo i za 8 kr.), za maso škopové (libra za 8 kr.), za vepřové (libra za 12 kr.), za slaninu (libra za 28 kr.) a za sůl (libra po 9 kr.). Mimo to si čítali za teletinu Francouzům 3 zl. 30 kr. Důstojníky husarské a Francouze musili hostiti na panském domě. Stálo je to zase 3 zl. 08 kr. A ještě za tři posílky na koni pro Francouze musili platiti 1 zl. To však nebylo zdaleka všechno, co platiti musili nešťastného toho roku 1805. Platiti musili i za ruské povozy 5 zl., p. farářovi dali ještě r. 1810. za mouku, kterou před pěti

léty dal pro vojsko rakouské, 10 zl., Tomáši Suchému dali také r. 1810. za chléb, který dal r. 1805. zemské obraně, 48 kr.

Bylo tehdy zle, samé platy a poplatky, samá vydání. Neštěstí však jedno nechodívá samo. Roku 1806. zdálo se sice, že bude lépe, avšak naděje ta sklámala zase všechny. Když už osení dílem požali, začalo pršet a přšelo celých sedm neděl. Obilí musilo se nechat na poli, tam vzrůstalo, náplavem se zanášelo, tak že mnohdy ani slámu lidé vytáhnouti nemohli. A co přece nějak sklídili, to nebylo téměř k ničemu, žid za to sotva polovici nebo třetinu platil.

Všichni se těšili, že nehoda tato, která je stihla, napraví se r. 1807. Osení bylo překrásné na poli, stromy ovocné byly ovocem obsypány, všude bylo Boží požehnání. Ale dne 26. června o půl šesté hodině na večer strašným krupobitím zničeno u Kunštátu všecko, tak že nebylo mnohdy zejména na místech kamenitých ani poznati, že by tam co bylo zaseto. V zahradách nejen všecko ovoce bylo na zemi sraženo, nýbrž i silné větve byly odlámány. Všecka naděje byla zničena. Farář Kunštátský, jenž toto zaznamenal, dodává, že z městečka dostal 12 kop desátku, a když po celých osm dní mlátiti dal, přišli mlatci se slzami a nářkem: vymlátili $3\frac{1}{4}$ měrice plev, které se ani dobytku dáti nemohly.

A r. 1809. byli tu zase Francouzi. Na zámku i v městečku bylo jich velmi mnoho ubytováno; zdrželi se pak v Kunštátě až do 2. listopadu. Útraty, které si obec s nimi čítala, byly tyto: za transportování zajatých Francouzů 44 kr.; 12 mužům Francouzům musili dáti 8 zl. 24 kr.; za víno dvěma strážmistrům Francouzským 6 zl.; ordonancím, sběhům a Rakušanům spolu 26 zl. 59 kr.; za oběd a snídani 5 Francouzům 2 zl. 45 kr.; od přešití kabátu Francouzovi 1 zl.; za $1\frac{1}{2}$ libry masa do dvora Francouzům 30 kr. A v účtech obecních z r. 1810. čteme ještě: Francouzům za úpravu(?) v Sichotském mlýně 2 zl.; Čermákovi za oves, co Francouzům vydal, to jest 1 míru, 4 zl.

Již z tohoto viděti, jaké to byly časy: míra ovsu byla za 4 zlaté. R. 1756. byla za 30 kr.! Jaký to rozdíl!

Dlouho potřebovali Kunštátští, aby si po útrapách těch, jimiž byli navštíveni, oddechli, dlouho pak pamatovali a vykládali

sobě o těch zlých časech. A i po nich nebylo mnohem lépe. Aby si trochu pomohli, obraceli se zase se žádostmi na vrchnost. Nového pána na Kunštátě, Josefa svobodného pána z Honrichsu, žádali r. 1818., aby jim potvrdil, že budou dostávat od panského lesního úřadu dříví, by vodovod spravovati řádně mohli, a žádali také o potvrzení, že mohou nalévat víno, jak jim to dne 7. září 1793. od vrchnosti povoleno bylo, spolu však aby právo toto jejich rozšířeno bylo, tak aby i po trzích, když už těch 14 dní by uplynulo, víno nalévat mohli; za to že platiti chtějí poplatek od vědra 30 kr.

Na obojí tuto žádost dostalo se jim odpovědi dne 30. prosince 1818. Ale takové se v městečku nenadáli. Že budou dostávat dříví na vodovod, to jim sice povoleno, ale spolu podotknuto, tím že není ani Josef svobodný pán z Honrichsu vázán, ani potomci jeho. A o víně jim odepsal baron takto: Nálev vína že jest vrchnostenské regale, to že jim sice dovolil jeho otec pro svou osobu ze své milosti, nikterak však že tím příštím majitelům panství Kunštátského stále trvajícího podobného závazku neuložil; a proto že žádost Kunštátských zamítá. Jen to že dovoluje, aby o příštím trhu víno, které jim ještě zbylo anebo, které již k trhu tomu doveženo bylo, nalévat mohli.

Zdali však snad přes tento zákaz přece v městečku nenalávali, nevíme, ale zdá se, že přece nějak zákaz ten obcházel. Možná, že to bylo také příčinou, že se obec nesnadila s vrchností a že »urputně a nevrle« se chovala. Konečně to propuklo! Roku 1824. dostal v městečku tehdejší purkmistr Josef Vaněrka přípis pamětihodný již proto, že jest to první a jediný dopis, který přišel ze zámku česky napsaný. Byl psán, tak jak jej tu uvádíme, touto klassickou češtinou:

„S tímto se poroučí, aby při jarmarce žádný soused pod trestem nešenkoval, ani muziku nedržel, poněvadž obec všechny vrchnostenské milosti skrze urputny nevrly chování zbavena jest.

Na Kunštátě 24. října 1824.

Scholz, vrchní.«

Když v městečku tento dopis dostali, potrváli i dále »v urputném a nevrlem chování.« Dlouho tuším nežádali na vrchnosti nic a ničeho také nedosáhli. Teprve r. 1831. zase žádost podávali

k svobodnému pánu Josefu z Honrichsu, a od něho nebyli od-
mítnuti. Dle přípisu svého ze dne 20. června 1831. povolil jim
baron, že budou dostávat na věčné časy 3 sáhy dříví ročně
bezplatně pro učitele, a že obci vždy ročně zadarmo 10 rour
k vodovodu se dáti má. A sám že se za svého živobytí zavazuje,
že jim daleká poselství po svém a po sousedních panstvích od-
pustí. a že jim bezplatně dá potřebné fošny k dvěma schránkám
na roury; to však proto učinil, poněvadž mu i dědicům
jeho obec své pozemky po pravé straně cesty u Tadeáše od-
stoupila.

A nedlouho na to v městečku již osměleni žádali, by jim
milostivě povoleno bylo nalévat vrchnostenské pivo, víno a
pálenku po čas trhův. I na to tenkrát dne 22. října 1831. svo-
bodný pán Josef z Honrichsu svolil. Odepsal jim, že povoluje
obci na jak dlouho živ bude v čas trhu pokaždé osm dní nalévat
v radnici vrchnostenské pivo, víno a pálenku. Tím byly nesnáze
ty o pivo a víno konečně uklizeny.

Toto jest poslední přípis, který od vrchnosti v městském
archivu Kunštátském uschován jest. To co městečko v této době
mělo, to už podrželo; jiného už si nic nevymohli.

Dospěli jsme vyličující poměry mezi vrchností Kunštátskou
a poddanými v městečku na konec. A tu již abychom svůj celkový
úsudek vyjádřili, pravíme, že nebylo celkem poddanství, v jakémž
byli Kunštátští, tak nesnesitelným. Ovšem doléhalo na ně ve
zlých časech také dosti citlivě, avšak na jiné straně těšili se zase
z dosti mnohých výhod, kteréž na jiných panstvích nebyly
poddaným povolovány. Než ovšem, poddanství, ať jest již jakékoli,
nikdy nebývá milé, aniž rád snáší duch lidský, jenž k volnosti
a svobodě směřuje, závazky, jimiž se svoboda jeho obmezuje. A
proto i v městečku Kunštátě s radostí a s veselím uvítali r. 1848.
svobodu, konstituci. Jakmile zvěst o tom, že konstituce jest udělena,
došla do Kunštátu, hned tam všeobecně slavila se slavnost konsti-
tuční. Zhotoven zvlášť ke slavnosti prapor, střílelo se na oslavu,
hudba hrála po městečku, na náměstí mluvil tehdejší purkmistr
Jan Šamšula o konstituci a všude bylo nadšení, jásot, ples a
veselí. Pamětníci slavnosti té zajisté dosud si vzpomínají na

slavnost tu, která oslavovala důležitou událost; poměry staré přestávaly a nová doba dříve téměř netušená nastávala, doba svobody a svobodného rozvoje.

b) Právo hrdelní.

Městečko Kunštát mělo také právo hrdelní. Zločince mohlo pokutovati až i trestem smrti. A že práva toho také v městečku užívali, dosvědčují s dostatek zápisy a nálezy v archivu městečka posud uschované.

Světlým dokladem toho, že v Kunštátě bylo právo hrdelní, byl pranýř a šibenice, čili, jak jinak říkali, spravedlnost. Již pak ve století XVII. jest o nich zmínka. Pranýř byl tehdy uprostřed městečka postaven. Čteme totiž:

Léta 1670. za purkmistra Mikuláše Běhavky a jinších osob radních městečka Kunštátu pranýř, kterýž uprostřed městečka postaven jest, nákladem obecním léta svrchu psaného jmenovitě tu sobotu před smrtelnou nedělí jest vyzdvížen. Rychtářem byl toho času Vavřinec Švejcar. — Léta 1684. na jinší místo jest přenesen a postaven. — Léta 1738. dne 4. Juní za pana primátora Václava Tyxa a p. purkmistra Josefa Vejchodského, též jinších osob radních městyse Kunštátu postaven jest nový pranýř nákladem poctivé obce. Rychtářem byl František Zezulka.

O spravedlnosti máme jen dvě kratičké zprávy: Léta 1685. spravedlnost nová jest vyzdvížena a postavena. — Léta 1744. spravedlnost jest obnovena.

Přední osobou při právu hrdelním a vůbec v záležitostech trestních byl rychtář, při jednání trestním, při výsleších a nálezech vždycky se podpisoval spolu s primátorem a některým purkmistrem. Povinnosti rychtáře byly pak i jinak rozmanité. Tak mival rychtář povinnost všelikteraká přísahání, hromování a zloání přetrhovati, a kteří by v tom postižení byli, ty skutečně bez rozdílu trestati. Každého dne měl v šenkovních domech se projíti a jakou by tam čeládku měli na nich se ptáti, schůzku žádným osobám neznámým bez vědomí pánů starších nedopouštěti, a zahaleče a tuláky ven z obce honiti. Kdožbykoli před úřad a právo jeho z jakéžkoli věci koho obesíati chtěl, každému toho

rychtář dopřítí měl, spravedlivé pak nálezy, nešetře v ničem žádné strany, měl vynášeti, vinné trestati, nad nevinnými ruku držeti, »jedné každé straně ucha jednoho zanechaje.« Kdyby také u někoho se svadili a pro rychtáře posláno bylo, měl hned tam jíti a ty, kteří příčinou svárův a různic byli, skutečně trestati. Obyčejně bylo také ustanoveno, že jen do jisté hodiny v hospodách sedati se může. Když ta hodina minula, měl dáti rychtář na radním domě zvoniti a po zvonění po domech šenkovních jíti, a kteréz by tam ještě zastal, do vězení dáti a nižádnému nepromíjeti, hospodské pak měl radě městské oznámiti, aby pokutováni byli. Sám ovšem rychtář povinen také byl nejprve na sobě dobrý příklad dáti. A ještě i nad jinými předpisy policejními rychtář bdíti měl, jakož i péči jeho svěřeno bylo, aby pokoj vždy se zachovával, výtržnosti aby se netropily, aby pořádek stále byl.

Opatrnosti jeho pak obzvláště pečovati bylo, aby u práva hrdelního vše náležitým pořádkem podle práva se dalo, vždyť běželo tu o hlavu.

Hrdelnímu právu Kunštátskému byl dosti rozsáhlý obor působnosti vyměřen. Náležela k němu tato místa: Kunštát, Sebranice, Sichotín, Roseč, Crhov, Rosička. Prosetín, Rovečín, Radiměř, Dalečín, Ubušín, Ubušíněk, Ústup, Sulikov, Petrov, Makov, Rudka, Mezeříčko, Jasinov, Nejrov, Újezd, Voděrady, Braslavec, Sasina, Klevetov, Louka, Kčenov, Bolešín, Lhota, Věstín, Věstínek, Velké Trestné, Malé Trestné, Výt, Chlum, Polom, Hluboké, Korovice, Brňové, Veselí, Nedvězičko, Strachojov, Chud bín, Unčín, Kněžoves, Sulkovec, Nyklovice, Tasovice, Toubor, Drnovice, Žerůtky, Štěchov, Lačnov, Kunice, Štěpánov, Křižovice, Křepťov, Skorotice, Chlívské, Čtyrdvory, Švarec, Olešnička, Horní Čepy, Černovice, Hodonín, Kozlov a Borovec(?). Jmenují se místa ta v krajském patentu z Brna, jenž prohlášen byl r. 1729.

Dopadli-li v některém z těchto míst zločince, dopravili ho k právu hrdelnímu do Kunštátu. Tam ho dali do vězení, na rukou ho spoutali a nohy mu dali do klády. Některý den byl pak vyslýchán; přiznal-li se zločinec ke zločinu, kterýž mu za vinu kladli, měli primator, purkmistr a rychtář usnadněnou práci; nechtěl-li se však znáti, byl vyslýchán útrpně, a sice dle naučení r. 1723. od appelle daného, měl býti zločinec svázán, pak skřipec

měl mu býti dán na palce a mělo se konečně hodně přituziti. A kdyby se ještě nepřiznal, mělo se ke skutečnému mučení přikročiti a za mučení měl býti tázán o vině své. Všechny odpovědi jeho i s projevy bolesti pilně se zapisovaly do protokolu. Zločinec však neměl býti déle nežli čtvrt hodiny na každém mučidle mučen. Potom když bylo už po trápení, předčítaly se jemu jeho výpovědi, které učinil a byl tázán, chce-li co ještě vypověditi.

Výslechy některých zločinců z minulého století chovají se posud v archivu městečka Kunštátu. Jsou v nich některé zajímavé věci, z nichž poznati můžeme, jaké zvyky tehdy ještě v zemi byly i jakým pověrám se věřilo. Aspoň dva doklady toho uvedeme :

Ještě ve století XVIII. křičelo se na retu, to jest volalo se na lidi, aby se sběhli a zločince chytily. Ve výslechu z r. 1745. se o tom čte takto: »Potkal nás z Rosiček cihlář, a dal se hned do toho Janka, co sedí v Křižanově, aby mu něco pěkného dal, že on dobře ví, že nesem kradené věci, a jestli mu nic nedáme, že bude křičet na retu, aby se lidi sběhli a chytily nás.«

Neméně pak zajímavě jest, že u práva Kunštátského věřili, že zloději mají prostředek aby jich nikdo nechytily. Ve výslechu jednom jest v příčině té psáno: »Lorenc povídal kolikrát, že ho nikdy žádný neucítil, že on jenom dechne do okna, tak že všichni v tom domě musí usnout. a on že je bezpečný, že ho žádný neucítí.« Právo mysli, že k tomu je kořínek jakýsi masný, a rozkázalo, by kořínek ten byl položen na stůl jako corpus delicti.

Nad zločincem nalézalo právo Kunštátské i ortel smrti. Tak odsoudili r. 1747. dne 8. srpna Františka Krupičku pro zločin vraždy a loupežnictví nad židem Davidem Josefem, aby byl mečem sťat, hlava jeho aby byla na špici a tělo jeho na kolo vloženo. Ortel ten podepsali jak purkmistr a rychtář, tak i celá rada.

Nálezy však hrdelního práva Kunštátského musily býti schváleny appelacemi, a tak i ke schválení i k poučení uchýlovalo se právo Kunštátské ke kolegiu appelačnímu na hradě pražském. Abychom nějaký příklad uvedli, žádali z Kunštátu o poučení, kterak by se zachováti měli v příčině vraždy dítěte, krádeže,

falše, vraždy; appelle pak nález vynášela, na př. trest smrti provazem, vězení v železích a poutech a konání díla obecního, vzítí na vojnu.

Druhdy však i jinam hrdelní právo Kunštátské se uchýlovalo o poučení, jak by se zachovati mělo. Důkazem toho jest naučení, které purkmistr a rada městečka Tišnova právu Kunštátskému dávalo dne 31. srpna 1635., jak by se v odporu obžalovaného Matěje Zubra z Roseče zachovati mělo. Podle Tišnovského naučení měl mistrem popravčím býti kázán.

Byl-li odsouzen zločinec na smrt, vykonávala se poprava brzy po tom, jakmile nález vynešen byl. Odsouzený mohl se však i odvolati, a tu ovšem s popravou se počkalo. Rekurs ten musilo však právo Kunštátské přijati a odsouzenému povoliti, by se mohl odvolati. Tak stalo se na př. r. 1746. s odsouzeným Lorencem Laštovičkou.

Jednou nalezlo právo Kunštátské i nález, kterým Ondřej Zahradník, soused Kunštátský, sousedstva v Kunštátě i se svou rodinou a to na budoucí časy zbaven byl. Stalo se tak r. 1749. pro krádež, kterou Zahradník nočního času spáchal. Ukradené věci byly v domě jeho nalezeny, on sám, když byl vězením zaplacen, se přiznal, a tak nález ten jiným ku příkladu a výstražce a jemu k dobře zasloužilému trestu vynešen. Dům jeho v nejvyšší ceně měl býti od práva prodán, z toho, co se za něj a za jiné věci jeho utrží, měly se zaplatiti daně kontribuční a panské všecky, a dluhy, kterými komu povinen byl. Ostatek mu vrácen býti měl.

Důtklivého napomenutí a vážné hrozby dostalo se však hrdelnímu právu Kunštátskému dne 12. prosince 1746. Vytýkáno právu, že dopouští se rozličných přechmatův u vyšetřování, zejména pak že nemělo žádného rozumného syndika. Pročež hrozilo se Kunštátu, že se to udá, a že přijdou o hrdelní právo »ob incapacia subjecta.«

Zda-li hrozba tato nějaký výsledek měla, není známo, dosti brzy však potom ještě za císařovny Marie Terezie zrušena byla hrdelní práva na jednotlivých panstvích a po městečkách. I Kunštát byl takovým způsobem svého hrdelního práva zbaven.

Avšak památka na hrdelní právo Kunštátské zachovala se až na naše časy. Vycházíme-li z městečka po cestě vedoucí k Újezdu, po levé ruce na blízku nynější panské parní pily viděti pískovcový pahorek, jenž z bařiny okolní poněkud vyčnívá. Tam byla postavena »spravedlnost,« tam se říká posud »na šibenici.«

c) Cechy.

V krajinách našich tu dříve, tu později utvořovala se v městech společenstva, která obzvláštním svazkem k sobě poutána byla: řemeslníci jednoho řemesla sestupovali se k vzájemné pomoci a ochraně v cechy.

Šlechta následovala v cechovníctví města. Jestli ne z pobídky pánů, jistě pod ochranou a záštitou jejich sestupovali se i v městech a v městečkách poddaných řemeslníci ve společenstva a zřídivše si během času buď sami, nebo dle vzorů cizích jisté řády a pravidla čili artikuly, utvořili také cechy.

Nejinak bylo i v městečku Kunštátě. Na počátku XVII. století shledáváme tu také cechy. Roku 1606. potvrdil Štěpán Schmidt z Freihofen cechovní artikuly pro ševce a r. 1620. pro hrnčíře. Roku 1638. potvrdil Jindřich Šlik hrabě z Pozounu a z Lokte, pán na Kunštátě, cechovní artikuly mistrům řemesla krejčířského. Ferdinand Leopold hrabě z Náchoda, pán na Kunštátě, r. 1661. oblíbil si mistrům řemesla řeznického potvrditi artikuly. A nedlouho na to r. 1683. byly od Jana Nep. hraběte z Lambersku potvrzeny artikuly mistrům řemesla kovářského a truhlářského v městečku Kunštátě. Známo také jest, že ve století XVIII. byl v Kunštátě cech tkalcovský. — Kterak asi cechové zřízení byli, pokusíme se vylíčiti dle artikulů cechu krejčovského a řeznického v Kunštátě.

Z listin cechovních znamenati možno úmysly, jimiž vedeni pánové potvrzovali cechy. Tak Jindřich Šlik hrabě z Pozounu a Lokte praví v listině cechu krejčířskému dané: »Známo činíme tímto listem vůbec přede všemi, a obzvláště tu, kdež náleží a čtoucí slyšán bude, že s dobrým rozmyslem a radou pánů přátel našich, majíce toho dobrou a svobodnou vůli, prohlédajíce k snažné žádosti a jsouce náchylni a nakloněni ku ponížené prosbě. kterouž

jsou na nás mistři řemesla krejčířského, poddaní naši věrní v městě Kunštátě, z strany artykulův cechovních, kterých v jiných městech a městečkách při témž řemesle krejčířském se užívají, vedle nichž by oni se říditi, též spravovati a tak při řemesle svém dobrý, poctivý pořádek a řád zachovávatí mohli, abychme (sic) jim v tom láskou milosrdnou a z milosti naší, skrze kterouž by na budoucí časy při řemesle svém dobrý, prospěšný obchod vésti a při živnostech svých se lépe vzdělávati přispěli a v takové potřebě jejich je opatřili, i také jim toho obdarováním naším potvrdili, ve vší poddanosti vzložili a vznesli, i jsouce my toho úmyslu podle vůle Pána Boha nebeského za času života našeho láskou milosrdnou a všelikou milostí k poddaným našim se ukazovati a mnohým dobrodiním, tak jakž vrchnosti křesťanské náleží, v platných věcech jim prospívati, znamenavše my v tom slušnou a hodnou žádost i také důležitou potřebu jejich býti, tuto milost jim činíme . . . a takové obdarování . . . na věčné časy dáváme.« — Podobně Ferdinand Leopold hrabě z Náchoda v listině dané cechmistrům a mistrům řemesla řeznického praví, že, uznáváje jejich snažnou a poddanou prosbu a žádost za slušnou též pro zachování dobrého pořádku za užitečnou býti i také jsa k nim milostí a láskou nakloněn, artykule jim potvrzuje.

A cechové zase proto předkládali své artikuly vrchnosti na potvrzení, aby zvláště cech byl od vrchností ochraňován, jakož i proto, aby ustanovení cechovní, zejména ta, kterýmž se tresty v cechu stanovily, potřebné váhy měla, i vrchnost aby sama vykonala spravedlnost, když by cechmistrů nemohli.

Ustanovení cechovní, jež artikuly obsahovaly a zavíraly, byla rozličná.

Na předním místě obyčejně bylo o účtě k Bohu. Tak v artikulech mistrů řeznických ustanoveno: Předně mají se Pána Boha báti, jeho nade všecko milovati, ctně a šlechtěně živi jsouce, mládeži, již z naučení řemesla přijmou. rozšafností svou ku příkladu býti. Také bylo ustanoveno, aby neděle náležitě se světila. V neděli zvláště pak přede mší svatou neb celou službou Boží, aby žádný krámu neotvíral a masa neprodával pod pokutou čtyř liber vosku.

Další předpisy týkaly se obyčejně řemesla samého, a kterak kdo do cechu za mistra přijat býti mohl. Tu bývají zajímavá

ustanovení. Každý, kdo na př. do cechu krejčířského v Kunštátě přijat býti chtěl, musil dříve řemeslo své náležitě dokázati a na panství u mistra celý rok dělati. A měl uměti: 1. Co knězi k oltáři i se všemi potřebami k ornátu udělati náleží; pakli by to všechno neuměl, měl aspoň jedno z těch věcí uměti. 2. Prelátu šaty neb oděv s jeho příslušenstvím, anebo nejméně jeden kus z nich. 3. Na magistra oděv neb šaty. 4. Na biskupa šaty neb oděv. 5. Na mnicha bosáka šaty. 6. Na osobu rytířskou do pole k honění šaty. 7. Stán do pole. 8. Dek na kůň přes sedlo náležitě. 9. Na měšťana šaty. 10. Na osobu ženskou městského řádu šaty. 11. Na sedláka šaty. 12. Na formana šaty. A to všecko se vším jeho příslušenstvím jednoho každého měl uměti udělati.

Kdož by pak takto řemeslo prokázal a do cechu za mistra přijat byl, měl do pokladnice jistou summu peněz a dvě libry vosku položiti. Kdyby pak tovaryš vandrovní podruhé a po třetí toho řemesla takto prokázati nemohl, má jemu to do plného roku, až by se dále provandroval, odloženo býti.

Avšak byla v příčině této i některá zvláštní ustanovení. Ta se týkala předně mistrovských domácích synů. Ti byli povinni těch svrchu psaných artikulů jen polovici dokázati. Rovněž tovaryš vandrovní, jenž se oženil a mistrovu vdovu nebo dceru pojal, a potom za mistra do cechu přijat býti chtěl, jen polovici toho dokázati musil. Kdyby pak se přihodilo, že by dobrý člověk u věku svém sešlý chtěl za poddaného na panství Kunštátském přijat a do cechu připuštěn býti, ten se měl v cechu se všemi mistry o peněžitou ouplatu umluviti a narovnat, a cechmistri vezmouce s jinými mistry radu o to, kterak by přijat býti měl, mohli mu odpustiti buď na díle neb na všem.

U cechu řeznického, jenž byl mladší, bylo to ustanovení mnohem jednodušší. Kdo chtěl býti za mistra přijat, musil své »zachování« přinést a ukázati též i list vyučení svého pod pečeti; když tak kdo učinil, dal do cechu zlatý moravský a byl přijat. Syn mistra domácího dával jen dvě libry vosku.

Jiné předpisy cechovní týkaly se ochrany řemesel. A tu zase některé týkaly se mistrů z cechu samých a jiné mířily proti těm, kteří, nejsouce v cechu, řemeslo škodili. Mnoho jich měli

v Kurštatě v cechu řeznickém. Tak žádný mistr nesměl druhému již zamluvené hovado vymluviti nebo vykoupiti. Žádný mistr nesměl se v krámích u přítomnosti dobrých lidí vaditi s druhým a ho haněti, nesměl kupce druhému od krámu nebo od víka volati a maso mu haněti atd. Kdo se toho dopustil, býval trestán pokutami až i vězením v šatlavě.

Rovněž tak bylo i v cechu krejčovském. Mistr nesměl s mistrem do různic se dávat, nesměl druhému dílo odluzovati a je haněti, nesměl čeled' jiným odluzovati, všechno pod pokutou. Řemesla svého však cech si také bránil proti jiným, kteří v cechu nebyli. Všichni takoví »stoliři« měli i s dílem vyzdvihování býti a do vězení dávání; nikdo také nesměl ty stoliře přechovávat, jinak byl pokutován.

Když vrchnost potvrzovala cechovní artikuly, také dbala o to obyčejně, aby i kupující ochraňováni byli, a aby cech nedělal potom s jinými podle své vůle. Tak ustanoveno bylo cechu krejčovskému: Jestliže by také který mistr komu šaty zkazil, ten jemu, co ho spravedlivě stojí, zúplna zaplatiti povinen bude. A cechu řeznickému bylo nařízeno: Mají (mistři) vždy hodným všelikým masem s dostatkem opatření býti, bohatému i chudému nehledice v tom žádného fortele náležitě vážit, spravedlivé libry míti, od koho z lidí co koupili, bez útisku pořádně platiti, a sobě tudy pomluvy a vrchnosti zaneprázdnění nečiní, masa v ceně větší, nežli hodné jest, neprodávati, nýbrž vždy v krámech býti a podle purkmistra, rady neb starších obecních k tomu zřízených prohlédnouti hodnost masa, zač by beze škody řezníka i kupujícího sázené býti mohlo, tak a nejinak prodávati, jinak sice přestupující do důchodů vrchnostenských dva zlaté mor. pokaždé, když to učiní, pokuty složití má. Dále pak ustanoveno: Jestliže by komukoli maso do krámu zase nebo domu přinesli, a nebylo těch peněz hodné a cechmistři toho uznali, že za to nestojí, má ten ihned pokuty zlatý mor. propadnouti a to tolikrát, kolikrát se toho dopustil.

Chvalitebno také bylo, že vrchnost předpisy cechu řeznickému ukládala, které v příčině zdravotnictví důležité byly. Nařízeno bylo: Jestli se který toho dopustil, že by hovado nevhodné zabil, buďto mělo nohu nad kolenem zlámanou, neb je zvěř zkousala, zase vrtohlavé aneb jinak nevhodné by bylo, a to se na něj shledalo,

ten aby o řemeslo přišel, leč že by se mu to z nevědomosti stalo. Když kdo bude bít u krámu, aby do necek krev lapal, potom od krámu pryč odnésti dal i uméstí, střeva pak na cestu nemetati pod pokutou dvou liber vosku.

Výslovně se také v cechovních artikulích ukládá mistrům povinnost, aby se účastnili pohřbu, když by některá osoba z cechu zemřela. V cechovních artikulích krejčovských se v příčině té nařizuje: Mají se hned všichni mistři sjítí a toho mrtvého těla k hrobu křesťanským způsobem doprovoditi. Kdož by se pak k tomu z úmyslu najítí nedal, má 1 věrduňk vosku pokuty položití. Komuž by tak od cechmistrů mrtvého těla k hrobu nésti poručeno bylo a ten tomu odporen byl, má též 1 věrduňk vosku položití. Podobně se poroučí v artikulích řeznických: Kdyby kdo z mistrův anebo mistrová umřela, též dítko některého z nich, tedy všichni ku pohřbu a průvodu mají se najítí s postavníky, jak obyčej jest, pod propadením dvou liber vosku; jenom to někoho vymlouvalo, kdyby doma nebyl.

Důležité byly také předpisy, kterak se učeníci přijímati měli. U cechu krejčovského nesměl žádný mistr bez vědomosti cechmistrů na učení nikoho přijímati. Učeník měl se řemeslu dvě léta pořád učit a hned při přijetí 5 grošův a 1 libru vosku, a po vyučení zase 5 gr. dáti. Žádný však mistr nesměl více nežli jednoho učeníka nebo pacholika chovati, a kdož by se v tom jinakě choval, mělo to jemu od cechmistrů dle slušnosti zastaveno býti. Když by učeník od mistra z díla vyvstati chtěl, musil mistrovi 3 neděle napřed věděti dáti, kdyby však před anebo po hodech chtěl odejítí, musil to na 4 neděle napřed oznámiti. — U cechu řeznického přijímal se pak učeník takto: Musil před cechmistry a mistry když schůzka byla, s hodnověrnými lidmi předstoupiti, a ti měli svědčiti, že jest hoden přijetí na to řemeslo; byl-li přespolní, musil svědomí listovní pod pečeti přinéstí a zaručiti pod propadnutím jednoho zlatého mor. a 2 liber vosku. Učeník, byl-li přijat do cechu, dal zlatý mor. a 1 libru vosku, mistrovský synek nedával žádných peněz, nýbrž jen vosk, a když se vyučil, dal zase libru vosku.

Doučil-li se učeník, stal se tovaryšem. O tovaryších čteme v artikulích cechu krejčovského: Co se posazování tovaryšů do-

týče, má každý mistr s tovaryšem na hospodě mluvit a toho při něm, aby u něho dělal, pořádně hledati. Toliko dva tovaryše směl si mistr chovati. Který by pak tovaryš v díle u mistra trval, takový každý v díle svém pilen býti a každého dne nejméně 14 hodin na díle zůstávati má; na týden dostával 2 groše. Kdo by pak z nich od mistra z díla vyvstati chtěl, měl mistrovi dvě neděle prve oznámiti, před anebo po hodech však tři neděle. — Zvláštní ustanovení bylo u cechu řeznického. Žádný ženatý nesměl se řemeslu učit, a žádný po vyučení nesměl řemesla dělati, dokavad se neoženil. Výminkou toliko mistra syn do roka mohl dělati řemeslo i když nebyl ženat, déle však nic.

Všechny záležitosti cechovní řídili cechmistři. Tu jest pozoruhodno, že u cechu krejčovského na Kunštátě měli cech svobodný. Mohli totiž sami ti, co v cechu byli, dva cechmistry, kteří by cech věrně a právě, spravedlivě též i pořádně řídili a spravovali, voliti a i v jiných mnohých věcech svobodně se řídit a spravovati i hájiti. U cechu však řeznického neshledáváme tu svobodu; při tomto cechu cechmistři jmenování byli od rady městečka, to jest od purkmistra a starších.

Na všechno, co se cechu týkalo, měli cechmistři bedlivý pozor a dozor, zejména pak také přijímali a vypláceli peníze cechovní, z nichž veřejně ve schůzích počet skládali. Peníze ukládány do pevné pokladnice — matka pokladnice; v ní také uschovávali nejdůležitější listiny cechovní. U některých cechů byla v opatrování cechu ferule. Byla to obyčejně dřevěná, tu uměleji, tu i prostěji provedená měchačka, která na širším, v kolo rozšířeném konci byla rozříznutá, aby do řezu cedule s rozkazem cechmistrů vložena a tak od mistra k mistru nosena býti mohla. Ve schůzích cechovních zjednávali si cechmistři ferulí potřebného ticha. Pouhé položení ferule na stůl bylo rozkazem, že má všechn hluk umlknouti. Kdo toho by nedbal a ticho by nebyl, mohl býti pokutován.

Kolikrát se do schůzí cechovních členové cechu scházeli měli, nebývalo všady stejné. V Kunštátě u cechu krejčovského scházivali se čtyřikrát do roka, vždycky o suchých dnech; u cechu řeznického scházeli se však jen jednou do roka, a to v tu neděli

v postě, kteráž slove smrtelná. Ve schůzích těch se učeníci přijímali, vyučení se propouštěli atd. Každý člen cechovní byl povinen do schůzek cechovních se dostaviti; nemohl-li přijíti, musil se platně omluviti, jinak by platil pokutu. Takovou pokutou v cechu krejčovském byl 1 groš nebo věrduňk vosku; kdyby však někdo spurným se ukazovati chtěl a do cechu na poručení cechmistrů choditi nechtěl a na ně nic nedbal, měl o to jiným ku příkladu skutečně strestán a od cechu oddělen býti.

Schůze zahajovala se od cechmistrův obyčejně tím, že byla otevřena pokladnice, někde rozsvěcovali i svíci. A tu pokud pokladnice byla otevřena a svíce hořela, mohl ještě každý přijíti a zpozdění své omluviti. Kdo přibyl do schůze, když cechmistri pokladnici zavřeli nebo svíci shasli, to jest když už bylo po cechu, byl pokutován stejně jakoby vůbec tam nebyl.

O tom co se ve schůzi jednalo, měla se mezi členy cechu zachovati tajnost. V příčině té ustanoveno v artikulích cechu krejčovského: Což by se pak jednání téhož cechu v pilných věcech dotýkalo, má jeden každý tejnost a věrnost cechu zachovati, leč by se která věc proti vrchnosti anebo právu vztahovati měla.

Především pak jednalo se v cechu a pečovalo se o to, aby řemeslo řádně a jediné členy cechovními provozováno bylo. Starali se o dobrý prospěch řemesla, aby zkvétalo a tím aby i členové cechu si polepšiti mohli.

A bylo obzvláště v Kunštátě pečovati o to, aby řemeslo něco vynášelo. Kraj jest chudý, polností tam nikdo mnoho neměl, tak že jediné obyvatelé odkázáni byli na práci rukou svých. V tomto století v létech třicátých živilo se v Kunštátě velmi mnoho lidí tkalcovinou. Podnět k tomu dal zejména Antonín Peřina, který byl faktorem u továrníka Filipa Haasa ve Vídni. Roku 1839. mělo od nich asi 700 dělníků práci, na Kunštát z nich připadlo 140.

Cechové v Kunštátě nikdy však nebyli příliš četnými. jak jinak ani v malém městečku býti nemohlo. Artykuly ty, kterýmiž se spravovali, nic zvláštního také neobsahují, čehož důkazem nejlepším jest to, že artykuly cechu krejčovského byly vyžádány od cechu Letovského a artykuly cechu řeznického byly od cechu

Lysického. Byly ovšem artykuly ty, zejména pak cechu krejčovského, od vrchnosti pozměněny.

V nové době teprve, jak známo, byli cechové zrušeni a prohlášena svoboda řemesla. Nevyhovovali prý nikterak v nové naší době; zřízení jejich bylo prý příliš jednostranné a spíše stěžovalo se jimi samostatné a volné provádění řemesla, nežli aby je podporovalo. Nikterak neupíráme sice výtkám těmto oprávněnosti, avšak na druhé straně přiznati zase dlužno, že ve zřízení cechovním mnohé bylo zdravé jádro, které se nemělo s ostatním jen tak beze všeho odhoditi. V cechu zajisté pak mělo řemeslo spíše zlaté dno, nežli tehdy, když nastala neobmezená svoboda živnosti a řemesel.

Místo cechů nastupují nyní živnostenská společenstva. Očekává se od nich mnoho; kéž by jen naděje ty byly splněny! Zejména však živnostenskému společenstvu v Kunštátě přejeme ze srdce, by se zvelebovalo a rozkvétalo všem k radosti!

IV. Poměry náboženské.

Správcové duchovní.

Beze vší pochyby brzy po založení hradu a městečka Kunštátu byl zbudován v Kunštátě kostel i fara zřízena, a tím řádná duchovní správa ustavena. Naprosto však žádných zpráv nezachovalo se, kdo asi před rokem 1386. duchovním správcem na Kunštátě byl. Teprve r. 1386. jmenuje se plebanem čili farářem na Kunštátě Mikuláš z Dobronic, syn Adama a bratr Štěpánka z Dobronic. Svědčí o tom zápis v deskách zemských brněnských, dle něhož přijal Mikuláš, pleban na Kunštátě, 20 hřiven, jež bratr jeho Štěpánek z Dobronic zapsal u věno manželce své Ofce.⁹³⁾ Ale dlouho nezůstal Mikuláš farářem na Kunštátě. Roku 1390. podal ho za plebana Tas z Boskovic odjinud z Brandýsa do Brandýsa nad Orlicí.⁹⁴⁾ Kdo byl po něm plebanem na Kunštátě, toho opět nelze se dobádati.

Až r. 1406. uvádí se zase plebanem na Kunštátě Petr, po zemřelém měšťanovi modřickém Jakubu Rablinovi.⁹⁵⁾

Za válek husitských rovněž žádných zpráv nemáme o duchovních správcích na Kunštátě, ani o tom, jaké poměry náboženské tam se utvořily. Avšak když už dobouřily hrozné ty války, jimiž země veškerá sužována a hubena, naskytuje se i v Kunštátě zvláštní obrázek náboženských poměrů. Tak jako od té doby nebylo v celé zemi jednoty u víře, nýbrž různění náboženské vždy více se šířilo, tak i v Kunštátě valem se šířilo

⁹³⁾ D. B. VII. 449.

⁹⁴⁾ Památky archeologické a místopisné 1871. str. 842.

⁹⁵⁾ Volný Kirchliche Topographie. Brünn. Dicz. 2. p. 260.

vyznání pod obojí, zvláště když pánové na Kunštátě jemu byli z té duše přichylní a jak mohouce je na svém panství rozšiřovali. A když vznikla jednota českých bratrů, nacházela také hojných přívrženců v Kunštátě.

Znamenati tak možno zřetelně roku 1476., když pán na Kunštátě Proček z Kunštátu a z Opatovic vzal na spolek Jana Heralta z Kunštátu na Plumlově. Rozkázal mu totiž, aby bratrské obci na Kunštátě a faráři vyplatil hned 320 uherských zlatých. Že farářem tu rozumí se sotva farář katolický, nýbrž spíše bratrský správce duchovní, to tuším plyne z toho samo sebou.

Katoličtí faráři však také stále v Kunštátě zůstávali. I v nejhorších dobách, kdy záviseli téměř jediné na libovůli pána, kdy jim zajisté nejedno protivenství a utrpení snášeti bylo, neopouštěli stádce svého, nýbrž trvali věrně při něm chráníce ho od další náklady a vystřihající ho těch, kteří obcházejí sice v rouše ovčím, uvnitř však jsou vlci hltaví. Tak připomíná se r. 1505. katolický farář Jan.⁹⁶⁾

Jaké to byly tehdy časy! Následkem stálých válek zdivočila i mysl lidská a lidé pozbývali i všeho citu lidského. Nejzřetelnějším dokladem toho jest příběh, který se právě v Kunštátě stal, a který s dostatek naznačuje, jaké asi postavení duchovní správcové katoličtí v Kunštátě v některých časech měli.

Měsíce ledna r. 1517. umřel v Kunštátě rychtář, člověk uroz. p. Hynka Bočka z Kunštátu. A ten rychtář byl pod obojí spůsobou. Z té příčiny farář Kunštátský s kněžími svými, jsa víry římské, nechtěl mu dáti pohřbu na krchově, pravě, že kacíř má pohřben býti poď šibenicí nebo u stínadel. I rozkázal pan Boček toho umrlého rychtáře rozsekati a nadělati z něho krmí vařených a pečených, a zval toho faráře s kněžími k obědu a dal jim toho rozsekaného, vařeného a pečeného rychtáře k jídlu. Po obědě pak žádal jich, aby rychtáře dopustili na hřbitově pohřbíti, a když vždy odpírali, lál jim a řekl: »Jste sami kacíři zvyvedení! Nechtěli jste ho pohřbíti na krchově, i pohřbili jste jej ve svých břiších.« I vyhnal je ze zámku a ostatky toho

⁹⁶⁾ Ibidem I. c.

rychtáře kázal na krchově pohřbíti, jsa osobně přítomen toho.⁹⁷⁾ — Panu Hynku Bočkovi, jenž toto učinil, říkali přezdívkou »Suchý čert,« kteroužto přezdívkou i mnozí jiní páni z Kunštátu z větve Jevišovské jmenováni byli; a že si jí zasloužil v plné míře, dokazuje příběh tento.

Známkou téměř hlavní století XVI. v zemích našich jest největší rozháranost v náboženství. Mimo katolíky, stranu pod obojí a bratrskou jednotu zavládalo v zemi učení Lutherovo, a tím dán podnět k různění u víře ještě většímu. Tolik sekt náboženských bylo znenáhla uvedeno na Moravu, že nebylo brzy druhé země, kde by takové různění u víře a taková nesjednocenost byla. Obzvláště pak když zavládlo heslo: »komu náleží země, dle toho ať se poddaní u víře a náboženství řídí,« — nebylo různění u víře konce. Páni se totiž dle toho také řídili, byl-li pán vyznání bratrského, chtěl, aby i poddaní na jeho panství přiznávali se k bratrům; byl-li luterán, chtěl, by i poddaní jeho byli luterány, a ať se přiznával k jakékoli sektě, chtěl, by i poddaní jeho se k ní znali. Nastaly doby, kdy měnili a měniti musili lidé víru svou jako plášť, a tam kde potud byli třeba bratři, najednou pod novým pánem, shledáváme luterány.

Tak bylo i v Kunštátě. Byli tam i katolíci i jednota bratrská i luteráni. Luteráni se tam zejména rozšířili tehdy, když se stali pány na Kunštátě pánové z Hardeku (asi 1560—1590), kteří podporovali luteranismus jak mohouce. Tak r. 1589. udělil Jan z Hardeku pastorovi luteránskému na Kunštátě svobodu, že může o statku svém volně a svobodně poslední pořizeni učiniti. Měli tedy luteráni v době té svého kazatele na Kunštátě.

Avšak i jednota bratrská v Kunštátě nebyla bez duchovního správce. V létech šedesátých a ještě roku 1571. připomíná se správcem církve bratrské v Kunštátě kněz Tomáš Petrozelin čili Petrozelina, Petroselinus, jehož syn

---

⁹⁷⁾ Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I. 35. O události této sepsána byla i „písnička,“ která se zpívala podle poty „Žalostně kvílím na tento bídný svět,“ a počínala veršem: „Umřel v Kunštátě pana Bočka rychtář, — ač nedal jeho pochovati farář; — byl pravdy Boží milovník, — faráře protivník.“ Zpráva Dr. Ant. Rezka v Lumíru 1882 str. 14.

Jakub v Kunštátě narozený byl spisovatelem bratrským.⁹⁸⁾ A ještě r. 1605. byl do Kunštátu za správce církve bratrské povolán Michal Leporini, jenž se narodil v Bayně v Uhrách, byl rektorem školy v Táboře, potom v Praze a i jinde.

Koncem století XVI. měli však v Kunštátě převahu luteráni. Kazatelem jejich byl r. 1597.—1601. kněz Tomáš Prokopec z Německého Brodu, jemuž dávali r. 1597. z Kunštátu, jak zapsáno v knize kupní, za desátek 15 grošů. Ten byl požádán s p. Petrem Vrchlabským z Vrchlabí, úředníkem na Kunštátě a Janem Divišem, úředníkem na Letovicích, od dvojčetihodného kněze Tobiaše Závorky Lipenského, děkana Doubravnického. a Tomáše Jimramovského, úředníka na Pernštýně, aby porovnání učinili mezi obcí Radiměřskou a mezi Eliášem

---

⁹⁸⁾ Jakub Petrozelin, syn kněze Tomáše, narodil se v Kunštátě dne 22. července 1571. Když v dětinském již věku osiřel, dal jej otčím Jakub Jakeš z Binsberka do škol. Ku kněžství připravovali ho kněz Jiřík Borovský ze Střelic v Bystřici a Matěj Chytraeus Petrovský v Novém Městě pod Pernštýnem. R. 1572. byl ordinován ve Wittamberce. Vrátil se na Moravu dostal se ku knězi J. Borovskému do Bystřice, ale spolu s ním byl odtamtud vypověděn. Po kratším pobytu u Chytraea, přišel do Rožné pod Žalkovského, potom r. 1600. do Troubska pod p. Muňku, r. 1601. do Mor. Budějovic pod Kateřinu z Kunštátu, po r. 1604 do Třebíče pod Smila Osovského, kdež zůstal až do vypovědění ze země r. 1625. Zemřel jako exulant ve Vratislavi 14. října 1633. Životopis jeho po rok 1612., sepsaný od Jana Porfyridesa Rychnovského, faráře v Jaroměřích, otištěn ve spisu Jakubové, jenž slove Pastor. Jakub Petrozelin vydal tyto spisy:

1. Rozjímání napomenutelné o pokoji lidu božím v Třebíči předkládané. V Praze r. 1608.
2. Pastor, t. j. výklad žalmu XXII. V Praze 1612.
3. VIVens DISCe MorI. Kázání. V Praze 1613.
4. Postilla neb kázání sumovní. V Praze 1613.
5. Spis o bouřkách tělesných i duchovních. V Praze 1616.
6. Lazarus redivivus. Vysvětlení historie o nemoci, smrti a vzkříšení Lazara Betanienského v 7 kázání. V Praze 1617. — Sr. Jirečkova Rukověť II. 107, 391.

I v archivu Kunštátském jest zpráva o Jakubovi Petrozelinovi. V knize kupní jest tento zápis: L. 1607 z poručení ur. p. Štefana Šmída . . . . koupil jest tento grunt poctivosti hodný kněz Šebastian Archelaus Jemnický, toho času správce církevní v městečku Jimramově, od Jana Vyškovského s tím se vším příslušenstvím . . . za 300 hřiven. Zavdal hned 50 hřiven. Při témž

Špaltholcem, farářem Radiměřským, jsouce stranou jednou; na druhé straně byl Nikodem Zich, J. M. C. rychtář, Kašpar Sedláček, primator, a někteří radní města Poličky na místě veškeré obce téhož města, kteřížto byli k tomu určení od pana Jana Vaneckého z Jemničky a p. Jana staršího Odkolka z Újezdce a na Temenici, mocných otcovských poručníků sirotkův a statkův pernstýnského a kunštátského po Pavlu Katharinovi z Katharnu.

O sporu, kterýž byl mezi Eliášem Špaltholcem a obcí Radiměřskou, jest nám se zmíniti proto, protože Špaltholec byl po málo letech duchovním správcem luteránským na Kunštátě a protože z toho poznati možno dosti zřetelně, jací kazatelové i jaký lid tehdy byl.

Dávaliť knězi Eliášovi Radiměřští za vinu, jak vysvítá z porovnání mezi nimi učiněného:

1. že slovo boží s ústipky a důtkami lidskými kázal a úřadem svým ku vzdělání lidem, k boží pravdě a k pravé víře nenapomáhal;

2. že často z domu odcházel, a tím že byl lid obmeškáván jak ve svátostech božích, tak i v jiných služebnostech;

3. že lidi mimo vůli jejich neslušné strany poplatků, mimo platy, desátky a povinnosti od starodávna k fáře Radiměřské vyměřené a náležející, obtěžoval;

4. že sobě posluchačů svých všechněch, zvláště však osob úředních, nevážil a jich neušetřoval;

---

prodaji a zápisu před osobami úředními výš psanými ohlásil se Jan Vyškovský, kdyby ho koliv Pán Bůh uchovati neráčil, cožkoliv na tom gruntě neb kdekoliv jinde na gruntech nebo jakýchkoli vůbcech má, a spravedlivě vyhledati by se mohlo: že to všecko . . . na pravý spolek poroučí a odkazuje knězi Jakubovi Petrozeliusovi Kunštátskému, ty časy správci církevnímu v městě Třebíči, a knězi Vavřincovi Kurtiusovi, ty časy správci církevnímu v Čebíně, aby oni, neb neuchoval-li by jich Pán Bůh, jejich dítky beze vší překážky užívati mohli; jim tehdy po smrti Jana Vyškovského nápad z gruntu toho náležeti bude. Vyškovský ještě téhož roku zemřel, a tu od Kateřiny, vdovy po něm, brali u práva kn. Jakub a Vavřinec 8 hřiven.

5. že k pánům Polickým, jako k vrchnosti dědičné, vážně se nechoval, a jim uctivosti nečinil;

6. že prosby k lidu za pomoc a almužny k chrámu božímu každou neděli při velikém kázání nečinil, a jich k tomu laskavým napomínáním nenakloňoval;

7. že zvoniti proti mračnům anebo když by jaká pokuta neb znamení hněvu božího na nebi spatřeno bylo, bránil;

8. že na sv. Annu službu boží s kázáním čistého slova božího nečinil.

Avšak Radiměřští nebyli sami také, jak by se zdálo, nevinní:

1. Nevážili prý sobě kněze Eliáše a ho neposlouchali;

2. dopouštěli se všetečností při vykonávání pověr a modlářství podle své vůle a návyku, zvláště v kostele knězi Eliášovi na vzdory ledacos činili;

3. poplatkův a desátků neplatili;

4. nepokojně se chovali a leckdy zúmýslností se dopouštěli.

Mimo to dalo se v Radiměři cosi modlářského, čehož kněz Eliáš netrpěl a podle smlouvy ani kdy trpěti neměl. Na den sv. Anny totiž jakýmsi starodávním návykem lidé modlářští do kostela Radiměřského se scházeli a tu rozličné pověry činice šaty a k tomu podobné věci nesli, před jakýsi špalek věšeli a tím Pánu Bohu se rouhajíce skrytě jeho milosti božské tím překážku činili. Když pak léta 1601. se toto narovnění mezi obcí a knězem Eliášem dalo, ustanoveno, aby se toto modlářství přetrhlo. Úřadové přísežní z moravské strany měli při jedných dveřích státi a nedopouštěti, aby lidé co do kostela vnášeli a knězi a službě boží překážky činili. Kněz o té věci den před tím úřadu připomenouti měl.⁹⁹⁾

Zpráva tato znamenitě přispívá k charakteristice poměrů náboženských v tehdejší době. Lidé nevěděli už ani, co věřiti

---

⁹⁹⁾ Časopis Českého Museum 1847, část I. str. 540—552.

mají, a uchýlovali se k pověrám a modlářství. Když každý dle svého rozumu měnil víru jak chtěl, ký div, že pod rouškou čisté viry bujela nejhnusnější nevěra mezi lidem, jenž nevěděl, ke komu se obrátiti, aby osvítil temnoty, v nichž lid vězel.

Než vraťme se již k vypravování svému. Roku 1606. jmenuje se knězem evangelickým v Kunštátě Jiřík Závorka, třetí syn Tobiáše Závorky Lipenského, děkana evangelického v Doubravníku. Od Jiříka Závorky jsou i některé latinské verše v »Písniích chval božských,« jež otec jeho vydal. Na konci r. 1606. byl však Jiřík Závorka správcem duchovním v Sebranících.¹⁰⁰⁾

Nástupcem Jiříka Závorky byl kněz Eliáš Špaltholc, dříve farář v Radiměři. Pocházel rodem ze Stolpna a byl dobře zběhlý v básních latinských, ano nazývá se i básníkem císařským vavřinem korunovaným. V »Pravidlu služebností církevních,« kteréž vydal taktéž Tobiáš Závorka i v »Písniích chval božských« jsou od něho latinské verše. Rovněž napsal Epithalamium, to jest básnické blahopřání ke sňatku úředníka Letovského Jana Dionysia jinak Divíše s Annou Birkovou šlechtícnou z Ottendorfu r. 1608.¹⁰¹⁾

V Kunštátě byl již r. 1607., výslovně se však připomíná v knize kupní r. 1608. Byl mužem zámožným, neboť nakoupil si tam toho dosti. Tak r. 1608. v úterý před památkou obrácení sv. Pavla na víru, koupil »dvojićtihodný a vysoce učený muž« kněz Eliáš Špaltholc od Jiříka Dusíka dům se vším k němu příslušenstvím za 179 hřiven. Závadvku položil hned 36 hřiven. Léta 1609. v úterý po třech králích Matěj Morávek prodal jest kus pole, kteréž slove Příčka, knězi Eliášovi za 14 hřiven. Léta 1610. v úterý před sv. Řehořem prodal Petr Kočí spravedlnost svou s vůlí pana Tobiáše Fronče, ten čas úředníka na Kunštátě, a s vůlí Anny, manželky své, kteroužto spravedlnost, totiž 135 hřiven, měl po otci své manželky po Janu Tomanovi na gruntě kněze Eliáše, témuž Eliáši, farářovi v městě Kunštátě za 54 hřiven, a tak grunt svůj měl Eliáš doplacen a zaplacen.

---

¹⁰⁰⁾ Jirečkova Rukověť II. 352.

¹⁰¹⁾ Tamtéž II. 352. Volný Kirchl. Topographie I. c.

Téhož roku 8. února koupil Eliáš kus pole od Jakuba Holuba za zahradou Hanušovou za 30 hřiven. Dne 19. srpna r. 1612. s povolením J. M. pana Štěpána Schmidta koupil jest kněz Eliáš kus pole svobodně od Bartoše Nečasa proti »hloučku« za 35 zl. A poslední zprávu o něm máme v knize kupní z r. 1613. Toho roku dne 17. dubna stal se »frejmark« dobrovolný mezi Eliášem správcem církve boží v městě Kunštátě a Martinem Hnízdílem o kus pole od gruntu Martinova, k níž neměl volného přístupu. za kus pole »na ostružniku.« K tomu kněz Eliáš přidal míru žita a míru ovsa.¹⁰²⁾

Kněz Eliáš Špalthole zanechal více synů. Syn jeho Eliodurus byl také knězem; zároveň pak jmenuje se správcem školním města Kunštátu. Roku 1615. dne 4. března koupil si grunt za 165 hřiven, kterýž splácel v létech 1616—1620. Roku 1624. prodal však Eliodurus s povolením vrchnosti grunt svůj Martinu, synu Václava Bervidova, za 165 hřiven. Martin zavdal hned při zápisu 20 hřiven, kteréž k sobě kněz Eliodurus přijal.

V dobách těchto, kdy evangelíci tak se zmáhali v Kunštátě, jež nejvíce ochraňoval majetník Kunštátu Štěpán Schmidt z Freihoffen, zanikají katolíci téměř úplně. Farářům katolickým, kteří se v Kunštátě až na počátek století XVII. udrželi, nebylo možná na místě svém už vydržeti. Vždyť nebyli ochraňováni ani tehdy, když byla vrchnost katolická. Tak musila býti paní na Kunštátě Johanna Eva z Lichtensteinu, která byla katoličkou, r. 1598. poháněna ku právu zemskému proto, že nezaplatila kostelu Kunštátskému 1000 zl. mor., jakož byla při pohřbu matky své Esthery z Dietrichsteinu přislíbila. Posledním farářem katolickým byl tu Valentin Sullový, též Sulla zvaný. Ten chtěl r. 1606. Kunštát opustiti. Proto mu psal dne 3. března r. 1606. biskup olomucký kardinál František z Dietrichsteinu, aby neodcházel, že prý si ho pán panství přeje, a odejde-li, že by se v Kunštátě zase nějaký kazatel evangelický usadil; spolu však napomínal také faráře, aby jen, jakož posud se dalo, kostel a farní polnosti nezanedbával, a dům svůj aby v čistotě choval,

---

¹⁰²⁾ Archiv městýse Kunštátu.

jinak že bude do Kroměříže povolán, aby se zodpovídal. Farář na tento přípis odpovídal dne 10. května t. r. a ospravedlňoval se; zároveň však si stěžoval, že obyvatelé mu desátku nedávají a že mu i s kazateli evangelickými mnohé překážky činí, kalichy snad znesvěcené že mu zadržují, a k tomu ještě, že na sv. Jiří pán na Kunštátě Štěpán Schmidt dal mu výpověď z fary. Brzy na to snad o sv. Havlu odešel farář katolický skutečně.¹⁰³⁾

Před válkou třicetiletou můžeme tedy i v Kunštátě uznámenati, že obyvatelé byli nekatolíci; z katolíků nezůstal tam téměř žádný. K tomu přispěla i vrchnost nekatolická, jejíž působení nezůstávalo nikdy a nikde bez účinku.

Po bitvě na Bílé Hoře (8. listopadu 1620.) valně se však poměry změnily. Zbraně katolické císaře Ferdinanda II. zvítězily, Morava celá se poddala císaři, o němž bylo známo všeobecně, že horlivým katolíkem sám jest, a že i chce, aby i poddaní jeho katolíky byli. Z téže zásady vycházejí, podle které se i páni na svých panstvích řídili, že totiž koho jest země, toho jest i náboženství, počal rozšiřovati i na Moravě víru katolickou, — počal prováděti protireformaci.

Pánem na Kunštátě byl tehdy Štěpán Schmidt z Freihoffen, jenž, ač nekatolík, přece sám horlivě byl působil k tomu, aby se Morava poddala císaři a věrně sloužil císaři, ano i peněz komoře dvorské půjčoval. Domnívaje se pak, že z ohledu na tyto jeho zásluhy dovoleno mu bude na jeho panství, aby tam kazatelé evangeličtí v pokoji byli a sbory evangelické aby zavírány nebyly, žádal v té příčině císaře, aby kazatelé z jeho panství vypuzováni nebyli. Dostal však za odpověď r. 1623., že toho neuznala stolice apoštolská za dobré. Tím byla žádost jeho odmítnuta. A tu vida nezbytí podvolil se Schmidt tomu, že propustí z panství svého všechny kazatele.

Kterak se to dalo, o tom podávají nám zprávu dva jesuité Jan Jakub svobodný pán Magnis a Jan Arnošt Platais, kteří od kardinála Dietrichsteina do Kunštátu byli posláni, aby rozkázali, by kazatelé byli vypuzeni. Zpráva jejich ze dne 25. ledna 1625. vyličuje nám jednání se Schmidtem v Kunštátě takto:

¹⁰³⁾ Volný Kirchliche Topographie I. c.

Když přibyli jesuité do Kunštátu, vzal je hned Štěpán Schmidt do hradu, tam je častoval i ubytoval a za řeči osvědčoval, že císaři ve všem jest poddán; o kardinálu rovněž s velikou uctivostí mluvil a i k jesuitům vlídně a ochotně se měl.

Když mu jesuité oznamovali, proč jsou posláni, a když mu list kardinalův jemu poslaný dávali, ještě než jej otevřel a četl, ptal se, zdali sám císař chce, aby kazatelé jeho z markrabství Moravského vypovědění byli? Jesuité mu na to přisvědčili. A tu hned sám Schmidt řekl, že z dvojí příčiny všelikým žádostem jejich nemůže dosti neučiniti. První příčinou jest, že jest vasal císařský a proto že ani sám nechce konati, ani připustiti, aby poddaní jeho něco konali, co by se císaři nelíbilo a co by jeho svědomí obtěžovalo. Druhá pak příčina jest, že poněvadž vyrozumívá, že vypovídání predikantů na všechny obyvatele, kteří jich užívají, se vztahuje, byť prý i věděl, že císař mu povolí, aby na statech svých predikanty míti mohl, toho dovolení že by nepoužil, aby se nezdálo, že sám mezi všemi jediný z rozkazu císařského vyminěn a vyňat jest. Jesuité pochválili ho za to, že rozkazův císařských tak poslouchá. Na to žádal Schmidt ještě, aby s ním sdělili, co při vypovídání kazatelů zachovávati jest. Odpověděli mu, že kazatele evangelické před jesuity obeslati má, a že kazatelům do 14 dní ze země vyjíti jest; hned od té chvíle však že žádných duchovních cvičení odbývati nesmějí. Zároveň patenty o tom že mají od rady městečka buď na dům radní nebo na kostel přibýti býti. Schmidt se ke všemu ochotným ukazoval a prosil jesuity, by sami posečkali, on sám že slibuje, že všecko splněno bude, jak jen chtějí. Jesuité to všechno mu ponechali, aby to vyřídil, jak slíbil. Tu Schmidt vzal od nich patenty a hned rozeslal posly, aby co nejrychleji oznámili kazatelům, jichž bylo na panství 15, že žádných služebností církevních vykonávati nesmějí; spolu pak jim rozkázal přísně, aby co nejspíše, nečekajíce ani do 14 dní, panství jeho opustili.

Mělo váhu jeho tak rychlé rozhodnutí; hned druhého dne právě o slavnosti Zjevení Páně byl v městečku Kunštátě chrám zavřen, zvony umlkly, a dva kazatelé na cestu pryč se uchystali. Jesuité také dokonavše takto poslání své, odešli z Kunštátu: na

cestě své ještě se přesvědčili v jedné vesnici, že predikant, jemuž o půl noci rozkaz pánův vyřízen byl, již odešel.¹⁰⁴⁾

Známo jest, že následkem protireformace tisíce a tisíce lidí opouštěli vlast svou a ubírali se do ciziny, poněvadž chtěli věrni zůstatí víře své a k náboženství katolickému nechťeli se přikloniti. I z Kunštátu opustili příčinou náboženství grunty své synové někdy Eliáše Špaltholce. Ještě r. 1624. zapsán jest grunt Eliášův nejmladšímu synu jeho Eliovi za 179 hřiven. Grunt tento musil si však Elia napřed vyplatiti, a tak jak čteme v knize kupní teprve r. 1631. v sobotu na den všech Svatých s povolením ur. a stat. rytíře p. Melichara Závadského ze Závadky koupil jest grunt Elian Špaltholce od nápadníkův a bratří svých, tak jak jej byl otec jeho Eliáš držel, za 179 hřiven. Než když opětovanými rozkazy Ferdinanda II. všichni nekatolíci ze země vyjítí musili, odešli také synové kněze Eliáše z gruntů Kunštátských. Zboží jejich v Kunštátě ujala se vrchnost. Tak dne 29. září r. 1645. na jisté poručení úředníka panství Kunštátského Jana Pospíšila koupil jest Petr Storster grunt po knězi Eliášovi za 179 hřiven. A poněvadž se nikdo již ze synů Eliášových při vrchnosti Kunštátské neohlašoval, Jindřich Šlik hrabě z Pozounu a z Lokte ráčil se domu jejich v Kunštátě ujítí a dne 9. listopadu 1647. p. Janu Pospíšilovi z Heilendorfu, úředniku panství Kunštátského, se všemi rolími, lukami, zahradami z milosti darovati a ode všech vsudy všelijakých robot, povinností a poplatkův osvoboditi. Tak čteme v kupní knize městečka.

Od r. 1630., od toho roku. co v Kunštátě stal se farářem Bernard Voscinius, někde i Vohanius i Wochting zvaný, počíná doba opět katolická. Pocházel z Unčova, kde se narodil r. 1579. Na kněžství byl vysvěcen r. 1615.; od r. 1630. působil v Kunštátě, kde mu mnohé příkoří zakouseti bylo. ano hrozilo mu i nebezpečí svrchované od nezřízeného vojska, které v Kunštátě zle hospodařilo. Jak za jeho času v Kunštátě bylo. tušiti poněkud můžeme ze zprávy, kterou Voscinius dne 24. dubna 1633. konsistoři olomucké poslal. Mimo Kunštátský musil spravo-

¹⁰⁴⁾ Dr Elvert: Beiträge zur Geschichte der Rebellion, Reformation etc. Schriften der hist.-stat. Section XVI.

vati ještě dva téměř docela zpustlé kostely, a sice v Sebranicích a v Olešnici s filiálním chrámem v Rovečíně. Obyvatelé v celé krajině byli načisto ochuzeni, tak že od nich málo desátku dostával, a mimo to bral teď pán panství, nedbaje pranic na stížnosti a námitky, sobě desátek ze tří ode dávna do Kunštátu přifařených obcí a ze dvou do Olešnice přifařených. Poměry náboženské byly, jak vyličoval, velmi smutné. U zpovědi velikonoční bylo toho roku toliko 5 osob; roku 1632. bylo jich sice více, ale tehdy musila vrchnost lidí ke zpovědi donucovati, což v těchto bouřlivých časech nebylo možno.

O něco později jmenuje se Bernard Voscinius farářem všech far panství Kunštátského. Tak roku 1653. pod jeho duchovní správu náležel kostel v Kunštátě, v Sebranicích, v Olešnici, Prosetíně, Rovečíně a Sulkovci a kaple v Sulikově. Obyvatelů bylo všudy v krajině té velmi málo, ale byli už všichni katolíci. Změnily se tedy poměry hodně: když přišel Voscinius do Kunštátu za faráře, nebylo tam ani jednoho katolíka, sami tam byli evangelíci, mezi nimiž žil farář v největším nebezpečenství. Avšak i v dobu tuto bylo faráři ze všech sil se snažiti, aby uhájil si práv svých. byť již životu jeho žádného nebezpečí nehrozilo. Držitel panství Kunštátského hrabě Leopold z Náchoda chtěl na příklad vši mocí míti ves Kněževes, která patřila vlastně fáře olešnické. Statečně bránil však Voscinius práv svých, sepsal německou protestaci, v které praví, že nikdy žádný Kunštátský pán vísky té ani nekupoval ani neprodával, nýbrž že byla před třemi sty lety od jisté pobožné královny Kuny pro spasení duše darována fáře olešnické. — Tu hle viděti poměry úplně opačné: vrchnost evangelická chránila a podporovala kazatele evangelické, a tu vrchnost katolická chce raději ubrati faráři katolickému, jenž si beztoho ještě stěžuje, že polnosti farní jsou neúrodné a nikdo že jich neobdělává.

Roku 1662. dne 12. srpna byla v Kunštátě generalní visitace. Dle zprávy, kterou o ní známe, byla ve chrámě sv. Stanislava schránka na nejsvětější Svátost oltářní ve zdi, v kostele byly dva kalichy, jeden pohár, jedna malá monstrance a 10 kasulí; farář pak zjednal, když před nedávnem dosti drahocenné ciborium bylo uloupeno z kostela, nové pozlacené za 74 zl.

U Kunštátu byla kaple zasvěcená sv. Trojici, již vyrozumívati dlužno zajisté kapli sv. Ducha nyní na hřbitově. Pořád musil zastávati farář správu duchovní v pěti kostelích. Proto mu chtěli dáti kaplana, jehož však farář odmítl, poněvadž dostával málo desátku ze zpustošených vesnic, z nichž obyvatelé utekli, a protože paní hradu a panství krutě k němu se chovala.¹⁰⁵⁾

Dne 13. července 1666. slavil Voscinius své kněžské druhotiny v klášteře sv. Josefa v Brně, jsa již starcem 87letým.¹⁰⁶⁾ Nedlouho na to na začátku r. 1667. zemřel.

Za doby faráře Voscinia stala se také některá obdarování k záduší a ke kostelu Kunštátskému. Nejstarší dar k záduší učinil Mikuláš Šklupka, jenž dlouho byl primatorem čili hospodářem (1617—1635.). Koupil 130 hřiven platu od Tomáše Zárychty a daroval to chudému záduší. Mimo to v knize kupní městečka Kunštátu zapsán tento zápis: R. 1658. tu sobotu před třetí nedělí adventní maje se Václav Němčický, purkrabí, z panství Kunštátského do království Českého od hraběte ze Štiku způsobem vyměřeným odebrati s dobrým svým rozmyslem a z pravé křesťanské náchylnosti ke chrámu Kunštátskému založení sv. Stanislava, kdež jest díl přátelstva jeho prostředkem smrti ze světa vyšlých odpočívá, trhovou roli, kterou koupil od Jana Straky, souseda Kunštátského, za 17 zl. rýnských po 60 kr., u přítomnosti plné rady na časy budoucí a věčně daroval. Bylo to pole na 2 měrice.

Nástupcem Bernarda Voscinia ve správě duchovní na Kunštátě byl od 6. června 1667. Matěj Ignát Felckel, který po 12 let byl farářem nejen v Kunštátě, nýbrž i správcem chrámů v Sebranicích, Olešnici, Prosetíně a Bohuňově. O kostel Kunštátský, jenž byl na spadnutí, staral se farář horlivě. Zřízen byl za něho asi r. 1668. nový poboční oltář P. Marie (do té doby byl v kostele jen jeden oltář) a nový tabernakl, na kterýž příspěvky od dobrodinců se sešly. Rovněž za něho další obdarování chudému chrámu a záduší se stala. V knize kupní v Kunštátě z doby té dvojí zápis jest zapsán: L. 1669. dne 16. ledna Martin Havlů, někdy soused Kunštátský, jsouce povinován krávu, kterouž jeho

¹⁰⁵⁾ Volný Kirchliche Topographie I. c.

¹⁰⁶⁾ Protokol domácí kláštera sv. Josefa v Brně. Ms.

manželka Mariana k chudému záduší zdejšímu jest zadala, když pak vynacházejíc se témuž Martinovi nějaká spravedlnost na gruntě Martina Vaškového, čehož nachází se v summě totiž 16 hřiven, takové pak peníze on Martin, za tu krávu k záduší jest zadal, na čemž i pan farář jest přestal, a tak tu výše psaný Martin již nic míti nemá . . . A tak od toho času, kdokoliv hospodářem jest, aneb býti má. z též živnosti bude povinnen k chudému záduší plat. — L. 1670. dne 20. května vysoce urozená a velebná panna slečna Maximiliana ze Spauru. volená abatyše slavného kláštera sv. Josefa v Brně, ten čas naše milostivá a dědičná vrchnost z lásky a dobrotivosti křesťanské k chudému záduší do chrámu Páně Kunštátského sv. Stanislava pozitiv a dva dískanty darovati jest ráčila na ten způsob, aby při témž chrámě Páně každou sobotu litanie k blahoslavené Panně Marii za ni se vykonávaly.¹⁰⁷⁾

R. 1679. dne 29. září stal se farářem na Kunštátě, presentován byv od hraběte Kašpara Bedřicha z Lamberku, Štěpán Augustin, posavadní kurát v Újezdě u Unčova. Zároveň byl správcem filiálního kostela v Sebranicích a v Sulikově. V Sebranicích byly služby Boží každé neděle, v Sulikově pak každé třetí neděle. Kostelu Kunštátskému darována byla za něho kráva a dva úly včel. K faře náleželo polí sice dosti, ale všechna byla kamenitá. a byla ve 13 kusích: k ní příslušel i »kněžský hájek« a rybník proti kněžské zahradě. jak se z městečka do Sebranic jde; užívala však toho rybníka vrchnost, a za to dostával farář 30 kaprů, 15 štik, a drobných rybiček dva džbery. Mimo to dostával farář od vrchnosti jako deputát 10 věder vína, žita měl dostávati 27 měric, vrchnost však nedávala tolik, ovsa 13¹/₄ měrice, pšenice 4 měrice, hrachu, krupek ječných, prosa a pohanky po měrici, 20 mázů másla, 40 liber sýru, 4 kbeliky soli. Obilí dávala vrchnost proto, protože od vrchnosti ode dávna byly polnosti odňaty z mnohých dědin k rozličným dvorům panským. Víno a viktualie dostával farář od vrchnosti, poněvadž nebral desátků z panských dvorů v Kunštátě. v Sebranicích a ve Vísce. Dříví od vrchnosti dávalo se s potřebu. Na hotovosti dostával

¹⁰⁷⁾ Archiv městyse Kunštátu.

z důchodu Kunštátského 23 zl. 20 kr. Mimo to piva každou várku dvě vědra dostávali měl proto, že pánev z městečka vzata byla do pivovaru panského a tedy i várky tam přenešeny byly.

Avšak farář Štěpán Augustin nedostával všeho toho; tak zejména nedostával piva pro čeleď, jakož i odňato mu bylo právo svobodné pastvy na pozemcích vrchnosti.¹⁰⁸⁾

Nezůstal však farář Augustin dlouho v Kunštátě. Již dne 17. června 1680. jmenuje se farářem na Kunštátě Pavel Leopold Michalina, jenž tam přišel z Čech od Prostějova. Za něho počínají řádné matriky.

Roku 1686. dosazen byv Michalina na faru do Mor. Ostravy, opustil Kunštát. A tu ode dne 5. dubna t. r. stal se na Kunštátě farářem František Xaver Leffler. Narodil se v Mor. Ostravě r. 1658., studia svá konal na universitě v Olomouci, kde se stal i bakalářem theologie. Vysvěcen byv na kněžství r. 1683. poslán byl za kaplana do Třebíče, a později (v březnu 1684.) do Prostějova. Již však 13. července 1684. stal se farářem v Rosicích a administrátorem farního chrámu v Troubsku. Odtud r. 1686. dosazen byl na faru Kunštátskou a zároveň jmenován byl děkanem děkanství Kunštátského. R. 1690. jmenován pak od biskupa Karla z Lichtensteina i děkanem Jevičským.

Když r. 1692. vládcové v Rusku Jan a Petr Alexoviči žádali od císaře Leopolda I. za katolické missionáře do Ruska, byli ustanoveni od císaře Leopolda a od biskupa Karla z Lichtensteina ku práci té děkan Kunštátský František Leffler a farář Brumovský Pavel Josef Jaroš. Když dne 28. července od sv. kongregace de propaganda fide dekret pro tu missii obdrželi, odebrali se k císaři do Vídně a tam velice vřídne přijati byvše, dekret od císaře za touž příčinou dne 24. srpna obdrželi; zároveň pak dány jim i pověřující listiny i přikázán byl jim Otto šlechtic Pleyer, aby je do Moskvy doprovodil. Odtud stolice apoštolské byli obdařeni fakultami biskupskými, které se udělují missionářům ve vzdálených krajinách. A tak dospěli do Moskvy ještě r. 1692., a tam působili po celých šest let až do r. 1698. Leffler mimo

¹⁰⁸⁾ Volný l. c. — Archiv farní v Kunštátě od. VI. fasc. c.

innohé soukromé audience i třikráte veřejně před samým carem Petrem Velikým kázal.

Dne 7. října 1698. vrátili se zase do Moravy s listem velice pochvalným, a i Leffler i Jaroš ujali se far svých. Leffler, za jehož nepřítomnosti děkanství spravovali r. 1692. Václav Neupauer, a r. 1694. Tobiáš Duchka, před tím farář v Jedovnicích, opět sám stal se také děkanem. R. 1702. vzhledem k jeho zásluhám, kteréž si ve správě duchovní a v oné missii získal, jmenován byl kanovníkem při kollegiatním chrámě v Brně a 18. října t. r. byl installován. Poněvadž však žádné místo, aby mohl býti kanovníkem, jenž by měl svou residenci, uprázdněno nebylo, dal se Leffler zatím r. 1703. investovati na faru do Prostějova. Již však r. 1704. stal se skutečným residentialním kanovníkem v Brně, kde r. 1715. byl od kapituly zvolen za děkana kapitulního, jímž však po dlouhém teprve sporu r. 1724. byl potvrzen. V úřadě tom získal si o chrám sv. Petra v Brně a o kapitolu veliké zásluhy. Zemřel 14. dubna 1744. maje věku 86 let.¹⁰⁹⁾

Když byl Leffler děkanem v Kunštátě, byl zbudován od hraběte Kašpara Bedřicha z Lamberku nový kostel, téhož založení jako kostel starý, totiž ku počtě sv. Stanislava biskupa. Dostaven byl r. 1687. Nebylo však tehdy u něho žádných kaplí, jako nyní jsou, nýbrž jediná loď jen v něm byla. Ke kostelu tomuto byly přifařeny: Kunštát. Sichotín, Sulikov, Petrov, Roseč, Makov, Rudka, Braslavec, Hluboké, Kunice, Toubor. Mimo to patřil pod Kunštát i kostel v Sebranicích, k němuž příslušely tyto dědiny: Voděrady, Nejrov, Nejrovec. Újezd, Sasina. Klevetov.

Faráři svému byli z Kunštátu povinni odváděti desátku žita a ovsu po 14 kopách a 1 mandelu. Sousedů, kteří tím byli povinni, bylo 29. Od starodávných let vždy každý rok o sv. Janě každý soused měl dáti za sýr 6 kr. správci duchovnímu. Také na zelený čtvrtek z každého domu měli dávatí vejce tři nebo čtyry, aneb za ně krejcar jeden, při tom pak koledu obyčejnou. Desátek byli povinni do stodoly svými koňmi duchovnímu správci

¹⁰⁹⁾ Dle Dějin kapituly Brněnské, které latinsky napsal vdp. p. kanovník Dr. František Zeibert. Ms.

odvézti. Při hodech dávali jeden každý koláč ode starodávna. Všichni farníci při sv. zpovědi velikonoční dávali dle starobylého obyčeje 2, 3 i 4 vejce faráři do kuchyně.

Nejhůře, jak Leffler zaznamenal, bylo, že role u Kunštátu ne na jednom, nýbrž na mnohých místech leží, nebo mnozí již farníci si je nevážně priorávali ke svým, a tak veliké pře farářovi vzbuzovali. Což se mně kolikráte stalo, když jsem si jich hájil, tehdy závist a pronásledování veliké povstaly u vrchnosti. Ale nedbal jsem do konce nic na to, protože pro spravedlnost jsem se potýkal — výslovně tak připomíná Leffler.

K faře patřily také tyto louky: v žlibkách u »Lavek.« louka naproti hořké třešni, loučka »pod Jalovčím« malá, louka u Petrovského mlýna. Ale chtěl-li z nich farář nějaké seno mítí, musil prý jich dnem i nocí hlídati, nebo mnozí ani za dlaň louky neměli a přece dobytek chovali, a tak faráři prý je vypásávali a vyžíнали.

Také les nebo hájek kněžský obecně řečený byl u Kunštátu, kde nedal Leffler dříví sekati, aby dobytek mohl se v létě procházeti. Dole pod ním byla louka veliká a tam až do žní pásával se toliko farářův dobytek, protože jinde žádných pastev anebo prohonů nebylo.

K faře náležely ještě dva grunty; jeden byl za starou školou (jak se jde k Rudce), na němž bydlel r. 1701. Jakub Růžička hrnčíř, druhý byl za kostelem nebo za novou školou (jak se jde k Sebranicům), na němž zůstával Vít Kramářův švec. K nim však nebyly žádné polnosti, nýbrž toliko zahrady při domech; ty od starodávna připsány byly kostelu Kunštátskému a robotní faráři každý týden tři dni. Kdyby ty chalupy jejich zpusly a farář jich chtěl užívatí, tehdy patřící z nich daně měsíční musí sám platiti. Roboty na ten čas pro nepřítomnost poddaných žádná býti nemohla.¹¹⁰⁾

Nástupcem Lefflerovým v Kunštátě byl od 24. června 1703. Jan František Fabritius, jenž byl také děkanem. Zemřel však již 14. ledna 1707.

---

¹¹⁰⁾ Proventus et obventus Parochiae Kunstadiensis. Psáno od Fr. Lefflera r. 1701. V archivu farním.

Od 2. února 1707. byl farářem a spolu i děkanem na Kunštátě Karel Czoklič, jenž tam dosazen byl z Bystřice nad Pernštýnem. Byl posledním děkanem toho děkanství, kteréž složeno bylo asi z nynějšího děkanství Letovského a Boskovského. Dekanát potom asi r. 1730. byl z Kunštátu »ex post« přeložen do Bystřice nad Pernštýnem. — V poslední své vůli odkázal Karel Czoklič 600 zl., aby z těch peněz světlo v lampě před nejsv. Svátostí oltářní udržováno bylo. — Zemřel na Kunštátě r. 1730.

Po něm následoval 13. června 1730. Matěj Haupt. Nežl stal však v Kunštátě dlouho. Sebranští totiž, kteří potud byli přifařeni do Kunštátu, a u nichž každé neděle farář Kunštátský služby Boží vykonával, prosili r. 1732. o vlastního faráře. Matěj Haupt, farář Kunštátský, se sice tomu vzpíral, a Leopold hrabě z Lamberka, pán panství, také nechtěl sem faráře, leda jen expositu dáti. Když však koupil r. 1733. panství Kunštátské Jan Theodor svobodný pán z Imbsen, dosáhli v Sebranicích svého faráře. Fara v Sebranicích byla lépe nadána nežli fara Kunštátská, a tedy farář Kunštátský Matěj Haupt odešel do Sebranic v březnu 1734.

V Kunštátě od 27. března 1734. stal se farářem Josef Henzl. Za něho rozšířen byl kostel Kunštátský Jan Theodor svobodný pán z Imbsen přistavěl k němu obě postranní kaply. V každé kaple zřízeny byly dva oltáře; kapla pak severní proto, že rod pánů z Imbsen z biskupství Paderbornského pocházel, zasvěcena byla patronu diecese té, sv. Liborovi, a obrazem světce toho byla ozdobena. Když pak dostal Jan Theodor r. 1735. reliquií sv. Liboria, dal pro ni v Augšburku stříbrné poprsí zhotoviti a dal ji r. 1735. dne 24. srpna, v den svých narozenin, ve slavném průvodu, jehož se tisíce lidí účastnilo, ze zámku Kunštátského do farního chrámu přenéstí.

Aby slavnost ta tím slavnější byla, bylo rozkázáno farářům na patronátě, totiž ze Sebranic, Olešnice a Radiměře, by se i s farníky v průvodě dostavili. Mimo to byl pozván opat Norbert Umlauf z Hradiště u Olomouce. převor kláštera Dominikánského z Boskovic se svým duchovenstvem, blízcí faráři z Boskovic, Letovic, Křetína, Svitávky a z Lysic, by se svými farníky do-

spíšili. Vítězoslavné brány zvědaly se u kostela a na náměstí u sochy Neposkrvněného Početí P. Marie. Tu bylo české kázání, německé bylo v kostele. — Ostatky sv. Libora dávaly se pak každého roku v den tomuto svatému zasvěcený lidu k políbení.¹¹¹⁾

V týž asi čas také daroval svobodný pán Jan Theodor chrám farnímu v Kunštátě krásný kříž s ostatky sv. Jana Nepomuckého, jež sám darem byl dostal od císaře Karla VI. Od té doby jsou v Kunštátském farním chrámě v oktávě sv. Jana Nep. litanie se sv. požehnáním.

R. 1738. byl zbudován opět od Františka Arnolda svobodného pána z Imbsen kostel zasvěcený sv. Duchu »na Lipce,« který tehdy byl téměř ve zříceninách. Jsou v něm tři oltáře; poboční jsou zasvěceny Matce Boží a sv. Františku Serafinskému.

Za Josefa Henzla l. 1759. dne 10. srpna přijali primator, purkmistr, rada a celá obec městečka Kunštátu od paní Anny Zoubkové. bývalé měšťanky v městysi Kojetíně, 120 rýnských zlatých z dovození konsistoře na věčnou fundaci ku památce tesknosti Krista Pána, kterou pro naše spasení v zelený čtvrtek trpěti jest ráčil, založenou pod ročním platem 5⁰/₁₀; kterýž plat v sobě obsahující 6 rýnských každoročně a věčně při kanonické visitaci věrně a spravedlivě že odváděti, se jeden za všechny a všichni za jednoho zavázali, z kteréhož úroku záduší Kunštátskému sv. Stanislava každoročně 3 rýnské připadly a ostatní 3 rýnské zvoníkům, kteří každý čtvrtek tesknost Krista Pána hrubým zvonom vyzváněti měli.

Roku 1766. dávalo se faráři desátku v obilí tolik, co před stoletím; vajec se však uvádí summa 2 kopy a 34 kusů, hřotových peněz místo sýru dávali z Kunštátu 6 zl. Tak desátek se uvádí i později.

Josef Henzl byl farářem na Kunštátě až do r. 1770.¹¹²⁾ Po něm následoval Ignát Michel rodem z Val. Meziříčí. jenž po

---

¹¹¹⁾ Der heilige Liborius. Sein Leben, seine Verehrung und seine Reliquien von Dr. Conr. Mertens. Paderborn 1873.

¹¹²⁾ Volný ve své církevní topografii uvádí v ten čas, kdy Henzl farářem na Kunštátě byl, tam faráře ještě Ondřeje Černovského, jenž prý v září 1749 komutoval do Čučic s Bohumírem Römrem. Tento pak byl prý v Kunštátě do r. 1769. Avšak v matrikách Kunštátských tito dva se nejmenují, jak se mnou laskavě nynější dp. farář Karel Břesky sdělil.

tři měsíce byl před tím administrátorem v Kunštátě. Zemřel však dne 26. září 1784., právě v dobu, kdy v poměry náboženské jal se zasahovati císař Josef II. Mnoho tu bylo císařem změněno. Patent toleranční měl za následek, že ve mnohých farnostech odpadla od církve katolické většina obyvatelstva, a že se přihlásila k vyznání evangelickému, k němuž se lid podtají přiznával po století. Tak se stalo zejména po hranicích českomoravských, na př. u Jimramova, u Olešnice a j. Lid však v Kunštátě zůstal věren všecek víře katolické. — V době té r. 1783. měl býti zrušen také v Kunštátě kostel sv. Ducha na nynějším hřbitově. Zachován a ušetřen byl jenom tím, že se zaručil svobodný pán Ignát z Honrichsu, že jej vždycky opravovati bude. Tak kostel byl ponechán, a baron vystavěl pod ním hrobku rodinnou. Na hřbitově kolem kostela toho vystavěl pak r. 1799. domek pro zdánlivě mrtvé.

V době té josefinské stal se na Kunštátě dne 31. prosince 1784. farářem Josef Čermák, rodilý z Jimramova, který byl po dvě léta kaplanem v Kunštátě. Za něho byla zřízena lokalie v Bedřichově, k níž byla přifařena vesnice Kunice, která potud patřila ke Kunštátu. Spolu pak vesnice Petrov, Makov a Roseč přifařeny byly od Kunštátu k nově zřízené lokalii v Sulikově. Od této doby jsou tedy ke chrámu Kunštátskému — přifařeny: Kunštát, Rudka, Sichotín, Braslavec, Toubor a Hluboké. — Roku 1799. byly v kostele z peněz kostelních postaveny varhany o 15 registrech. Pracoval o nich Jiří Španěl z Rokytnice v Čechách.

Když Josef Čermák zemřel dne 26. listopadu r. 1804., stal se farářem v Kunštátě Josef Vieřbovský. Narodil se v Opavě r. 1759. Bohosloví studoval v Olomouci a vybyl je, když mu bylo 22 let. Bylo mu tedy čekati do let kanonických; zatím pak byl vychovatelem. Avšak ani když byl vysvěcen na kněžství, nemohl se oddati správě duchovní pro přílišný počet kněžstva. Proto byl dlouho vychovatelem v domech šlechtických; nejprve v Prešpurku, kde se naučil řeči maďarské a slovácké, pak v Kunštátě u Ignáta barona z Honrichsu. V Kunštátě horlivě také byl činným ve správě duchovní; starého faráře Josefa Čermáka podporoval jak moha, zejména však ve škole. Jeho zásluhou také bylo, že byla v Kunštátě počátkem tohoto století zřízena škola industrialní.

Po smrti faráře Josefa Čermáka stal se nástupcem jeho mimo své nadání Vierbovský. V únoru roku následujícího byl investován. Avšak kolik starostí hned na počátku zakusil! Aby faru do jakého takého pořádku přivedl, potřeboval mnoho peněz, jichž neměl; v zámku když byl vychovatelem, nemaje ani pomyslení na faru, vynakládal peníze raději na knihy, jichž hojnost z rozličného oboru a v rozličných řečích (znalť kolikero řečí) měl. Sotva však byl několik měsíců na fáře, přišli Francouzi. Útrapy, jichž mu tehdy zakusiti bylo, líčí ve své autobiografii, která v latině, psána jest v domácím protokolu fary Kunštátské. Nechtě tedy vypravuje sám:

Roku 1805. když opět vypukla válka s Francouzi, i nás nepřítel krutý a zuřivý napadl. Na svátek sv. Barbory dne 4. prosince po znamenité porážce u Slavkova, která nejvíce Rusy stihla, jenž nám byli na pomoc, na úsvitě přijel k fáře strážmistr s 15 jezdcí, aby ji obsadil. Domácí otevřítí nechtěli, byli však k tomu donuceni, když jim okna rozbili. Farář spal v zadním pokoji, hlukem však v domě byv vyburcován, bosý oblékl si kalhoty, dal si pokrývku na hlavu a vyšel ke vratům. Tam shledal již vojáky, jichž velitel hrozivě se na něho po latinsku obořil: »Proč nám nechcete otevřítí?«

Podle zeleného a červeného obleku domníval se farář, že jsou to naši husaři. ježto o bitvě a o porážce našich ještě nic nevěděl, a proto maďarsky odpověděl.

Onen však na to řekl: »My jsme Francouzi.«

Farář na to: »Mluvme tedy francouzsky; čeho si žádáte?«

»Tisíc zlatých na penězích.«

»Těch nemám.«

»Půjdete tedy s námi na hrad k veliteli. Však vy je obstaráte.«

Polonahého faráře v blátě až po kolena vedli na hrad. Tam sebrali 700 zl., kolik prozatím v pokladnici bylo, a odjeli, poněvadž neměli dovoleno tak činiti (t. j. peníze bráti).

Na zejtří však dne 5. prosince přišlo silnější oddělení z Letovic od generala Fauconeta poslané, aby vybíralo kontribuci pro vojsko francouzské. Kapitánem jich byl Jordanis, mladík 22letý,

příbuzný slavného Murata, jenž opět byl příbuzen s císařem francouzským Napoleonem. Kapitán s farářem prudce se utkal. S vojskem svým uhostil se na hradě, odtud o 2. hodině poslal deset vojáků, aby faráře odvedli na hrad do kanceláře s vytasenou zbraní; na cestě připojili k farářovi i žida, aby tak starý i nový zákon stejný osud zkusil. Když oba byli již v kanceláři (hejtmanu hradu, aby s nimi zároveň držán nebyl, vymohl jako nemocnému farář), dva vojáci s bajonety přede dveře postaveni. Teď vstoupil pán francouzský s vysokým kloboukem na hlavě, vytáhne hodinky, ukáže faráři — bylo právě půl třetí — a nařizuje:

»O půl čtvrté na tomto stole ať najdu vypočítány tři tisíce zlatých, polovici ve stříbře a polovici v bankovkách, vy se o to postaráte!«

S tím odešel k paní hradu, u níž se velice dvorně choval. Zatím jsem se židem vyjednával a pro Boha ho zapřísahal, aby, má-li, se zaručením náhrady i od panství i od poddaných, nás z této tísně vytrhl a tím i následků hrožících uchránil. Ale ten zaříkal se mi u Desatera, chopiv se ho, že o nic se nepostaral, a že jest připraven na všechno i na smrt. Farář po pokoji sem a tam chodí, než voják francouzský nasadil mu bajonet na prsa, tu útěchu mu dáváje: »Jestliže odtud i na krok se hnete, hned vás probodnu.« — a tak byl přinucen buď státi nebo seděti. Když hodina minula, přišel kapitán. Ptal se, jestli už ty tři tisíce zlatých vypočítány jsou.

»Odkud?« odvětil farář. »Já jich nemám. — Co jsem tehdy měl, bylo všeho všudy 5 zl. — Kdybych měl 30.000, dobrovolně bych je dal, jsa nucen moci ustoupiti.«

On však: »A já bych vám je pod nohy vhodil, o vaše peníze nestojím. Nepožaduji leda co pro naši výživu sluší, a mám rozkaz, abych toho vyžadoval. A nechci těch 3000 jen od vás, nýbrž chci, abyste vy se o ně postaral.«

»Jak pak může se o ně starati váš zajatec, a když ještě zavřen jest?«

Dáno mi tedy dovolení, abych poslal písaře a konšela, aby v městečku peníze ty sebrali. Ti však když se vrátili, donesli 500. Tu zuřiti počal kapitán a pistolemi před prsy mi pohrával, jakobych mu jen vysmívati se chtěl, a jej za blázna míti.

»Však vás naučím, abyste je obstaral!« káže donéstí lavici a jakoby byl mým obyčejným lékařem, nařizuje mi pro trochu lepší chuť 150 ran. Tu seberu se, nebezpečí hrozící více pohání a podněcuje člověka, nežli přítomné, se vší duchapřítomností a rozhodností mu odpovídám:

»Jsem ve vaší moci, jsem však tak slabý, že neručím vám za to, snesu-li 10, jak pak teprve 150 ran. A konečně nebudu ani já, ani vy nebudete mítí 3000 zl.«

»Vy jste duchovním,« řekl, »kdybyste jen slovíčko řekl, hned by farníci na slovo vaše donesli to, co požaduji; vím, ve městěčku jest 200 čísel, jak pak by nebylo v každém čísle 30 zl.?

»Ani 30 kr. ve mnohých, znám já chudáky své. Pošlete sám vojáky své, prohledejte je, a shledáte-li jinak, dejte mne oběsiti.«

»Nesmýšlíte dobře s Francouzi!«

»Jak bych nesmýšlel?« odpovídám, »vždyť již okolnosti vyžadují, abych dobře s vámi smýšlel!«

A abych dokázal, že dobře s nimi smýšlím, pokračuji: »Mladý člověče! svými způsoby, svou řečí a vším dosvědčujete, že jste měl ušlechtilé a lidské vychování, a tu sobě násilí činíte, masku tyraňa berete, zatvrzujete se na člověka bezbranného, a který jest ve vaší moci. Opravdu, to vám nesluší!«

On však nic na to nedał a zurivě odpověděl:

»Jaké jsem měl vychování, nejlépe vím: co vám je po tom? Tu jsem vojínem! 300 mil od nejzazších končin Francie přicházím, abych v zlořečených horách vašich mladý svůj život v nebezpečí vydával. abych krvácel, abych pro císaře vašeho, který na nás Rusy zavolał, trpěl, a vy jste poddaný jeho!«

Ted' dal zapřáhnouti do vozu, abych byl odvezen. Hejtman hradu dal zapřáhnouti do pokrytého, z toho však poručil on vypráhnouti a do řebřinového zapřáhnouti. Prosil jsem toliko, abych byl vezen buď do Boskovic, nebo Tišnova aneb do Letovic, jsa té jisté naděje, že moji (farníci) neopomenou mne vyplatiti.

»Budeš veden,« řekl, »do krajiny, odkud se nevrátíš, a nevidíš nikdy již vlasti.«

Požádal jsem tedy o kus chleba, o snop slámy a o plášť; tak jsem se uchystal na cestu. Musil jsem napřed, on se strážníky šel za mnou. To zvěděvši urozená paní hradu, vyběhla a mne právě na schodech ještě dostihla; všechna uplakaná mi podává na rozhodnou ruku, a francouzsky nařiká nad mým smutným osudem, který mne v Kunštátě potkal, jenž jsem o rodinu panskou po 12 let tolik obětí přinesl.

Výjevem tímto byl mladý kapitán pohnut, a řekl paní: »Madame, nechám vám faráře.« Zavedl mne nazpět do kanceláře, dotknul se rukou kamenného stolu a zahřměl: »Zitra o deváté hodině budou na tomto stole 2000 zl. odpočítány. Farář svou hlavou se zaručí! S Bohem! Spěchám, abych jinde podobně peníze vybral.« — A skutečně téže noci vrchního hejtmana v Boskovcích Mayera v noci v převelikém blátě pěšky do Letovic odvěkli a tam do škaredé díry zavřeli, kde by byl zahynul, kdyby letovští úředníci hospodářští za něho se nebyli zaručili.

Jsa na svobodě, svolávám hned obec a ukazuji, že každou chvilku nebezpečí jest větší. Hned tedy v dědinách, po mlynářích a rychtářích blízkých ty 2000 sebrali. Dne 6. ráno o 9. hod. byli Francouzové tu; peníze však také na stole byly odpočítány. Sebrali je a dali mi kvitanci od generala Diesbaka, sběratele kontribucí, podepsanou, že skutečně na panství Kunštátském 2000 zl., jako vypsaná kontribuce pro vojsko francouzské odvedeno bylo, a teď velice vlídně se mnou jednali. Tak smutný ten výjev skončil; po něm však jiný ne méně smutný a nebezpečný následoval.

Umístněno bylo v Kunštátě 5 vojáků s desátníkem, aby pozorovali hranice české. Poněvadž nechtěli býti odděleni od sebe, ubytoval jsem je u Pěty v domě rožním všechny, a jídlem i pitím zaopatřil. Když se vína nedostávalo, jehož jsem já zejména pro nedostatek peněz míti nemohl, avšak po láhvích z hradu a po sousedstvu jsem je vyžadoval, a když odnikud jsem už nic dostati nemohl, řekl jsem jim to, nabízejí jim piva a vody co by chtěli. O tom však nechtěli ani slyšeti ani tomu věriti. Počali víno žádati, a že víno jim přísluší; já že schválně zapírám, jakobych vína neměl, což nemožno že jest; vždyť prý ve Francii i nejmenší farář plné sklepy má. Doráželi na mne obvyklým francouzským

úslovím, že dobře s Francouzy nesmýšlím, a vytasivše meče a nad hlavou mi jimi potrhující po způsobu francouzském mne usvědčiti chtěli, že víno mítí musím. Domáci a farníci chvěli se o můj život.

Kojil jsem se i v situaci této naději nějakou. Vyvážnův z rukou jejich, hned jsem se do Letovic ke kapitánu jejich odebral, a tam jsem mu i jak se věci v pravdě mají, i čeho ode mne a jakým způsobem požadují, oznámil a vypověděl. Ten vyptával se, zdali tomu skutečně tak, zdali bílým chlebem, zeleninou v omáčce, dobrým hovězím masem, zelinami, pečení každodenně, — pro niž jsem všechny své husy a svůj salát dal — pivem a vodou do syta zaopatření jsou. Když jsem se hlavou svou zaručil, že tomu tak jest, napsal lístek, že vína jim dávatí nemusím. V noci se vrátiv, hned jsem to oznámil desátníkovi, muži skromnému a střízlivému; ten však sám neosmělil se vojákům lístku ukázati, zítra u snídání ráno abych to sám učinil, mně poradil; zatím pak několik měšťanův ustanovil, aby u dveří dleli, a kdyby na mne násilné ruce vztáhnouti chtěli, aby mne osvobodili. V čas snídání, ačkoliv mi moji zbraňovali, přišel jsem jak obyčejně k vojákům a vlídně jsem je pozdravil. Žádný neodpověděl; za chvíli však jeden mi hodil chléb a tázal se: »Tedy vína nebudeme mítí?« — »Vždycky bych vám je dal, ale nemám.« Ukáži jim lístek a ptám se, znají-li písmo. Tu vztek svůj odvrátili ode mne a obrátili na kapitána, jenž se jmenoval Patineau; tomu zlořečili a láli, že v bitvě jistě ve větším ohni nebyl než oni. Ze zoufalství pak tehdy 17 mázů vína a ještě k tomu pálenky vypili, až se opili. — Dne 6. ledna 1806. konečně, když byl v Prešpurku mír ujednán, po několika dnech přátelsky odešli; na cestu požádali ještě sobě několik krajců bílého chleba.

V dobách těch, nebezpečných pro celou říši Rakouskou, v tísní největší musilo i stříbro kostelní vydáno býti, aby jen říše brániti se mohla proti císaři Napoleonovi I., od jehož praporů štěstí válečné neodstupovalo. Roku 1806. vydáno bylo stříbro i z kostela Kunštátského; bylo ho 10 liber 135 lotů. Co tu ještě zbylo, musilo se vydati až na nejnutnější potřebné věci r. 1810. Vydán byl také kříž krásný, v němž chovány ostatky sv. Jana Nepomuckého, jakož i poprsí stříbrné, v němž byly ostatky

sv. Libora. Jednu starou monstranci vyplatil však Kunštátský měšťan Martin Kubík 70 zlatými a tak ji zachoval.

Za faráře Josefa Vierbovského v letech 1805—1809. vykácen byl také kněžský hájek. Posud však říká se polnostem, které u hájku toho byly, »u hájku.«

Roku 1811. byla v Kunštátě generalní visitace. — Farář Vierbovský zemřel dne 8. ledna 1815., maje věku 56 let.

Po něm stal se farářem v Kunštátě ode dne 8. března 1815. Petr Pavel Palla. Narodil se ve Žďáře r. 1752. a tam vstoupil do řádu cisterciackého. Když však klášter ve Žďáře za císaře Josefa II. byl zrušen, stal se Palla knězem světským. Roku 1796. byl farářem v Sulikově, kde potrval 14 let, až do r. 1810. Odtud dostal se do rodiště svého Žďáru za faráře, a když uprázdněna byla r. 1815. fara Kunštátská, dosazen byl na ni. Působil ve správě duchovní až do r. 1832.; toho roku dne 8. března umřel.

Nástupcem jeho stal se kaplan jeho Jan Sysel od 18. června 1832. Narodil se v Lulči r. 1803., na kněžství vysvěcen byl r. 1826. V plné síle mužné stal se farářem na Kunštátě, a horlivě také byl činným ve správě duchovní.

O ozdobu kostela byl také velmi pečliv. Vymohl na patronovi, že téměř celý kostel obnoven a opraven. V kaplích postranních zbudovány nové oltáře, neboť oltáře ty, které tam byly zasvěcené sv. Antonínovi a sv. Františku Xav., nad míru byly už sešlé. O oltáři sv. Libora, který před sto lety byl zbudován, a o jiných oltářích, které v kaplích těch zřízeny byly, nebylo tehdy již ani stopy. Místo nich zřízeny byly oltáře zasvěcené sv. Leopoldovi a sv. Josefu, k nimž hraběnka Isabella Kalnoky věnovala dva lustry. Obrazy sv. Leopolda a sv. Josefa maloval Jan Dittmann ve Svitavech. Mimo to v kostele dlažba byla opravena, nový tabernakl zřízen, všecko v kostele obnoven, i nový obraz na hlavní oltář od vídeňského malíře Jana Kleina byl zjednán. Kostel pak také byl znovu pokryt, jakož i kostel sv. Ducha na hřbitově.

Více se o faráři Janu Syslovi zmiňovati snad netřeba, vždyť pamatují se na něho přemnozí, aniž pak se sluší, abychom o časech nynějších soudili. Vzmíniti se však chci o kaplanu jeho

Josefu Bednářovi, jehož jméno téměř už jest zapomenuto. Avšak ne slova má, nýbrž slova Miloslava Hurbana uvedena budtež. Píše Hurban ve »Květech« r. 1839. (číslo 37., str. 296.) takto: Krásnými bory jsem došel Kunštátu, městyse, asi 1000 Moravany obydleného. A jsou to zde hodní Moravané: nejsou to více ti, co mají obyčej hanbiti se za svou řeč, za svou krev, za svůj slavný a veliký národ. Oni čtou knihy české, čtou časopisy, noviny, slovem oni se ve své mateřské řeči vzdělávají. Zvláštní zásluhy o vzdělání Kunštátských měšťanů má tamnější kaplan, velebný pán Bednář. On jim zapůjčuje knihy, které mysl i srdce jejich ušlechťují, k mravnosti vedou, chrání od poblouzení, zdivočení a znemravenění. Knihovna jeho by mohla býti vzorem mnohému vlastenci českému, moravskému, zvláště ale slovenskému. — Bednář však záhy na to zemřel v Brně; v knihovně své nejvíce knihy bohoslovecké odkázal knihovně farní do Kunštátu, by jich tam kaplani používati mohli. Ode všech Kunštátských obyvatelů zasluguje zajisté vděčné vzpomínky.

Věnujme pak obzvláště letos v rok jubilejní vzpomínku i jinému kaplanu Kunštátskému — Josefu Sankotovi. Dlouhá léta kaploval v Kunštátě, tam také napsal a roku jubilejního 1863. vydal knihu: Pomníky tisícé ročnice. Téhož roku 1863. odešel však z Kunštátu na faru do Radkova u Telče, kde zemřel.

Kunštátský farář Jan Sysel zemřel r. 1865, dne 22. listopadu. Nástupcem jeho od 27. února 1866. se stal Antonín Halla. Narodil se roku 1815. v Bosonohách, vysvěcen byl na kněžství r. 1839. a kratinký čas pobýv za kaplana v Ivančicích. ustanoven byl do Kunštátu, kde byl až do r. 1850. Toho roku stal se farářem v Sulkovci, odtud pak presentován byl po smrti faráře Jana Sysla do Kunštátu.

Za něho kostel znovu opraven a bílým plechem pokryta věž, kaple v Sichotíně vystavěna atd.

Život jeho jest v čerstvé paměti, a žádný zajisté nebude popírati, že byl knězem horlivým, mužem řádným. Ode mnohých byl za živa nedoceněn, nyní však po smrti jeho každý zajisté spravedlivěji a rozvážlivěji souditi bude o muži, jakým byl.

Zemřel dne 4. května 1883., a na sv. Stanislava, patrona chrámu farního, byl za velikého účastenství lidu pochován.

Administrátorem uprázdněné fary byl jmenován zdejší oblíbený a vážený kaplan Jan Zeman, který od vysvěcení svého r. 1878. po pět let zdárně působil v Kunštátě. Administrátorem byl až do srpna 1883., kdy dosazen byl za faráře na Kunštátě Karel Břeský, až dotud farář v Rovečíně, narozený v Baškově ve Slezsku r. 1852., vysvěcený na kněžství r. 1876. Horlivost svou pro okrasu chrámu Páně osvědčil tím, že se přičinil, aby opět byl uvnitř opraven a okrášlen. Tak na památku letošního jubilejního roku zjednány sochy sv. věrověstův našich, apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda, jakož i socha Panny Marie Lúrdské. Další činnosti a působení nynějšího dp. faráře přejeme všeho zdu.

Sem také za slušno máme položití seznam kaplanův a kooperátorů, kteří na Kunštátě působili, pokud jich z matrik vyhledati lze:

Roku 1687 Matěj Balcar, 1689 Pavel Vymlátil, 1690 Tomáš Labušík, 1691 František Neděle, Václav Frank, 1692 Antonín Čejka, 1693 Matěj Beránek, 1697 N. Zuras, 1698 Jan Bunč, 1699 Jan Brančík, 1700 Jiří Heile, 1702 Ondřej Leffler, 1704 Matěj Majer, 1717 Jan Soukop, 1718—1732 František Czoklič, 1718 Štěpán Lohr, 1722 Norbert Krsa, 1726 Benjamin Pajer, 1728 Petr Meinhard de Vatt, 1729 Karel Friedrich, 1730 Josef Mikšík, 1732 Josef Pšor, Antonín Burian, František Albl, 1732 Josef Mikšík, 1737 Antonín Rosaci, 1747—1760 Augustin Tihoun, 1760 František Hájek, 1770 Josef Grohmann, 1772 Ignát Körber de Lauro, 1782—1784 Josef Čermák, 1785 Filip Šustáček, 1789 Josef Komínek, 1805 Karel Šedý, 1815 Josef Trávníček, 1819 Jakub Sušický, 1820 František Gruss, 1828 Jan Ondříšek, 1828—1832 Jan Sysel, 1832—1836 Jan Hehl, 1836—1839 František Bednář, 1839 až 1850 Antonín Halla, 1850 Rudolf Holásek, Antonín Skoták, 1853 až 1863 Josef Sankot, 1863—1864 Josef Spáčil nyní farář ve Třténicích, 1866—1867 Michal Petružela nyní farář v Dobřínsku, 1878—1883 Jan Zeman nyní farář v Rovečíně.

V. Paměti o škole.

Nejstarší škola v Kunštátě, pokud o ní zpráv dohledati se možno, stála někde za kostelem při silnici, která vede k Rudce a Sulikovu. Roku 1701. nazývá se však již školou starou a neučilo se již v ní, nýbrž v nové škole, která byla za kostelem, jak se jde k Sebranicím.¹¹³⁾ A toto jest ta škola, která stála až do r. 1846. v rohu na náměstí vedle domu číslo 35. Byla původně dřevěná. s jednou jen světnicí pro učitele i žactvo zároveň; až teprve r. 1785. tehdejší majetník panství, Ignát svobodný pán z Honrichsu, vystavěl školu na témž místě na poschodí z dobrého staviva pro městečko Kunštát a pět k němu přiškolených obcí, pro Braslavec, Rudku, Sichotín, Hluboké a Touborž. Roku 1807. přiškolen byl Nejrov také do Kunštátu, poněvadž cesta do Sebranic dětem neschůdna byla.

Kunštátské vrchnosti náleželo školu vydržovati, avšak i obce přiškolené musily k tomu přispívati.

Ve škole této, která od r. 1785. stála, byla učirna jediná v přízemí; v prvním poschodí byl pak byt učitelův, který záležel ze dvou malých a z velké světnice. Vyučováno v ní bylo až do r. 1845.

Poněvadž však počet žactva rok od roku se množil a ve škole této místa už nebylo — bylo r. 1845. žáků již 297 — byla r. 1845. nová škola na místě jiném u kostela (číslo 36) stavěna, která byla roku následujícího dostavěna. Svobodný pán

---

¹¹³⁾ Zpráva děkana Kunštátského Františka Lefflera z r. 1701 v archivu farním.

Josef z Honrichsu dal k budově této všechno stavivo a zaplatil i práci řemeslnickou; obce pak přiškolené musily práci ruční a tažnou obstarávati.

Tato nová škola byla také na poschodí a dosti na dvě třídy prostranná. Když však r. 1869. byl i Újezd do Kunštátu přiškolen a když byla škola dvojtřídní na třítřídní, a po pěti letech r. 1873. škola trojtřídní na čtyřtřídní rozšířena a dítek do školy povinných bylo již na 500, zakoupen byl dům č. 38. blízko školy a přes prázdniny na poschodí byl vystaven a v něm dvě učírny zřízeny, jakož i byty pro učitelstvo. Tak má městýs Kunštát dvě budovy školní, obě na poschodí s prostrannými učírnami, které však přece velikému počtu žactva sotva dostačují. Bylať již počátkem školního roku 1884. škola opět na pětítřídní rozšířena a nyní ještě povoleno, by ve čtvrté třídě paralelka zřízena byla. Tak utěšeně v málo letech prospívá a zkvétá škola v Kunštátě!

První správce školy na Kunštátě připomíná se dne 4. března r. 1615. Eliodurus Špalthole, syn kněze Eliáše, evangelického správce duchovního na Kunštátě.¹¹⁴⁾

Teprve však od minulého století lze nepřetržitou řadu učitelů při škole Kunštátské sledovati. Avšak ani to není známo, kdy učitel Antonín Jelínek, jenž se v minulém století v Kunštátě připomíná, tam působil. Teprve s jistotou známo jest, že asi r. 1777. dosazen byl do Kunštátu za učitele Hynek Vše-janský, jenž působil na škole až do své smrti, která ho stihla 13. prosince 1796.

Zajímavě jest, co tento učitel za svou práci dostával a vůbec v jakých poměrech učitelé v Kunštátě až do novější doby žili. Býval učitel přijímán od faráře Kunštátského za souhlasu a schválení majetníka panství. Od vrchnosti dle jistiny od svobodné paní Marie Antonie z Imbsenu ze dne 22. prosince r. 1752. vydané dostával učitel: na penězích 24 zl., žita 13 měřic (měřice po 36 kr.), po měřici krup (po 1 zl.), hrachu (po 1 zl.),

---

¹¹⁴⁾ Kniha kupní v archivu městečka Kunštátu. — Vše ostatní, co jest ve stati této podáno, jest pracováno podle kroniky Kunštátské školy, kterou založil a vede důkladně velezasloužilý p. nadučitel Jan Belatka.

jáhli (po 1 zl. 30 kr.) a pohanky (také za 1 zl. 30 kr.). Za odbývání kostelních obřadův a pašijí dostával 1 zl. 46 kr. Mimo to měl ještě nějaký příjem tím, že dostával potraviny a koledu.

Roku 1789. čítalo se však učitelovi již výše a sice měrice krup a hrachu po 1 zl. 30 kr., a měrice jáhli a pohanky po 2 zl.

Školního platu měl od žáka prvního oddělení po krejcaru a od žáka oddělení druhého po dvou. Plat tento měl se mu jistě a správně vždycky v sobotu u hospodářského úřadu v Kunštátě vypláceti u přítomnosti p. faráře.

Za obyčejnou koledu dostával učitel od r. 1789. peníze, a sice v Kunštátě od 15 měšťanů ročně po 4 kr., od 20 menších domarů po 3 kr., od domkařů po 2 kr., a od 20 podruhů po krejcaru; v Braslavci od 10 rolníků po 4 kr., od 6 domkařů po 2 kr., a od hospodského a mlynáře po 2 krejcařích ročně; v Rudce od 9 usedlých po 4 kr., a ode 4 chalupníků po 2 kr.; v Sichotíně ode čtyřech rolníkův a dvou mlynářů po 4 kr., od sedmi podsedníkův a pěti domkařů po 2 kr.; v Touborí od sedmi usedlých po 4 krejcařích. Plat tento měl býti vždycky posledního prosince každého roku učiteli u hospodářského úřadu před rychtáři každé obce vyplacen. Tak dostalo se vždy učiteli novoročního dárku.

Na otop do školy dávalo se polenové dříví. Roku 1789. ustanoveno bylo pořádně, kolik každá obec dávati má dříví do školy. Od Kunštátu mělo se dávati čtyry sáhy, od obce Braslavské, ze Sichotína a z Rudky po sáhu a z Toubore půl sáhu. Dříví to mělo sveženo býti do 28. září každého roku. — Od vrchnosti Kunštátské dávalo se do školy ročně 5 $\frac{1}{2}$ sáhu dříví a od vrchnosti Lysické vzhledem k obci Touborí sáh.

Mimo to měl učitel i třetinu štolý od pohřbu; za to však musil hráti v kostele na varhany.

Příjmy, které měl učitel v Kunštátě, jsou tu sepsány podle protokolu sepsaného při c. k. krajské úřední školní prohlídce v Kunštátě r. 1789. Pro memoria klademe zde z protokolu toho i odstavec 14. Zní takto: Hodnost byla učiteli od soudní vrchnosti prisouzena, a obcím nařízeno učitele nejinak, než pan, neb vy, v němčině oni nazývati. — Obce se tento rozkaz vyplniti vyjádřily.

Když r. 1796. onemocněl Hynek Všejsanský, učitel v Kunštátě, byl za pomocníka do Kunštátu povolán od vrchnosti učitelský pomocník v Sulikově Josef Burian. U učitele Všejsanského byl až do jeho smrti, pak byl sám v Kunštátě asi 3 měsíce, a když nový učitel František Pohl do Kunštátu ustanoven byl, byl u něho ještě po půl čtvrtého roku.

Od 1. února 1797. působil jako učitel v Kunštátě téměř po pět let František Pohl z Roketnice v Čechách. Byl spolu správcem školy industrialní v Kunštátě, které původcem byl farář Josef Věrbovský a která byla k prospěchu obyvatelstva tím, že více mohli vydělati zhotovujice tkanice nežli dříve, když se nejvíce pletením rukavic obírali. Učitel Pohl byl také dovedný hudebník; r. 1801. uvedl v hudbu Tomášem Fryčajem vydané katolické kostelní písně, jež Fr. Kraus v Brně vydal. Ale již r. 1801. vzdal se školy a vstoupil do služby panské. U vrchnosti stal se úředním písařem, pak i purkrabím Kunštátským, zemřel však již 23. prosince 1805. v 36. roku. Škola industrialní v Kunštátě zanikla nedlouho na to, co odešel Pohl ode školy.

Nástupcem jeho stal se od 1. listopadu 1801. bývalý pomocník učitelský v Kunštátě Josef Burian, tehdy učitel na farní škole v Dalečíně. Burian byl učitelem horlivým a svědomitým; od konsistoře dostal r. 1816. a 1825. pochvalné přípisys. Když 48 let při školství prožil, jmenován byl vzorným učitelem. Josef Burian zemřel 1. ledna 1842.

Po úmrtí jeho řídil na krátký čas školu v Kunštátě Josef Fiala, rodem z Chrudichrom, dosavadní pomocník učitelský až do příchodu nového učitele, jímž 4. února 1842. ustanoven byl Josef Holeček z Brna, jenž již r. 1830. byl na normální školy za pomocníka zkoušen. Působil nejdříve na škole v Blansku rok, pak na měšťanské škole v Brně byl také rok a odtud byl ustanoven na vzornou školu na Starém Brně. kde byl až do r. 1842. V Kunštátě byl učitelem až do r. 1854.; toho roku byl ustanoven učitelem na hlavní škole v Pekařské ulici v Brně.

Za něho byla nová škola v Kunštátě vystavena. Při tom zase ustanoveno, kolik dříví mají obce dávatí na otop do školy. Od vrchnosti Lysické vzhledem k přiškoleným obcím Touborí a

Hlubokému mělo se dávatí sáh dříví ročně, a od přiškolených obcí, které až dosud ke škole docela žádného dříví nedávaly, mělo se dávatí: z Kunštátu 2 sáhy, z Nejrova sáh, z Hlubokého a z Toubore po půl sáhu. Dříví to měly obce ty ovšem až do školy dovéztí. — Dle tohoto zdá se tedy, že nebylo už v platnosti porovnání ono, které r. 1789. o dříví se stalo. — Od vrchnosti Kunštátské dávalo se již od r. 1832. za obec Kunštátskou do školy tři sáhy dříví.

Také byl ještě i za učitele Josefa Holečka u školy Kunštátské závazek, že každý učitel třikráte v týdnu, a sice: v neděli, ve středu a v sobotu v zámecké kapli litanie odbýváti musil, začez ročně 4 sudy piva buď skutečně nebo na penězích dostával. Tak činili učitelové Pohl, Burian i Holeček až do konce prosince 1850.

Ale dne 10. ledna 1851. bylo od vrchnosti písemně učiteli oznámeno, že litanie více odbývána nebude, a že také učitel těch čtyř sudů piva nebo peněz za ně nedostane. Tak aby tomu bylo, rozhodnulo i c. k. hejtmanství v Boskovicích.

Konečně dne 28. července 1851. byl i deputát, který dostával učitel od vrchnosti, vybaven. Čítalo se za deputát ten takto: za $2\frac{1}{8}$ měrice po 2 zl. $54\frac{1}{2}$ kr., za 14 měric žita po 2 zl. 5 kr.; za 2 měrice ječmene po 1 zl. 33 kr.; za měrici hrachu 2 zl. 31 kr.; za 12 liber másla po 16 kr.; za 2 bedny soli po 1 zl. $6\frac{2}{5}$ kr.; za 3 sudy piva po 9 zl.; za 12 sáhů dříví po 2 zl. $45\frac{1}{4}$ kr.; za dovoz dříví od sáhu 25 kr. Místo deputátu toho dostává každý rok učitel 30 zl. na hotovosti u ředitelství velkostatku.

Když učitel Josef Holeček z Kunštátu odešel, byl na místo jeho ustanoven Josef Pořízka rodem z Drahan u Prostějova. R. 1833. byl za pomocníka a r. 1840. za učitele zkoušen; působiv na školách v Uhřicích, Drahanech, Bouzově, v Olomouci na vzorné škole, v Loučce a Štěpánovicích, byl konečně r. 1854. do Kunštátu dosazen, kde jako učitel působil až do r. 1862. Tehdy zažádal pro churavost, aby byl dán na odpočinek, kterýž mu 27. listopadu 1862. udělen s výslužným 210 zl. Zemřel dne 26. dubna 1869.

Příjmy jeho byly mu r. 1856. poněkud zvýšeny. Nejen že obci Nejrovské přísně bylo nařizeno, aby do školy sáh dřív ročně, kterého až dotud nedováželi, dávala, nýbrž i povoleno mu, by od Kunštátu doživotně dvou měric pole užíval. Od ostatních obcí pak peněžitý příspěvek byl mu ustanoven, a sice: od Sichotína, od Braslavce, od Nejrova a Hlubokého po 1 zl. 48 kr. k. m., a od Toubore a z Rudky po 1 zl. 24 kr. k. m. Až dotud pak platilo se za každé k placení povinné dítě první třídy školního platu 2 zl., a za dítě 2. třídy 4 zl. v. m. Od této však doby mělo se platiti školního platu za dítě z první třídy 2 zl. 30 kr., a z druhé třídy 5 zl. Učitel však svému podučitelovi dávati musil stravu v ceně 100 zl. k. m.

Po Josefu Pořízkovi byl za provisorního učitele dne 27. listopadu 1862. do Kunštátu dosazen Ferdinand Glivický rodem z Loučky u Val. Meziříčí. Dostal se do Kunštátu po 15leté službě v Olomouci, a potrvál tam do r. 1869.

A od r. 1869. působí na škole Kunštátské horlivě a zdárně p. Jan Belatka jako nadučitel. Narodil se dne 11. června 1832. v Pavlovicích u Jimramova. V Brně na c. k. průpravně poslouchav dvouletý vychovávací běh, byl r. 1858. na c. kr. vzorné škole za úplně schopného učitele pro čtyřtřídní hlavní školy uznán. Působiv pak při trivialní farní škole ve Slavkově 3 léta jako podučitel a osm let jako učitel k úplné spokojenosti, byl dne 17. září 1869. za nadučitele do Kunštátu dosazen. Veliké zásluhy, které má p. nadučitel o školu v Kunštátě, každý zajisté rád uzná; škola za jeho vedení utěšeně zkvétá a k nadějím nejlepším opravňuje. Horlivě pak jest podporován veškerým sborem učitelským v Kunštátě, který ušlechtilou snahou veden jest vychovati mládež tak, by stala se jednou chloubou i učitelův i veškerého městečka. —

Na paměť budoucí tuto ještě pojmenování budtež učitelové, podučitelové, pomocníci učitelští, kteří na škole Kunštátské působili.

Když byla ještě školou dvojtřídní, působili tam tito učitelští pomocníci: Hynek Všejský z Kunštátu r. 1801—1803.; Josef Odel 1803.; Matáš Černý z Doubravníka 1804—1806.; František Zavadil z Krásenska 1806—1810.; Josef Roušavý

z Chocně 1810—1812.; František Bausek z Pláňan 1812—1816.; Jan Synek z Olešnice 1816—1819.; Josef Kelbrich z Týnice 1819.; Václav Kukla z Bystré 1819—1822.; Jan Fišer z Podolí 1822—1826.; Hynek Šamsula z Kunštátu 1826—1840.; Josef Fiala z Chrudichrom 1840—1844.; František Kovář ze Svitávky 1844—1850.; Hynek Sýkora z Trojovic v Čechách 1850—1853.; František Nesbeda z Dörflu 1854—1857.; Marcelin Pilát z Olešnice 1857—1869.

Na škole trojtřídné v Kunštátě působili: Konrad Fiala z Olešnice od 1869—1872. podučitel, od r. 1872—1879. učitel, nyní nadučitel v Lysicích; Karel Hromádka ze Žďaru, podučitel od 1870—1872., nyní nadučitel v Lomnici; Josef Hamal z Dubicka, podučitel od r. 1872—1873., nyní učitel v Letovicích; Jan Věnceslav Pehel z Husince, podučitel od r. 1873—1874., nyní kapelník vojenský v Hradci Králové.

Na škole čtyřtřídní působili: Bartoloměj Mikulka z Klenovic, absolvovaný gymnasista, podučitel od r. 1873—1874.; J. Tebichova z Brna, učitelka od r. 1874—1875.; Pavla Šillova z Ml. Boleslavy, učitelka od r. 1875—1877.; Josef Filip z Pečína, podučitel od r. 1876—1879.; Eliška Machova z Brna, učitelka od r. 1877—1881., nyní učitelka na c. k. ústavu učitelek v Brně; Bohumír Veselý z Olešnice, podučitel od r. 1879—1881., zemřel r. 1883. jako učitel v Rovečíně; a Jan Knies z Tasova, podučitel od r. 1881—1885., nyní učitel v Rovečíně, horlivý archaeolog.

Na nynější pětitřídné škole v Kunštátě zdárně působí mimo nadučitele p. Belatku, učitel p. Jan Špatinka z Jablonan, který od r. 1879. v Kunštátě učitelem jest; učitel p. František Sedlák z Boskovic, jenž od r. 1881. do r. 1885. podučitelem v Kunštátě byl, letos pak ustanoven učitelem; učitelka sl. Aloisia Čápková z Vyškova, která jako podučitelka od r. 1881—1884. působila, od 1. října 1884. obdržela místo učitelky; podučitel p. Al. Fiedler od r. 1885., a industrialní učitelka sl. Arnošta Novotných ze Střebětic, od 1. ledna 1884.

Nechť společnou, jednosvornou práci jejich čelící k dobrému vychování mládeže doprovází zdar a požehnání, símě dobré, které v srdce její sejí, nechať vzroste a užitek přinese stonásobný!

VI. Kunštát nyní.

Vždycky kdykoli jsem ve vlastech našich přišel na některé krásné místo, které dýchalo poklidem a svěžestí, nebo z něhož se krásná vyhlídka otvírala po utěšené krajině, po nivách zelených až k lesnatým vrchům, mimoděk jsem si také vzpomínal na Kunštát, na některé místo z okolí jeho, a vždycky se mi ještě zdálo, že u Kunštátu vše klidnější, krásnější, dojmavější nežli kdekoli jinde. A vždycky mne k sobě vábily mocí neodolatelnou i vrchy i lesy a háje i veškerá krajina kolem Kunštátu, která se mi tím utěšenější zdávala, čím více jsem se v ní kochal.

Skutečně, třeba krajina u Kunštátu jest hornatá, jest zajisté tam krásně. Na blízku na všech téměř stranách šumí lesy jehličnaté, v lesích svěží zelené paseky a louky, u lesů nivy, které neunavují oka svou jednotvárnou rovinou, nýbrž vlnovitě se vinou krajinou. Po lukách plyne mezi stromovím a křovím potůček, jenž nový ruch přivádí v krajinu, a přece ještě všude klidno, ticho, pokojno. A vystoupíš-li na některý blízký vrch, třeba na Milenka, jak krásný rozhled naskytuje se zrakům udiveným. Městečka pod sebou téměř ani nevidíš, všechno jest zakryto stromovím, které u domů v zahradách se pěstuje, a jen některý dům bělá se mezi stromy. A dále-li se porozhlédneš krajinou, jaká to podívaná! Tam vzadu krajina se ještě koupá v ranní páře, z lesů vystupuje mlha, kterou vítězné sluníčko zapuzuje, a ukazuje ti krajinu ve vší kráse. Blízko i v dáli viděti malé dědiny na rovině i na kopcích jakoby porozseté zpola zakryté zelení, z roviny pak, která se na východ a i na jih rozkládá, vystupují homolovité vrchy, na nichž vystaveny kapličky, což tím více mysl dojmá a povznáší. K severozápadu zase vyvyšuje

se téměř terasovitě krajina, všude se střídá pole s lesy, které na všech stranách nejzadnější obzor vroubí. A když k tomu jest nebe čisté, bez mráčku, když k němu se vznáší skřivan s jásavou písni, může-li si kdo představití obraz klidnější, krásnější?

Městečko Kunštát leží na svahu, který se od vrchu Milenek svažuje na jihozápad směrem k Sichotínu. Sichotín již jest v kotlině, kterou tvoří vrchy, jenž se tří stran se dolů svažují. Na jednom z vrchů těch jest zámek Kunštátský, k němuž od Kunštátu pohodlnou cestou, kolem níž jest stromořadí krásných lip, dospějeme. Než do zámku vstoupíme, spatříme ještě zbytky starého opevnění, hradby, střílny ve zdi nad branou, zbytky po mostě padacím. Projdeme-li první silnou branou, ocitneme se v malém nádvoří přede branou druhou kamennou, nad níž jest vytesán znak pánů z Kunštátu s nápisem, jak jsme se již o tom zmínili. Vedle brány hlavní, kterou vstupujeme do nádvoří prostrannějšího, možno tam vjíti i malou brankou. A teď jsme v části zámku, která ještě zbyla po starém hradě, ač ovšem i tato čásť nyní jest již pozměněna. Jako druhdy tak jsou i nyní v této části zámku příbytky pro úřednictvo a služebnictvo panské. Tu byl také umístněn okresní soud od r. 1854. až do r. 1869. Na temeni vrchu jest nynější zámek vlastní, prostranná to budova dvojpatrová. V něm jest krásná kaple sv. Josefu zasvěcená. V pokojích panských jsou sbírky zbraní a jiné věci podívání hodné. Vzmíniti se také dlužno o velmi hluboké studni.

Před budovou panskou jest dosti rozsáhlé místo, s něhož krásná vyhlídka se oku naskytuje až k Boskovicím a za Lysice k Černé Hoře. Po svahu pak východním rozkládá se krásný park s květnou zahrádkou, kterýž se zvedá od bývalých hradeb až k hlubokým ve skále tesaným širokým příkopům. Po jižním boku zámku jest vystaven hezký letohrádek. Veškerý vrch kolem do kola jest porostlý stromovím listnatým, všude pak vedou stezky po bocích vrchu, a tak milo jest tam se procházeti. Podle západní strany zámku, která příkřeji se svažuje, jest střelnice, k níž jest hned od první brány přístup. Na blízkou ní jest mohutná lípa, která i sám zámek převyšuje. Doleji při potoku jsou panské lázně. Na protější straně pod zámkem jest obora.

Pod parkem na východ jest veliká panská zahrada s rybníkem. V ní jest také sklenník, v němž hojně exotických rostlin se pěstuje.

Scházíme-li se zámku po téže cestě, po které jsme na vrch šli, jest nám jíti kolem pivovaru, k němuž veliké sklepy a lednice náležejí. Poněkud dále jest veliký panský dvůr.

Podle rybníku a výklenku, v němž jest socha sv. Jana Nepomuckého (»u sv. Jana«) vede cesta do městečka, která, ještě než se ocitneme na náměstí, vystupuje dosti do kopečka. Náměstí samo má podobu trojúhelníka; jest prostranné a rovné, jen poněkud se vyvyšuje směrem ke kostelu. Domy na náměstí jsou výstavné, mnoho jest jich na poschodí. Na náměstí stojí také radnice s věžkou, která tak, jak nyní jest na poschodí, vystavena byla r. 1865. V ní jsou místnosti občanské záložny, která utěšeně zkvělá a všeobecné důvěře se těší. V prvním poschodí jest v ní také veliký sál, jaký málo kde po venkově i v městech bývá. Vedle radnice jest nová budova okresního soudu, která vystavena byla nákladem 20.000 zl. r. 1880. Toho roku přesídlil tam i okresní soud i berní úřad z místností, které dotud pro c. k. úřady upraveny byly v protějším domě p. Novotného. Na náměstí poněkud výše jest krásná socha Panny Marie. Uprostřed náměstí byla od r. 1848. kamenná kašna; nyní jest odstraněna a na jejím místě stojí pomník velikého krále Jiřího z Kunštátu a Poděbrad. — Na horním konci náměstí stojí farní kostel sv. Stanislavu biskupu zasvěcený. Jest dosti prostranný, s pěti oltáři, z nichž dva jsou v pobočních kaplicích. Věž má jednu, cibulovitou, která od r. 1874. jest bílým plechem pokryta. Na věži jsou tři větší zvony, hrubý váží 15 centů, prostřední čili polední 10, a menší 7 centův, mimo to umíráček jest $\frac{1}{2}$ a pozdvihovánek $\frac{3}{4}$ centu těžký. Nápis na velikém zvonu zní: StanIsLae benIgne honore et gLorIa DIgne faVe ab InfortVnlo popVLVM Libera et aVe. Mich hat gegossen Sigmund Kercker in Brünn den 13. Juny 1732. Na tomto zvoně jsou také čtyry obrazy: sv. Stanislava, P. Marie, Ježíše na kříži, sv. Jana Nepomuckého. — Na poledním zvonu jest tento nápis: »Solius Christi morte redempti sumus. Factum opus hoc anno 1539.

Vedle kostela jest krásná zahrádka z bývalého hřbitova učiněná a živým plotem ohražená. Krásná jest podívána, když v ní všechno kvete, když stromoví zelení pokrývá stěny kostelní až po střechu a jenom okna prokmitují z větví a listí. Ve zdi kostelní jsou náhrobky Jana Černěického z Kácova, Štěpána Schmidta z Freihofen a Karla Benedikta hraběte z Lamberku, o nichž jsme se již zmínili.

Naproti chrámu jest prostranná fara s velikou zahradou. Blízko ní nade chrámem jest škola, které se nyní říká stará (vystavena byla však teprve r. 1845.) a za ní přes potok jest druhá škola — nová. U této jest vzorná zahrada školní, o kterou má p. nadučitel zásluhu největší, a která zajisté i škole Kunštátské i celému Kunštátu ke cti jest.

Kousek nad kostelem u rybníčka dělí se silnice z Kunštátu vedoucí na dvě; jedna vede k Rudce, druhá pak stoupá do kopce »na Lipku.« Podle obojí silnice jsou domy a stavení. Na Lipce, na kopci dosti vysokém jest kostel sv. Ducha. Kolem něho jest hřbitov dosti rozsáhlý a pěkně zřízený. Pozoruhodný jest na něm nápis starý v kamenné desce vytesaný, která jest zasazena ve zdi naproti hlavnímu kříži u brány. Zní takto:

Ja
A. C. Bradossowska
niekdy
na Kunstatie hejtmanka
zde ležim,
ale wesele vstanu zas.
Jen tu za mnie
jeden pobożnie zrzikei
Otczenass. a. 1687.

Pod kostelem jest rodinná hrobka svobodných pánů z Honrichsu.

Mimo »Lipku« druhým říkajíc předměstím Kunštátu jest tak zvaný »Budín,« který z několika uliček sestává. Jest to ta část Kunštátu, která se rozkládá nad rybníkem, k němuž dojdeme, berouce se z náměstí k Sebranicím. Tudy jdouce dojdeme také

k rozsáhlé štěpné školce a k parní pile, kterou nynější majetník velkostatku Kunštátského Kuno svobodný pán z Honrichsu založil. —

V Kunštátě jest od r. 1854. c. k. okresní soud a berní úřad. Četníci jsou tam od r. 1852. Mimo to jsou tam i finanční strážníci. — Také jest tam c. k. poštovní a telegrafní úřad. Poštovní spojení od nádraží státní dráhy ve Skalici jest dvakrát denně; z Kunštátu pak jede pošta do Olešnice, a odtud zase Kunštátem na nádraží. —

Krajina okolo Kunštátu jest hornatá, půda jest téměř naskrze kamenitá a písečná. Po chmelnici, která v Kunštátě byla v XVI. století, a po vinohradě, který se také připomíná, není nyní ani památky. Ale přece ještě r. 1784. jmenuje se, byť jen jménem, i chmelnice i vinohrádek; nyní také ještě říká se vrchu naproti zámku nad Sichotínem »vinný vrch.«

Půda se pečlivě vzdělává, nyní již téměř všechny stráně a pastviny jsou proměněny v pole. Zámožných však rolníkův a statkářů v Kunštátě není; nikdo téměř nemá přes 50 měric pole. Proto každý hledí si buď řemesla nebo jiného zaměstnání, aby si výživu své dobýval.

Z řemesel nejvíce v Kunštátě a v sousedním Sichotíně kvete hrnčířství. Dobrá hlína hrnčířská dobývá se blízko Kunštátu v množství značném, z ní pak dělá se ve mnohých dílnách (v Kunštátě jest jich šest, a zaměstnává se v nich značný počet dělníkův a pomocníkův) zboží tak zvané »kamenné.« Hrnčíři mají v Kunštátě i svůj vlastní spolek podporný, zvaný »Kruh.« Jiná řemesla jsou také téměř všechna v Kunštátě zastoupena.

Obchody se zbožím kupeckým jsou v Kunštátě tři; hostince jsou čtyry, z nich dva jsou zájezdné.

V Kunštátě protínají se okresní silnice od Boskovic, která dále vede k Olešnici a do Čech, a od Černé Hory a Lysic, která dále vede k Sulikovu a Křetínu. Podél všech jest nasázeno ovocné stromy, které i milý chlad v létě poskytuje i značný výtěžek z ovoce, když se urodí.

R. 1800. bylo v Kunštátě 130 domův; obyvatelstva bylo 802 katol., 1 nekatolík, 11 židů. Nyní jest domů v Kunštátě přes půldruhého sta, obyvatelstva přes dvanáct set náboženství katolického; nekatolíků jest osm, židů 12.

* * *

Dospěli jsme ke konci. Než ještě třeba vzmíniti se o událostech, které se sběhly v dobách nejnovějších, jakož i, byť jen několika slovy, vzmíniti se o době nynější.

Několikráte byli v Kunštátě navštíveni zhoubným požárem. Roku 1861. vyhořelo osm, r. 1862. čtyry, r. 1863. pět domů.

Horších však téměř ještě útrap, než požáry těmi, zakusili v Kunštátě za války s Pruskem r. 1866. Od měsíce června až do září neměli tam pokoje. A ustavičně jen requisice. Hned v měsíci červnu od 20. do 28. requirovalo rakouské a saské vojsko 12 centů jetele a 20 centů sena atd. Hůře však bylo, když tam přišli Prušáci. Ti toho teprve requirovali! 19 kusů krmných volů zabili, 9 živých vzali s sebou, 614 centů sena, 320 centů slámy, 36 centů chleba; od řezníků vzali 124 liber masa, 162 liber slaniny, 60 liber loje. U kupců requirovali také mnoho; jediné u p. Novotného vzali zboží za 280 zl.; u nájemce pivovaru p. Winklera vzali 400 věder piva i s nádobím. Zboží hrnčířské, kovářské, zámečnické atd. všechno bylo zničeno a pobráno. Posud mají v Kunštátě Prušáky, jichž v městečku od 2. srpna až do odchodu ubytováno bylo přes 3000, v živé a dobré paměti. —

Než k čemu vzpomínati těch zlých časů; doba utěšenější nastala, která stále trvá a trvati zajisté bude vždycky. Dobou tou utěšenější míníme mocné vzpružení se života národního, které stopovati můžeme v uvědomělem obyvatelstvu městečka Kunštátu. Přední zásluha toho náleží zajisté spolkům, které v městečku v život vešly a zdárné si vedly i vedou. Na prvním místě jmenován buď čtenářsko-pěvecký spolek »Jiří z Poděbrad,« jenž vydatně zasahoval v život veřejný a tak působil k probuzení, povzbuzení i vzpružení ducha národního pořádáním besed, zábav, výletů i slavností, z nichž nejvelikolepější byla slavnost na pa-

mátku čtyřstaletého úmrtí Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad, která se odbývala dne 10. září 1871. Rovněž i ostatní spolky působily a působí v příčině této jak mohouce. Tak i jmenován buď spolek divadelních ochotníkův, a spolek hasičský, které, zdárně jsouce řízeny a vedeny, vždycky důstojně zastupují městečko Kunštát.

Abychom vyjmenovali však muže ty, kteří ve směru nanačteném pracovali, působili a se přičiňovali, toho nikdo na nás nežádej; není pak toho ani třeba, poněvadž je všichni nejen v Kunštátě, nýbrž i daleko v okolí znají, zásluhy jejich rádi uznávají, a jim zaslouženou úctu prokazují. Všem mužům těm, kteří jakkoli pracovali o povznešení městečka Kunštátu, budiž paměť vděčná i věčná. Nechať pak i dále všichni, kteří z Kunštátu pocházejí nebo kteří tam bydlí, jednosvorným působením svým vždycky se snaží, by dobré zvučné jméno, kterým Kunštát po vlastech našich zaznívá, zachovali, by Kunštát po boku jiných měst vždy více v popředí se stavěl, by vždy jistěji se bral drahou pravého pokroku, a tak ať Kunštát zkvétá vlasti naší ku prospěchu a chloubě!

VII. Nástin ethnografický.

Nivelisující doba naše strhala i ve městečku Kunštátě ze života soukromého, rodinného i pospolitého nepoměrnou většinu projevů samostatné individuální kmenové povahy. Kdo by se jal nyní bez jakéhos aspoň vzpomínkového názoru vlastního kresliti ethnografický obraz Kunštátska, mnoho by věru potřeboval dovednosti, by vyvážil nedostatek barev, jakých tu druhdy měrou vrchovatou podával život sám i ústní podání.

Řádky přítomné nemohou, nežli jak se říká »z větša« se dotknouti národopisných poměrů Kunštátských a tož zejména jak se jeví za doby přítomné; lícen zevrubnější sahá za meze této knihy a snad i za naše síly. —

Co do povahy lid jest veselý, tklivý, při tom sebevědomý, vlastní cti pečlivě dbalý. Zlatou nitkou jeho skutků jest nepokrytá zbožnost. Člověk zachovalý pozdravuje na potkanou; při práci různě dle různé její způsoby; vida jiného jíti na služby Boží (»Vítám vás na slovo Boží«) nebo s ních (»Vítám vás od slova Božího« nebo »slovem Božím«). O budoucnu se mluví s podmínkou »dá-li Pán Bůh zdraví«; mluví-li se o události šťastné, říká se »chvála Pánu Bohu!« o zlu se poznamenává »Pán Bůh opatruj;« se zvláštní úctou se volí slova před »Božím darem.« Nežli se věc načne na užitek nebo načkoli, žehná se znamením kříže, aby Pán Bůh naspořil; přede žněmi vykrápí hospodář svčcenou vodou stodolu i párník, jindy jiná stavení hospodářská.

Písni dochovalo se dosti, nejlepší z nich arci bohužel pomalu hasnou ve starých pamětech. Náhrada za ně bývá žalostně slabá; velmi se mi viděl případným soud staré jedné babičky,

jak jej pronesla k chasníkovi, an si popěvoval »novou« jakousi písničku: »Prodéte písničku. kupte si notu!«

Tance naše prostonárodní a — prý — znamenité »Komináře,« »Rédováka,« Rédovačku,« »Myslivečka« a co jich bylo více vypudil tanec »salonni,« neb aspoň řekněme cizí.

Pestrá kytice krásných, významných obřadů svatebních po valné části už povadla.

Koleda, svatých tří králův obnášení a potápění Smrtky, masopostní »maškary,« jež sbírávají po domech slaninu, buchty, maso a pod. za směšných obřadů, svátek sv. Řehoře, »mrskut« vrbovými žilami, pálení »čarodenic« atd., to vše jsou jen zbytky a obměny zvyků všeobecně známých.

Po kroji starodávném neb aspoň po skrovné jeho ukázce zrak pátrá čím toužebněji tím marněji ve městečku i dědinách okolních.

Zračitě se posud jeví mnohým činem, něžná, těsná přítulnost lidu ke přírodě. Zvířat mladých nemá nikdo chváliti »nazhlas,« aby jich neuřkl; pásek z červené látky chrání od uřknutí. Zvířata domácí cítí s rodinou. Smrt hospodyninu třeba ohlásiti včelám i kravám. Když nebožku hospodyň vynášejí ze světnice a třikráte rakev sklánějí na práh, má se kravám »ščerchat vazákama« — sic dostanou »střele« nebo dokonce pojdou.

Tot několik úryvků ze ssutiny ethnografické. —

Svérázné známky Kunštátského nářečí vysvitnou aspoň na dile, upozorníme-li na některé zvláštnější funkce hláskoslovné. Nepřehlasuje se: růža, naša, růžám, růžách, leža, kleča, do pola, stávaja, lihaja, řetaz, s ňó, našó, :ušó, ju, na ňu, sklenicu, růžu, piju. Přehlasuje se: hřít, smít se. Stupňování: přehlídám, nalihám, zamětat. Dloužení: *ej* vždy v *é* nélepsi; pápež, večír, nebozíz. sotvá, jindová, chodíl, seděl, volál, kůl, subst. na *el*: sysél, pytel, postél a j., růstl, vlastůvka, neštůvka, v zémě, nění. Krátí se: dāma, klada, kameň, hruda, mucha, husle, dula, puta, huby, dverí, plaču, dat atd., pl. masc. om (hadom, dubom, mužom, mečom). Neúží se: větr, březa, věko. Tenčí se: dite, čtite, zavřite, začnite. Úží se: píct, chlib, šísté, sídmé, píro; *é* v *ý*: putýnka, mý (neutr.) atd. Rozvádění: *ý* v *é*: Méto, létko, mlén,

černobél, sér, černé, hodné; vozék, psék, cétit. Sesuvka: su, seš, só, du, deš, di, dite, děte. Výsuvka: vel'ké, tol'ké, p'chat, pov'dál; nevysouvá se: s pohřeba, na pohřebě. Odsuvka: nesem' a j. víc', věš', hléb' atd., zem (gen. zeme, dat. loc.: zemi, instr. zemó), pit, číst a t. p. Vsuvka: charba, zerzavé, sedum, vosum. Před-suvka: von, vondá, voko, vokno; hano, hale, hulica, Hantoš, hóhor, hniť, hnízké. Souhlásky. Vysouvání: šak, dycky, králoství, půčit, mŕmilé, esli, dyť, dyž, dyby, korotvja, keré, mynář, jabka. Změkčování: hned', snad', vodkuď, kameň, deň, kŕľňa, kašňa, kovárňa. Strídání: laloch, dochtor, žvéchat, brablec, brabók, pabučina, štyry, nandu.

Zvláštních úsloví názorných ve mluvě obecné mnoho se užívá; vynikají úsečnou jadrností. Živo co toho zvostalo. To je krása chleba, šírka plátna, zdýlka stýbla (spojení toto jest pravidelné). Pochylé = chatrný. Dýšť plynné, kropité. Šindel huvěré = křivý. Má to zebraný nepříměří pocátok. Rožťókat se = vážně rozvažovati. Vopeslant = kdo by rád něco »nablábl« k snědku a proto se »lisá« k někomu. To počasí se vyhólí. Ťuchmat = potajmu něco konati. Začal na něho s vostruhami. Mlóvat se = nabízet se. Je jako blýskůtek, jako zámora; zperechtit = zkaziti. Vtělópit se = kradí se někam dostati. To je člověk »vlezlo.« Mám něco v nádbi. Vopícat se. Pole pracný. Člověk neplátežné.

Názvy některých tratí polních:

Na Milenkách. U zmole. U jalovčí. U hájka. U skalného. V Kohótově. Na Vrších. Na vinným vrchu. U vlčí zmole. Na žichnách. Na spálivé. Na Podchlumí. U šibenice. U boří. Na kříbě. V lavkách. V neckách. Na kopajině. Ve žlábkách. Na Rakovci. Na vostružniku. Na horkách. Na plachetce. Na podhorkách. V kotlofech. U suché louky. Na tabuli. Na kabeli. Na červené. V kamínkách. U rasovně. U koblížkové studynky. Na hrubým kusu.

Pastviny: Vépustek, Hlóček.

Hlavatiska.

Příloha.

Představení městečka Kunštátu. *)

Roku 1590.		1604.	
Václav Černý,	hospodář.	Beneš Vlach,	hospodář.
1593.		Václav Čejka,	} purkmistři.
Matěj Morávek,	hospodář.	Jan Kuchařů,	
1595.		Jiřík Draždanský,	
Matouš Bervidů,	hospodář.	Matěj Dvořák,	
1596.—1597.		Vavřinec Šibro,	
Jiřík Mřenek,	} hospodáři.	Pavel Pavlíček,	} purkmistři.
Matouš Bervidů,		1605.	
Jiřík Draždanský,	purkmistr.	Matěj Morávek,	
1598.		Jiřík Draždanský,	
Jiřík Mřenek,	hospodář.	Jan Kuchařů,	
Matěj Morávek,	purkmistr.	Šimon Skokanů,	} purkmistři.
1599.		Jiřík Hrubeš,	
Beneš Vlach,	hospodář.	Jiřík Žouželka,	
Jiřík Mřenek,	} purkmistři.	Jiřík Svoboda,	
Matiáš Mydlář,		Martin Chlumský,	
1600.		Bartoš Nečas,	} purkmistři.
Matouš Bervidů,	purkmistr.	1606.	
1601.		Beneš Vlach,	hospodář.
Beneš Vlach,	} hospodáři.	Jiřík Draždanský,	} purkmistři.
Matěj Morávek,		Jiřík Hrubeš,	
Matouš Bervidů,	} purkmistři.	Václav Bervidů,	
Matiáš Mydlář,		1607.	
Tomek Kovář,		Matěj Morávek,	hospodář.
1602.		Jiřík Hrubeš,	} purkmistři.
Jiřík Mřenek,	hospodář.	Jiřík Draždanský,	
Beneš Vlach,	} purkmistři.	Jan Kuchařů,	
Zigmund Krejčí,		Šimon Skokanů,	
Jiřík Svoboda,		Tomáš Suchánek,	
1603.		Václav Čejka,	
Matouš Bervidů,	} hospodáři.	Jakub Holub,	
Matěj Morávek,		Jiřík Žouželka,	
Jiřík Draždanský,	} purkmistři.	Martin Chlumský,	
Zigmund Krejčí,		Bartoš Nečas,	
		Zigmund Krejčí,	
		Václav Bervidů,	rychtář.

*) Podáváme zde seznam primátorův atd. městečka Kunštátu, pokud jsme se jich v archivu Kunštátském a jinde dohledati mohli. Kde jsou téhož roku dva primátoři, tomu rozuměti tak, že jeden byl ještě začátkem toho roku, druhý pak ostatek roku primátorem. Hospodář jest tolik co primátor.

1608.

Jiřík Joffr, hospodář.

Jiřík Hrubeš, Jiřík Draždanský, Matěj Morávek. Tomáš Suchánek, Urban Skokanů, Matiáš Mydlář, Jan Kořínek, Jan Vítků, Bartoloměj Nečas, rychtář.	}	purkmistři.
---	---	-------------

1609.

Jiřík Joffr, hospodář.

Bartoš Nečas, Jan Kořínek,	}	purkmistři.
-------------------------------	---	-------------

1610.

Jiřík Draždanský, hospodář.

Matouš Bervidů, Jiřík Joffr, Beneš Vlach, Urban Skokanů,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1611.

Jiřík Draždanský, Beneš Vlach, Jiřík Hrubeš, purkmistr. Jan Kořínek, rychtář.	}	hospodáři.
--	---	------------

1612.

Jiřík Hrubeš, hospodář.

Jiřík Draždanský, Václav Březina, Jan Zárychta,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1613.

Jiřík Draždanský, hospodář.

1614.

Matouš Bervidů, hospodář.

Václav Čejka, Martin Chlumský, Jakub Holub,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1615.

Jiřík Hrubeš, hospodář.

Martin Chlumský, purkmistr.

1616.

Jiřík Draždanský, hospodář.

Jan Kořínek, Hynek Krejčí, Jiřík Hrubeš, Václav Čejka,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1617.

Jiřík Draždanský, Mikuláš Šklupka, Václav Čejka, Jan Zárychta,	}	hospodáři.
	}	purkmistři.

1618.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Jan Zárychta, Jiřík Draždanský, Václav Čejka, Beneš Vlach,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1619.

Jiřík Draždanský, hospodář.

Jiřík Talácko, Václav Sládků,	}	purkmistři.
----------------------------------	---	-------------

1620.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Jiřík Hrubeš, Jiřík Talácko,	}	purkmistři.
---------------------------------	---	-------------

1622.

Jiřík Talácko, hospodář.

1624.

Martin Chlumský, hospodář.

Pavel Lankaš, Jiř. Dynda (vlastně Šilhanů), Jiřík Hrubeš, Havel Krajčí,	}	purkmistři.
--	---	-------------

1625.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Ondřej Černý, purkmistr.

1626.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Havel Krejčí, purkmistr.

1627.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Martin Vašků, Vávra Lamplot,	}	purkmistři.
---------------------------------	---	-------------

1629.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Bartoloměj Němeček, Ondra Vondruška,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1630.

Mikuláš Šklupka, primator.

Mikuláš Mřenek, Jakub Burný,	}	purkmistři.
---------------------------------	---	-------------

1631.

Mikuláš Šklupka, hospodář.

Jan Kořínek, Matouš Šplíchal, Jan Fanta,	}	purkmistři.
--	---	-------------

1632.

Mikuláš Šklupka, Jan Fanta,	}	hospodáři.
--------------------------------	---	------------

Matěj Vlaštovička, Bartoloměj Němeček,	}	purkmistři.
---	---	-------------

1635.

Mikuláš Šklupka, } hospodáři.
Mikuláš Mřenec, }
Václav Kratochvíle, } purkmistři.
Havel Krejčí, }

1636.

Jan Fanta, hospodář.
Matěj Běhavka, }
Jakub Burný, } purkmistři.
Václav Kratochvíle, }

1637.

Václav Kratochvíle, hospodář.
Mikuláš Němeček, }
Tomáš Kredenc, } purkmistři.
Martin Chlumský, }

1640.

Václav Kratochvíle, hospodář.
Vavřinec Lamplot, }
Matěj Běhavka, } purkmistři.
Havel Suchánek, }
Matěj Vlastovička, }

1641.

Matěj Běhavka, hospodář.
Václav Kratochvíle, }
Jan Vrabec, } purkmistři.

1642.

Matěj Běhavka, hospodář.
Jan Svoboda, }
Jan Hrdlička, } purkmistři.

1643.

Matěj Vlastovička, } primatoři.
Václav Kratochvíle, }
Jan Svoboda, }
Jakub Bervidů, } purkmistři.
Martin Zelený, }

1644.

Václav Kratochvíle, } primatoři.
Matěj Běhavka, }
Matěj Vlastovička, }
Jakub Bervidů, } purkmistři.
Tomáš Kredenc, }

1645.

Matěj Běhavka, } primatoři.
Václav Kratochvíle, }
Matěj Kučera, } purkmistři.
Jakub Bervidů, }

1646.

Matěj Běhavka, } primatoři.
Václav Kratochvíle, }
Jiřík Mezulaník, } purkmistři.
Martin Zelený, }

1647.

Matěj Běhavka, } primatoři.
Matěj Vlastovička, }
Václav Kratochvíle, }
Ondřej Babička, } purkmistři.
Pavel Roháček, }
Tomáš Kredenc, }

1648.

Matěj Vlastovička, primator.
Jakub Bervidů, }
Matěj Běhavka, } purkmistři.

1649.—1650.

Václav Kratochvíle, primator.
Matěj Vlastovička, }
Matěj Běhavka, } purkmistři.
Jakub Bervidů, }
Martin Mlynář, }

1651.

Václav Kratochvíle, } primatoři.
Matěj Běhavka, }
Pavel Roháček, purkmistr.

1652.

Václav Kratochvíle, } primatoři.
Matěj Vlastovička, }
Matěj Švejcar, } purkmistři.
Matěj Běhavka, }

1653.

Václav Kratochvíle, primator.
Marek Kovář, purkmistr.

1654.

Matěj Vlastovička, primator.
Adam Řehora, }
Václav Kratochvíle, } purkmistři.
Jiřík Mezulaník, }

1655.

Matěj Vlastovička, } primatoři.
Matěj Běhavka, }
Jiřík Mezulaník, } purkmistři.
Marek Kovář, }

1656.

Matěj Běhavka, hospodář.
Václav Kratochvíle, purkmistr.

1657.

Matěj Běhavka, primator.
Martin Zelený, purkmistr.

1658.

Matěj Běhavka, } primatoři.
Matěj Vlastovička, }
Pavel Roháček, }
Martin Vašků, }
Jakub Stolař, } purkmistři.
Matěj Pardubský, }
Jan Kořínek, }
Matěj Švejcar, }

1659.

Matěj Vlaštovička, primator.
Matěj Švejcar, purkmistr.

1666.

Matěj Pardubský, hospodář.
Jan Kořínek, } purkmistři.
Jakub Fanta, }

1667.

Matěj Pardubský, primator.
Matěj Švejcar, purkmistr.

1668.

Martin Veselý, primator.
Matěj Pardubský, purkmistr.

1669.

Martin Veselý, hospodář.
Jakub Truhlář, }
Matěj Pardubský, } purkmistři.
Jan Kořínek, }
Jakub Fanta, }

1670.

Jan Kořínek, primator.
Jíra Pěta, }
Mikuláš Běhavka, } purkmistři.
Vavřinec Švejcar, }
Václav Tomků, }
Jiřík Vlaštovička, }

1671.

Jan Kořínek, primator.
Tobiáš Talácko, }
Ondra Vávru, } purkmistři.
Václav Hrdlička, }
Martin Veselý, }

1672.

Vavřinec Švejcar, primator.
Jiřík Pěta, }
Jan Kořínek, } purkmistři.
Jiřík Vašíčků, }

1676.

Jakub Fanta, hospodář.
Tobiáš Talácko, }
Martin Veselý, } purkmistři.

1677.—1678.

Jakub Fanta, primator.
Jiřík Růžička, purkmistr.

1679.

Jakub Fanta, primator.
Jiří Růžička, }
Jiří Vlaštovička, } purkmistři.
Jakub Zámečník, }
Pavel Zelený, }

1680.

Jakub Fanta, primator.
Vavřinec Švejcar, hospodář.
Pavel Zelený, úřední osoba.
Míchal Kubíček, purkmistr.

1681.

Martin Veselý, primator.

1684.

Martin Veselý, primator.
Vavřinec Švejcar, }
Jiřík Vlaštovička, } purkmistři.

1685.

Martin Veselý, primator.
Ondřej Zvěřina, purkmistr.

1686.

Tomáš Svoboda, }
Martin Veselý, } primator.
Kryštof Řehůřek, }
Matěj Suchý, } purkmistři.
Jiřík Vlaštovička, }

1687.

Martin Veselý, primator.
Tomáš Halala, }
Jiřík Pekařů, } purkmistři.
Matěj Pěta, }

1688.

Martin Skalník, primator.
Jiřík Vlaštovička, purkmistr.

1689.

Martin Skalník, primator.
Jan Brychta, }
Pavel Zelený, } purkmistři.

1690.

Martin Skalník, primator.
Tomáš Svoboda, }
Jiřík Votava, } purkmistři.

1691.

Martin Veselý, primator.
Jíra Skalník, purkmistr.

1692.

Martin Skalník, primator.
Matouš Kliment, }
Martin Talácko, } purkmistři.
Matěj Suchý, }

1693.

Martin Skalník, primator.
Matouš Kliment, }
Martin Talácko, } purkmistři.

1695.

Kašpar Halala, }
Tomáš Svoboda, } primator.

Martin Talácko, }
Vít Kramařík, } purkmistři.

1696.

Tomáš Svoboda, }
Martin Skalník, } primatoři.
Jakub Fanta, }
Matěj Kratochvíle, } purkmistři.
Václav Hrdlička, }

1697.

Martin Skalník, primator.
Matouš Kliment, purkmistr.

1699.

Martin Skalník, primator.
Jiřík Procházka, purkmistr.

1700.

Martin Skalník, primator.
Matouš Kliment, purkmistr.

1701.

Tomáš Svoboda, }
Martin Skalník, } primator.
Matěj Suchý, purkmistr.

1702.

Martin Skalník, primator.
Matěj Suchý, purkmistr.

1703.

Martin Skalník, }
Tomáš Svoboda, } primatoři.
Jan Vejchodský, }
Matěj Suchý, } purkmistři.
Jiřík Procházka, }

1708.

Vít Kramařík, primator.
Jakub Truhlář, purkmistr.

1709.

Vít Kramařík, primator.
Martin Fanta, }
Martin Talácko, } purkmistři.

1710.

Vít Kramařík, }
Martin Talácko, } primatoři.
Martin Fanta, }
Jiřík Tichý, } purkmistři.

1711.

Martin Fanta, primator.
Jiřík Tichý, purkmistr.

1712.

Martin Fanta, primator.
Bernard Ploučarovský, purkmistr.
Pavel Šte, rychtář.

1714.

Martin Fanta, primator.
Jakub Truhlář, }
Jakub Moráň, } purkmistři.

1715.

Bernard Ploučarovský, primator.
Tomáš Veselý, }
Jan Vejchodský, } purkmistři.
Matěj Kratochvíle, }

1716.

Bernard Plučacovský, primator.
Jakub Truhlář, }
Jiřík Tichý, } purkmistři.
Matěj Zalíbil, }

1718.

Kašpar Halala, primator.
Matěj Zalíbil, purkmistr.

1719.

Matěj Růžička, }
Martin Fanta, } primatoři.
Jiřík Pokorný, }
Jan Lamplot, } purkmistři.

1720.

Martin Fanta, }
Ondřej Suchý, } primatoři.
Jakub Moráň, }
Tomáš Procházka, } purkmistři.
Pavel Válek, }
Matěj Zalíbil, }

1721:

Martin Fanta, primator.
Bernard Kazda, }
Jiřík Tichý, } purkmistři.

1722.

Martin Fanta, }
Ondřej Suchý, } primatoři.
Jiřík Tichý, }
Bernard Kazda, } primatoři.
Pavel Válek, }
Bernard Kazda, } purkmistři.
Pavel Válek, }

1723.

Ondřej Suchý, primator.
Matěj Zalíbil, purkmistr.

1724.

Ondřej Suchý, primator.
Jakub Moráň, }
Jan Vít, } purkmistři.

1725.

Ondřej Suchý, primator.
Jan Lamplot, purkmistr.

1727.

Kašpar Halala, } primatoři.
Matěj Růžička, }
Josef Vejchodský, } purkmistři.
Ondřej Suchý, }

1728.

Matěj Růžička, primator.
František Veselý, } purkmistři.
Martin Fanta, }

1730.

Matěj Růžička, primator.
Jakub Moráň, purkmistr.

1731.

Matěj Růžička, primator.
Václav Tyx, } purkmistři.
Jiřík Pokorný, }

1732.

Matěj Růžička, primator.
Václav Tyx, purkmistr.

1733.

Matěj Růžička, primator.
Jiřík Tichý, purkmistr.
Jakub Poběžný, rychtář.

1734.

Matěj Růžička, primator.
Jan Vejchodský, purkmistr.

1735.

Jakub Moráň, } primatoři.
Matěj Růžička, }
Jiřík Tichý, } purkmistři.
Jos. Vejchodský, }

1739.

Václav Tyx, primator.
Tomáš Procházka, } purkmistři.
Jakub Moráň, }

1737.

Václav Tyx, primator.
Jan Lamplot, } purkmistři.
Jan Kořínek, }
Josef Vejchodský, }

1738.

Václav Tyx, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.
František Zezulka, rychtář.
Tomáš Procházka,
Josef Vejchodský, }
Jan Kořínek, }
Jan Lamplot, }
Pavel Válek, } radní.
Josef Magr, }
Mikuláš Řehořek, }
Josef Lamplot, }
Bernard Čermák, }
Matěj Vlaštovička, }

1739.

Václav Tyx, primator.
Josef Vejchodský, } purkmistři.
Josef Lamplot, }

1740.

Matěj Růžička, primator.
Josef Vejchodský, } purkmistři.
Josef Lamplot, }

1743.

Josef Vejchodský, primator.
Jan Vítů, purkmistr.
Martin Šamšula, rychtář.
Jan Lamplot, }
Karel Brablec, } radní.
Bernard Čermák, }
Jan Moráň, }
Václav Valíček, }
Martin Růžička, }

1744.

Josef Vejchodský, } primatoři.
Jan Vítů, }
Jan Fanta, } purkmistři.
Martin Šamšula, }

1745.

Antonín Lamplot, primator.
Martin Šamšula, } purkmistři.
Jan Lamplot, }
František Zárychta, rychtář.

1746.

František Zárychta, primator.
Mikuláš Řehořek, purkmistr.

1747.

Josef Vejchodský, primator.
Martin Šamšula, rychtář.
Jan Vítů, }
Jan Lamplot, }
Jan Kořínek, }
Mikuláš Řehořek, } radní.
Josef Lamplot, }
Bernard Čermák, }
František Zárychta, }
Karel Brablec, }
Václav Valíček, }

1748.

Jan Vítů, } primatoři.
Martin Šamšula, }
Karel Brablec, } purkmistři.
Jan Lamplot, }

1749.

Jan Vítů, } primatoři.
Filip Festa, }

Karel Zelínek,
Leopold Hrdlička,
Jan Zárychta,
Karel Brablec,
Martin Šamšula,
Jan Fanta, rychtář.
Jan Lamplot, radní.

1750.

Martin Šamšula, primator.
Dobiáš Míchalů, purkmistr.

1751.

Martin Šamšula, primator.
Stanislav Procházka,
Mikuláš Řehořek, } purkmistři.
Karel Jelínek, }
Josef Suchý, } radní.

1752.

Martin Šamšula, primator.
Jan Moráň,
Stanislav Procházka,
Matouš Jilek, } purkmistři.
Josef Talácko, písař. }

1755.

Josef Talácko, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1756.

Josef Talácko, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.
Jan Fanta, radní.
Stanislav Procházka,
Antonín Růžička, } rychtáři.

1757—1758.

Josef Talácko, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1759.

Josef Talácko, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.
Bernard Čermák,
Jan Fanta, } radní.
Antonín Růžička, }
Karel Žampach, } obecní starší.
Jan Válek, }

1760—1765.

Josef Talácko, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1766—1768.

Jakub Lamplot, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1770.

Jakub Lamplot, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1773.

Jakub Lamplot, primator.
Martin Šamšula, purkmistr.

1777.

Josef Magr, primator.

1778.

Josef Magr, primator.
Josef Vaněrka, purkmistr.

1779.

Josef Magr, primator.

1780.

Josef Magr, primator.
Josef Vaněrka, purkmistr.
Jan Kořínek,
Antonín Suchý,
Karel Talácko,
Martin Vejchodský,
Josef Šamšula,
František Žampach,
František Mareš, } radní.

1781.

Josef Magr, primator.
Karel Talácko, starší obecní.

1782.

Josef Magr,
Josef Šamšula, } primatoři.
Josef Vaněrka, } purkmistři.
Jakub Lamplot, }
Jindřich Zimmerman, rada.

1783.

Josef Šamšula, primator.

1784.

Václav Kropáček, primator.
Jakub Lamplot, purkmistr.
Karel Talácko,
Jan Kubík, } starší obecní.

1785.

Václav Kropáček, primator.
Karel Talácko,
Jan Kubík, } starší obecní.

1786.

Václav Kropáček, primator.
Jakub Lamplot, starší purkmistr.
František Suchý, rychtář.
Karel Talácko, starší obecní.

1787.

Václav Kropáček, primator.
Jakub Lamplot, starší purkmistr.
Josef Vaněrka, radní.
František Suchý, rychtář.
Karel Talácko, } starší obecní.
Jan Kubík, }

1788.

Antonín Pěta, }
Antonín Hrdlička, } starší obecní.
Karel Talácko, }
Jan Kubík, mladší obecní.

1789.

Václav Kropáček, primator.
Josef Vaněrka, purkmistr.
Kristian Hrdlička, } starší obecní.
Antonín Pěta, }
František Vencovský, radní.

1790.

Václav Kropáček, primator.
Josef Vaněrka, purkmistr.
František Suchý, rychtář.
Antonín Pěta, obecní starší.
Kristian Hrdlička, obecní mladší.

1791.

Josef Vaněrka, purkmistr starší.
Frant. Vencovský, purkmistr mladší.
Josef Koňorza, rychtář.
Karel Michal, starší obecní.
Jindřich Zimmermann, }
Kristian Hrdlička, } radní.
Karel Fanta, }
Antonín Šamšula, }

1792.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Karel Michal, obecní starší.

1793.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Frant. Vencovský, purkmistr mladší.
Josef Koňorza, rychtář.
František Růžicka, starší obecní.
Kristian Hrdlička, }
Jindřich Zimmermann, } radní.
Antonín Šamšula, }

1794.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Kristian Hrdlička, } radní.
František Vencovský, }

1796.

František Vencovský, purkmistr.

1798.

František Vencovský, purkmistr.
František Magr, rychtář.

1803.

František Magr, purkmistr.

1806.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Jan Čermák, radní.

1807.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Jan Pěta, } radní.
Jan Čermák, }

1808.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Jan Pěta, } radní.
Karel Michal, }

1810.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Augustin Šamšula, } radní.
Antonín Šamšula, }

1811.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Jan Pěta, } radní.
Augustin Šamšula, }

1812.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
Karel Michal, }

1813—1814.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Josef Koňorza, } radní.
Karel Michal, }

1815.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Josef Koňorza, } radní.
Jan Čermák, }

1816.

František Magr, purkmistr.
František Vaněrka, rychtář.
Josef Koňorza, } radní.
Antonín Lamplot, }

1817.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Frant. Šamšula, } radní.
Ondřej Procházka, }

1818.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
Frant. Vaněrka, }

1819.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
František Magr, }

1820.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
Josef Jiruška, }

1821.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
František Magr, }

1822.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, radní.

1823.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Josef Jiruška, } radní.
Jan Čermák, }

1824—1825.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
Jan Čermák, } radní.
Ondřej Procházka, }

1826.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
František Magr, } radní.
Ondřej Procházka, }

1827.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
František Venclovský, radní.
Antonín Lamplot, } starší obecní.
František Magr, }

1828.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Koňorza, rychtář.
František Venclovský, radní.
Josef Jiruška, výbor.

1829.

Josef Vaněrka, purkmistr.
Josef Jiruška, rychtář.
František Venclovský, úřední.
Ondřej Procházka, radní.

1832—1834.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Venclovský, rychtář.
Antonín Čáslavský, radní.

1836—1837.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Venclovský, rychtář.
Antonín Čáslavský, } radní.
František Magr, }

1838.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.
Antonín Čáslavský, } radní.
Jan Šamšula, }

1839.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.

1840.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.
Jan Šamšula, radní.
Vavřinec Boubela, starší obecní.

1841.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.

1842.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.
Jan Šamšula, } radní.
Antonín Pěta, }

1843.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.
Antonín Pěta, } radní.
Jan Šamšula, }
Josef Hrdlička, }

1844.

Josef Jiruška, purkmistr.
František Magr, rychtář.
Antonín Pěta, } radní.
Jan Šamšula, }

1845.

Josef Jiruška, } purkmistři.
Jan Šamšula, }
Antonín Pěta, rychtář.
Jan Šamšula, radní.
Josef Hrdlička, přisedící.

1846.

Jan Šamšula, purkmistr.
Antonín Pěta, rychtář.

1847—1849.

Jan Šamšula, purkmistr.
Antonín Pěta, rychtář.
Karel Škrob, } radní.
Josef Čermák, }

1850.

František Duffek, starosta.
Ignát Šamšula, } radní.
Antonín Pěta, }

1851—1860.

František Duffek, starosta.
Ignát Šamšula, } radní.
Antonín Pěta, }

1861.

František Duffek, starosta.
Dominik Füdler, } radní.
Petr Brablec, }

1862—1863.

František Duffek, starosta.
Petr Brablec, } radní.
Antonín Pěta, }

^{18/6}1864—1867.

Hynek Šamšula, starosta.
Jan Novotný, } radní.
Antonín Šamšula, }

1867.

Antonín Šamšula, starosta.
Petr Brablec, }
František Tenora, } radní.
Josef Pěta, }

1868—1870.

Antonín Šamšula, starosta.
Petr Brablec, } radní.
Josef Pěta, }

^{6/7}1870—1873.

Kuno svob. pán z Honrichsu, starosta.
František Kanýz, } radní.
Martin Šmída, }

^{12/7}1873—1876.

Jan Novotný, starosta,
František Tenora, } radní.
Josef Pěta, }

^{27/6}1876—1879.

Jan Novotný, starosta.
Josef Šamšula, } radní.
Josef Pěta, }

^{20/7}1879—1882.

Jan Novotný, starosta.
Petr Brablec, } radní.
Josef Šamšula, }

^{8/2}1882—1885.

Jan Novotný, starosta.
Petr Brablec, }
Petr Čáslavský, } radní.
Antonín Magr, }

od r. 1885.

Petr Čáslavský, starosta.
František Pěta, }
František Kafka, } radní.
Tomáš Haupt, }

